

Feminisme og holdninger til likestilling – tendenser til polarisering?

Notat

Ragni Hege Kitterød og Mari Teigen

27.05.2021

© Institutt for samfunnsforskning 2021

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31

Postboks 3233 Elisenberg

0208 Oslo

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	4
Innledning	5
Likestillingsutvikling i praksis: Arbeids- og familieliv	12
Holdninger til familie- og kjønnsroller og til abort:	
Analyse av ISSP – International Social Survey Programme	20
Spørsmål fra undersøkelsene om Familie og kjønnsroller	22
Familie- og kjønnsroller: Resultater – endringsmønstre 1994-2012, oversiktstabeller	24
Familie- og kjønnsroller: Resultater	
– Indeks for oppslutning om likestilte kjønnsroller	35
Familie- og kjønnsroller: Resultater	
– multivariate analyser (1994, 2002 og 2012)	40
Familie- og kjønnsroller: Resultater	
– spørsmål stilt i bare én av undersøkelsene (1994, 2002, 2012)	47
Resultater – Holdninger til abort. Spørsmål fra undersøkelsene om Religion	53
Verdiundersøkelsen 2008. Holdninger til familie- og kjønnsroller	58
European Social Survey 2018. Holdninger til yrkesarbeid blant foreldre med små barn	63
Valgundersøkelsene - Spørsmål om likestilling bør føres videre og om holdninger til abort	70
Bør likestilling føres videre eller er den kommet langt nok?	71
Holdning til abort	80
Norsk Monitor – seks spørsmål om likestilling	85
Forskjellsbehandling av kvinner og menn	86
Likebehandling av kvinner og menn	91
Kjønnsforskjeller fra naturens side	95
Kvinnens behov for yrkeskarriere	96
Likedeling av husarbeid og barneoppdragelse	99
Menns og kvinners roller i familien	104
Oppsummering og diskusjon	115
English Summary	120
Appendiks. Oversikt over survey-spørsmål som inngår i notatet	126
Litteratur	131

Forord

I dette notatet utforsker vi om og eventuelt hvordan økende polarisering omkring feminisme og likestilling kommer til uttrykk innenfor en overordnet likestillingsvennlig norsk offentlighet. Dette gjør vi ved å kartlegge spørsmål om oppslutning om likestilling som er stilt i utvalgte utvalgsundersøkelser over tid, og hvordan utviklingen i oppslutning om likestilling ser ut basert på disse spørsmålene. Et hovedfunn fra våre analyser er at vi ikke finner tegn til økende polarisering rundt spørsmål om likestilling.

Notatet inngår som en del av paraplyprosjektet NORPOL ved Institutt for samfunnsforskning (ISF) som skal bidra til å belyse om det norske samfunnet polariseres og i tilfellet hvordan. Dette notatet er resultat av delprosjektet innenfor NORPOL som har hatt tittelen *Feminisme og holdning til likestilling – nye polariseringstendenser?* Dette notatet, *Feminisme og holdning til likestilling – tendenser til polarisering?*, inngår som et viktig første bidrag og grunnlag for den videre satsningen til CORE – Senter for likestillingsforskning på *Oppslutning om likestilling i politikk og praksis*.

Dette notatet er resultat av et samarbeid mellom Ragni Hege Kitterød og Mari Teigen. Kitterød har kartlagt relevante spørsmål som er stilt i ulike survey-undersøkelser og analysert disse. Kitterød og Teigen har samarbeidet om utviklingen av helheten av dette notatet. Ruth Eva Jørgensen, som har vært vitenskapelig assistent for CORE og andre prosjektet som inngår i likestillingsforskningen ved ISF, har bidratt med analyser av noen spørsmål fra Norsk Monitor og International Social Survey Programme (ISSP). En stor takk til Ruth Eva for hennes bidrag.

Innledning

Antifeminisme/anti-gender har i senere år stått sentralt i en økende mobilisering til støtte for nasjonal-konservativ ideologi og ytre høyreside i en rekke land (Kuhar & Paternotte, 2018). Antifeministisk bevegelse som mobiliserer på saker som kampen mot selvbestemt abort, motstand mot seksualundervisning i skolen, LGBT-frie soner og kampen mot ratifisering av Istanbul-konvensjonen,¹ har styrket sin posisjon i senere år (Holm-Hansen, 2020; Korolczuk & Graff, 2018). Antifeminismen har for tiden støtte blant politikere og partier som sitter ved makten i f.eks. Polen, Ungarn og Russland. Tendensen til antifeministisk mobilisering strekker seg imidlertid langt utover Øst-Europa, og gjenfinnes i flere sentral- og sør-europeiske land, i USA, Sør-Amerika, osv.

Tankegodset som står sentralt i de nasjonal-konservative, antifeministiske bevegelsene kan også gjenfinnes i kritikken av likestilling og feminisme slik som det f.eks. uttrykkes av den kanadiske psykologi-professoren Jordan Peterson i hans bok *Twelve rules for life* (Peterson, 2018). Kritikken av likestillingsideologi og feminisme er også tydelig uttrykt i bøker som *The Nordic Gender Equality Paradox* av Nima Sanandaji (2016) og *Genusdoktrinen* av Ivar Arpi og Anna-Karin Wyndhamn (2020), som begge tar utgangspunkt i kritikk av Nordisk og svensk likestillingspolitikk.

Tegn til økende protest mot feminisme og likestilling rokker i noen grad ved forestillinger som har stått sentralt i forskningslitteraturen, der likestillingsutviklingen nærmest har vært framstilt som en friksjonsfri bevegelse i retning av økt likestilling. Claudia Goldins artikkel *A Grand Convergence: Its Last Chapter* og Ronald Inglehart og Pippa Norris sin bok *The Rising Tide* kan tjene som eksempler. Menns og kvinners liv beskrives som en sakte men sikker utviklingsprosess mot stadig mindre kjønnsforskjeller (Goldin, 2014), og positive holdninger til likestilling

---

¹ Istanbul-konvensjonen: *The Council of Europe's Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence.*

beskrives som på frammarsj i en jevn, lineær utviklingsprosess (Bolzendahl & Myers, 2004; Brooks & Bolzendahl, 2004; Inglehart & Norris, 2003). Likestillingsutviklingen forstås ikke som fullendt, men som en utvikling i positiv retning, men hvor kraftige endringer på 1970- og 80-tallet har gått saktere og til dels stoppet opp i de siste tiårene, som f.eks. signalisert gjennom boktitler som *The Incomplete Revolution* (Esping-Andersen, 2009) og *The Unfinished Revolution* (Gerson, 2010). Bolzendahl og Myers (2004) fant dessuten, basert på data fra USA, at utviklingen mot større oppslutning om likestilling på 1970- 1980- og 1990-tallet varierte for ulike områder. Det var en klar bevegelse mot større oppslutning om likestilte familieroller og kvinners rolle i den offentlige sfære (yrkesdeltakelse og politikk). Her fant man også mindre spredning i befolkningens holdninger over tid, noe Bolzendahl og Myers (2004) tolker som uttrykk for mindre polarisering. Befolkningens holdninger til abort var imidlertid stabile i perioden, samtidig som man så en viss tendens til større spredning i befolkningens holdninger, noe forfatterne omtaler som økt polarisering.

Likestillingsdebattens tendens til utviklingsoptimisme har også vært kritisert for å bygge på harmoniserende og friksjonsfrie forståelser av likestillingsutviklingen i termer av en stor «på vei»-metafor mot økt likestilling (Skjeie & Teigen, 2003). Det er dessuten en voksende litteratur som peker på at holdninger til likestilling ikke nødvendigvis kan forstås som et endimensjonalt fenomen, men snarere som ulike konfigurasjoner av flere kryssende dimensjoner. Cotter, Hermsen og Vanneman (2011) hevder for eksempel at tendensen til stagnasjon i utviklingen mot mer liberale holdninger til kjønnsroller i USA på 1990-tallet må sees i lys av fremveksten av en ny kulturell forståelsesramme, der det ikke nødvendigvis er noen motsetning mellom støtte til likeverd og like muligheter for kvinner og menn på den ene siden, og støtte til en mer tradisjonell kvinneverole på den annen. Innenfor denne forståelsesrammen, som de kaller «egalitarian essentialism», vektlegges kvinners mulighet til å velge hvorvidt og hvordan de vil kombinere jobb og barn, og det å velge husmor-rollen («a stay-at-home mother role») ansees å være et like feministisk valg som det å satse på en yrkeskarriere. I en analyse av likestillingsholdninger i 17 europeiske land finner Knight

og Brinton (2017) tre knipper/konfigurasjoner av likestillingsholdninger, basert på ulike kombinasjoner av dimensjonene egalitarisme, essensialisme og valgfrihet. De omtaler de tre konfigurasjonen som «liberal egalitarianism», «egalitarian familism» og «flexible egalitarianism». Den første av disse er mest i tråd med oppfatningen av likestilling som et endimensjonalt fenomen, der idealet er at kvinner skal delta i yrkeslivet og bidra til husholdningens inntekt på linje med menn. Ifølge Knight og Brinton (2017) er alle de tre konfigurasjonene til stede i samtlige land, men i forskjellig omfang. Eksempelvis har «egalitarian familism» mindre omfang i de nordiske landene enn i de fleste andre land.

Likestillingsfortellingens utviklingsoptimisme står i klar kontrast til de senere års framvekst av nasjonal-konservative og antifeministiske strømninger. Fra en rekke land rapporteres det om innsnevring i kvinners rettigheter, begrensninger i likestillingspolitikken og større vekt på at kvinners viktigste oppgave er å føde barn og ta seg av familien, som henger sammen med at antifeministiske holdninger har fått et økt spillerom som mobiliseringsgrunnlag på politikken høyreside (Roggeband & Krizsán, 2018). Dette er imidlertid ikke uttrykk for en entydig tendens. Antifeministisk politikk møter skarp motstand i form av kraftig mobilisering for kvinners grunnleggende rettigheter, likestilling og anti-diskriminering (Holm-Hansen, 2020; Korolczuk & Graff, 2018).

Disse strømningene, både motstanden mot likestilling og feminisme og forsvaret for kvinners og minoriteters rettigheter og likestilling, utgjør bakteppet for at den kanskje mest sentrale utfordringen i den internasjonale kjønns- og likestillingsforskningen i dag er å forstå og forklare antifeminisme og demokratisk «backsliding». Dette spenningsfeltet danner også utgangspunkt for dette notatet, hvor vi spør om antifeminisme og tendenser til polarisering omkring likestillingsspørsmål også treffer meningsdannelsen om likestilling i Norge. Vi ønsker å utforske om og eventuelt hvordan økende polarisering omkring feminisme og likestilling kommer til uttrykk innenfor en overordnet likestillingsvennlig norsk offentlighet. Vi vil kartlegge hvilke spørsmål om oppslutning om likestilling som er stilt over tid, og hvordan utviklingen i oppslutning om likestilling ser ut basert på disse

spørsmålene. Vi har ikke mulighet for å gi en fullstendig oversikt over slike spørsmål innenfor rammen av dette prosjektet og har derfor valgt å plukke ut noen sentrale spørsmål fra noen sentrale undersøkelser, og foreta forholdsvis enkle analyser av endringsmønstre. Vi viser svarmønstre for alle voksne, og for kvinner og menn separat. For noen spørsmål ser vi også på betydningen av enkelte andre faktorer som typisk inkluderes i analyser på feltet (se f.eks. Bolzendahl & Myers, 2004; Davis & Greenstein, 2009). Det er også et mål å undersøke betydningen av hvilke konkrete likestillingstema det spørres om, samt hvordan spørsmålene er utformet, for identifikasjon av mulige polariseringstendenser omkring likestillingsspørsmål i Norge. Ser vi for eksempel ulike mønstre for spørsmål om holdninger til kvinners yrkesarbeid, spørsmål om holdninger til menns deltakelse hjemme og spørsmål om hvorvidt likestillingen er kommet langt nok? Og er det forskjellige mønstre for holdninger til kvinners deltidsarbeid og kvinners heltidsarbeid? Vi vil også diskutere om de tendensene vi finner speiler ulike oppfatninger om hva som er dagens likestillingsutfordringer.

Vi har altså valgt å studere et forholdsvis bredt sett av holdningsspørsmål, framfor å gå i dybden på ett bestemt tema. Vi legger mest vekt på spørsmål om holdninger til kvinners og menns roller i familien og yrkeslivet, men inkluderer også spørsmål om holdninger til abort og oppfatninger av om likestillingen bør føres videre, om det faktisk forekommer forskjellsbehandling mellom kvinner og menn, og om kvinner og menn er grunnleggende forskjellige. Vi baserer oss i hovedsak på undersøkelser der samme spørsmål har vært stilt over tid, og som det har vært enkelt å få tak i innenfor rammen av dette prosjektet. Vi benytter både undersøkelser som inngår som et del av et internasjonalt samarbeid, slik som International Social Survey Programme (ISSP), Verdiundersøkelsen (den norske delen av The World Values Survey/European Values Survey (WVS/EVS) og European Social Survey

(ESS), og undersøkelser som kun er gjennomført i Norge (Valgundersøkelsen og Norsk Monitor).²

Mange av spørsmålene om holdninger til likestilling som er stilt i de store internasjonale undersøkelsene ble utviklet på 1970- og 1980-tallet, og er blitt kritisert for å være litt utdaterte og dårlig egnet til å fange opp konfliktlinjer og mulige polariseringstendenser i dagens samfunn (Walter, 2018). På 1970- og 80-tallet var kvinners yrkesdeltakelse atskillig lavere enn i dag, menn deltok mindre i hus- og omsorgsarbeidet, og det var betydelig skepsis til at kvinner skulle være yrkesaktive, i hvert fall på heltid, mens de hadde små barn. Flere av disse spørsmålene er derfor kritisert for at de måler holdninger til ganske tradisjonelle kjønnsroller, at de dreier seg mer om kvinners familie- og yrkesroller enn om menns, og at de er for generelle/lite finmasket til å fange opp mulige konflikttema i dagens likestillingsdebatt (Walter, 2018). For eksempel har spørsmål ofte dreid seg om holdninger til at mødre jobber når de har barn under skolealder, mens det etter hvert kan være viktig å skille mellom for eksempel hel- og deltidsarbeid, og mellom mødre med helt små barn og mødre med litt større barn, og også se på holdninger til fedres overtidssarbeid og bidrag hjemme i barnefasen.

I dette notatet viser vi altså utviklingen i oppfatninger om sentrale likestillingsspørsmål i Norge i en periode der det har skjedd omfattende endringer i kvinners og menns deltakelse i yrkeslivet og i hus- og omsorgsarbeidet i familien, og der det også har vært omfattende endringer familie- og likestillingspolitikken. Det har også vært en markant økning i befolkningens utdanningsnivå. Vi ser på forskjellige

---

² Datamaterialet fra Verdiundersøkelsen 2008 er gjort tilgjengelig fra NSD – Norsk senter for forskningsdata. Undersøkelsen er gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB). Analysene og tolkningene som presenteres i dette notatet er forfatterens ansvar. Det samme gjelder for analysene av ISSP og ESS, der datamaterialet er tilgjengelig for nedlastning fra undersøkelsenes hjemmesider. ISF abonnerer på Norsk Monitor, og instituttets forskere har dermed adgang til datamaterialet fra 1985, da undersøkelsen ble etablert. Vi takker ellers forskere fra Valgforskningsprogrammet på ISF for å ha gitt oss tilgang til et begrenset antall variabler fra Valgundersøkelsen for perioden 1985-2017, og for å ha bistått med analyser av holdninger til abort i tiden 1969-2017.

perioder avhengig av hva som dekkes i ulike datakilder.

Valgundersøkelsene gir for eksempel opplysninger om befolkningens holdninger til abort helt tilbake til 1969, Norsk Monitor har hatt noen spørsmål om holdninger til kvinners og menns familieroller fra og med 1985, og ISSP (den norske delen) har hatt spørsmål om holdninger til kjønnsroller fra 1994. Vi supplerer tidsseriene med noen spørsmål som har vært stilt i bare én eller to undersøkelser. Dette gjelder dels spørsmål som legger særlig vekt på menns yrkes- og familieroller, og dels spørsmål som er mer finmaskede enn mange av de spørsmålene som inngår i store internasjonale undersøkelser.

Vi håper at kartleggingen og analysene i dette notatet kan bidra med kunnskap om hvorvidt og i hvilken grad normer om likestilling i økende grad er under press som følge av tendenser til polarisering i den offentlige debatten og i opinionen. Dette vil også danne utgangspunkt for å analysere og vurdere hva som menes med antifeminisme og hva slags innhold det skal fylles med. Ethvert uttrykk for motstand eller skepsis til likestillingsnormer og feminisme bør ikke tolkes som antifeminisme. Men analysene av variasjon i oppslutning om ulike likestillingsspørsmål kan danne et utgangspunkt for å vurdere om det er tegn på at motstand mot likestilling inngår i eventuelt pågående tendenser til polarisering omkring sentrale likestillingsspørsmål i Norge. I tillegg håper vi å bidra til en debatt om hvorvidt de spørsmålene som i dag er tilgjengelige for analyse, er godt egnet for å måle eventuelle tendenser til polarisering om likestilling og en eventuell framvekst av anti-feminisme i Norge, og hvilke andre spørsmål det eventuelt vil være viktig å stille. Samtidig vil vi understreke at vi i dette prosjektet kun har hatt mulighet til å undersøke et forholdsvis begrenset sett av holdningsspørsmål, og å studere betydningen av et begrenset sett av bakgrunnsfaktorer. I hovedsak viser vi endringer for den voksne befolkning som helhet (18-79 år), for kvinner og menn separat, for ulike aldergrupper og dels etter utdanningsnivå. Vi foretar også noen multivariate analyser der vi inkluderer et bredere sett av forklaringsfaktorer og ser da i tillegg på betydningen av familiefaktorer (sivilstatus og barn), hvorvidt man bor i og rundt Oslo eller ikke og betydningen av religiøs aktivitet. Dette har vist seg å være viktige faktorer for holdninger til kjønnsroller på flere

områder både internasjonalt og i Norge. Det er selvsagt flere andre faktorer som kan ha betydning, som for eksempel yrkestilknytning, inntekt og innvandringskategori/landbakgrunn. Vi håper framstillingen i dette notatet kan inspirere til videre analyser på feltet, samt til lesning av foreliggende forskning både fra Norge og andre land.

Framstillingen er strukturert etter datakilde. Samme tema blir dermed belyst i flere kapitler, men basert på forskjellige datakilder og litt ulike spørsmålsformuleringer. Vi viser først resultater for en del spørsmål stilt i ISSP, deretter ser vi på noen spørsmål stilt i Verdiundersøkelsen, så på et spørsmål stilt i ESS, og til slutt på tidsserier fra valgundersøkelsene og Norsk Monitor.

Holdninger dannes ikke i et vakuum, men formes og endres i tråd med politikkutforming og praksis i befolkningen, samtidig som holdninger kan være med på å påvirke politikkutforming og praksis (Ellingsæter, Kitterød, & Lyngstad, 2017; Ellingsæter & Pedersen, 2016; Jordan, 2013; Lewis, Campbell, & Huerta, 2008). I den perioden vi ser på i dette notatet, skjedde det omfattende endringer i familie- og likestillingspolitikken i Norge og i kvinners og menns yrkesaktivitet og familiarbeid. Det var dessuten en betydelig økning i befolkningens, og særlig kvinners, utdanningsnivå. Som et bakteppe for analysene av endringer i variasjon i befolkningens holdninger til likestilling, viser vi i neste kapittel noen figurer som illustrerer disse endringene.

Likestillingsutvikling i praksis: Arbeids- og familieliv

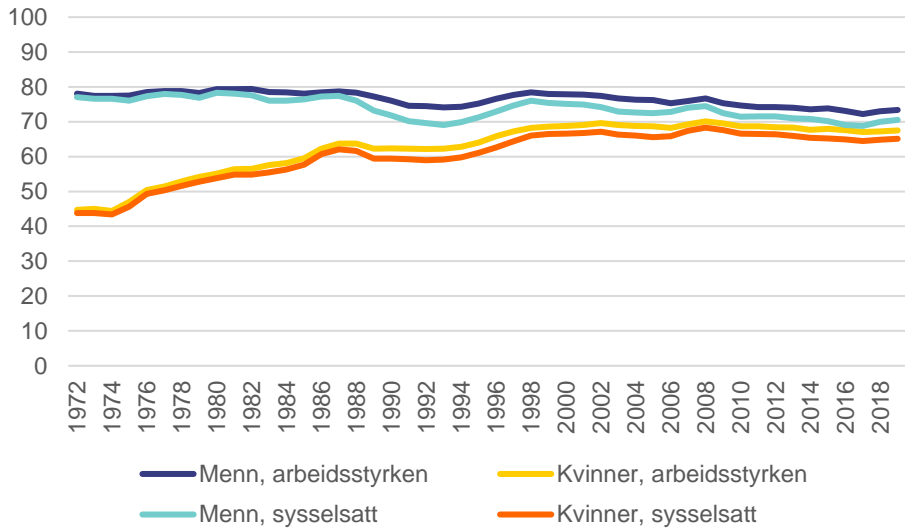
Det skjedde en betydelig tilnærming mellom kvinners og menns yrkesaktivitet i den perioden vi ser på i dette notatet. På begynnelsen av 1970-tallet var henholdsvis 77 prosent av menn og 44 prosent av kvinner i alderen 15-74 år sysselsatt, mens de tilsvarende andelene i 2020 var henholdsvis 70 og 65 prosent.³ I løpet av de siste 50 årene var det dermed en kraftig økning i kvinners yrkesdeltakelse, og en mindre nedgang i yrkesdeltakelsen blant menn. Figur 1 viser også andelen som tilhørte arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og arbeidsledige).

Endringsmønsteret varierer imidlertid mellom ulike aldergrupper. I figur 2 skiller vi mellom aldersgruppene 15-24 år, 25-54 år og 55-74 år. Utjevningen av forskjellene mellom menns og kvinners yrkesdeltakelse er særlig markant i aldersgruppen 25-54 år, altså en aldergruppe som gjerne omfatter fasen med hjemmeboende barn. Blant menn sank andelen sysselsatte litt i perioden, fra vel 90 prosent i 1972 til 86 prosent i 2020, mens andelen sysselsatte kvinner økte fra omtrent 50 til 80 prosent i perioden (figur 2).

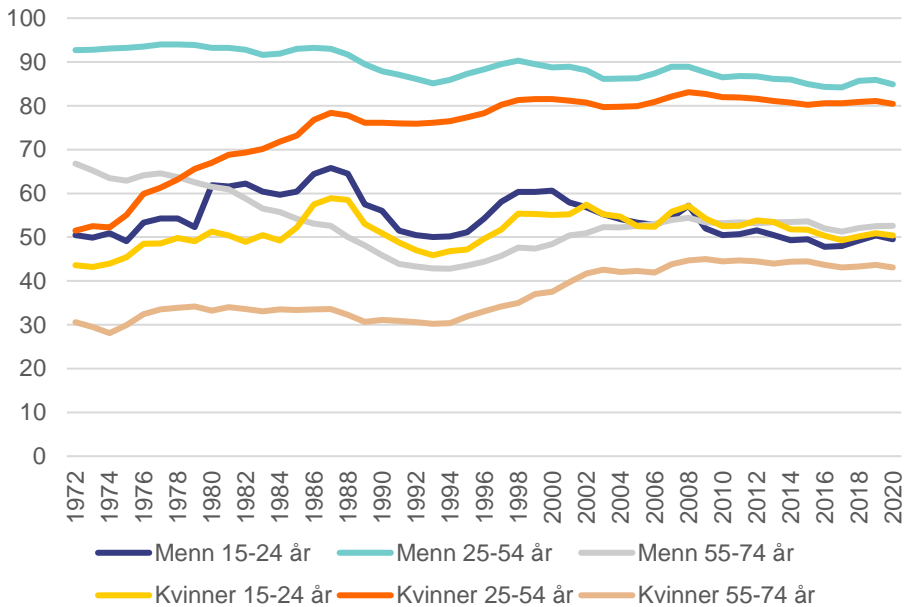
³ Tallene er hentet fra Arbeidskraftundersøkelsen i Statistisk sentralbyrå (SSB), som ble gjennomført første gang i 1972 (tabell 05111 i statistikkbanken <https://www.ssb.no/statbank/table/05111/>.) Som sysselsatte regnes personer som utførte minst en time med lønnet arbeid i en gitt referanseuke, eller var midlertidig borte fra slikt arbeid, pga. ferie, sykdom eller lignende.

Figur 1. Andel sysselsatte og andel i arbeidsstyrken blant menn og kvinner 15-74 år. Prosent.

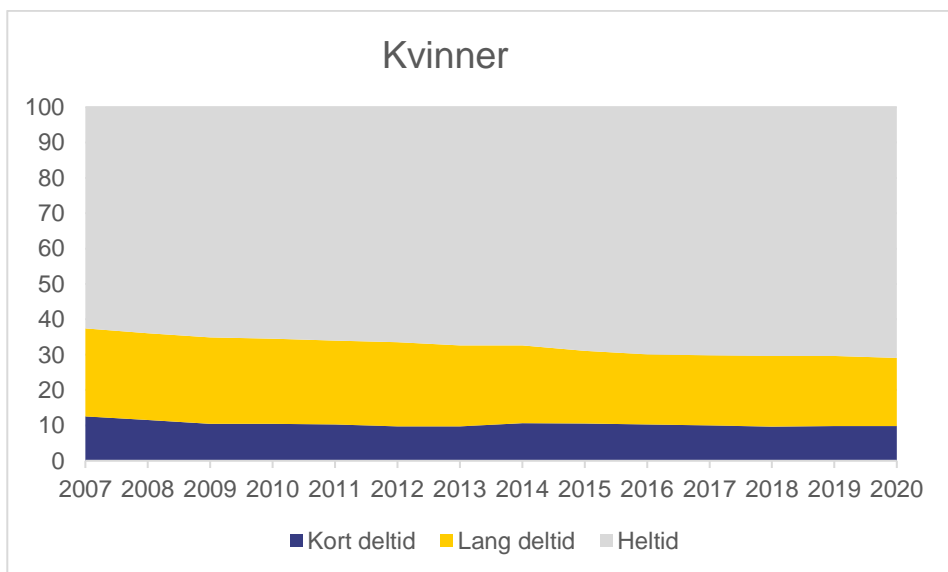
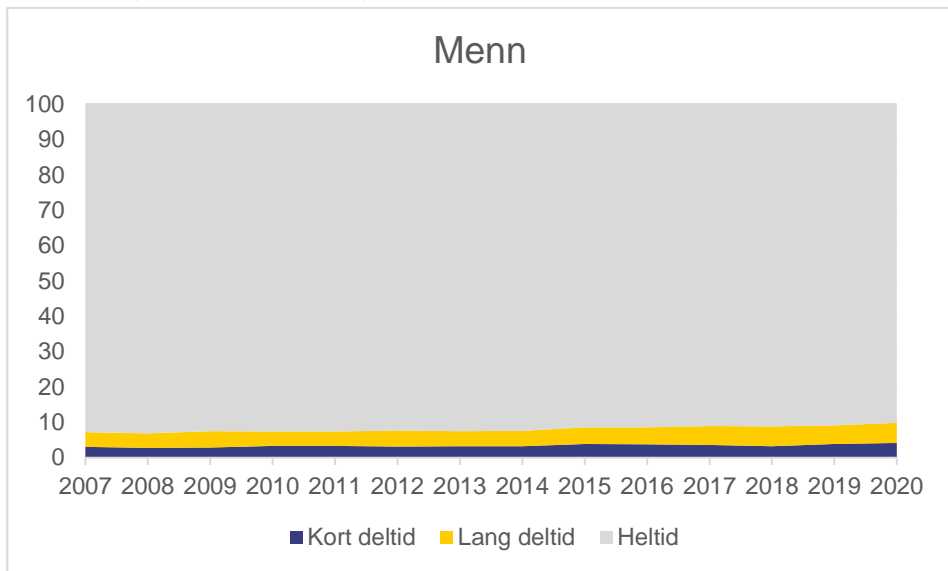
Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, SSB

Figur 2. Andel sysselsatte blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Prosent.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, SSB

Figur 3. Andel med heltid og deltid blant sysselsatte menn og kvinner 25-54 år (avtalt arbeidstid). Prosent.

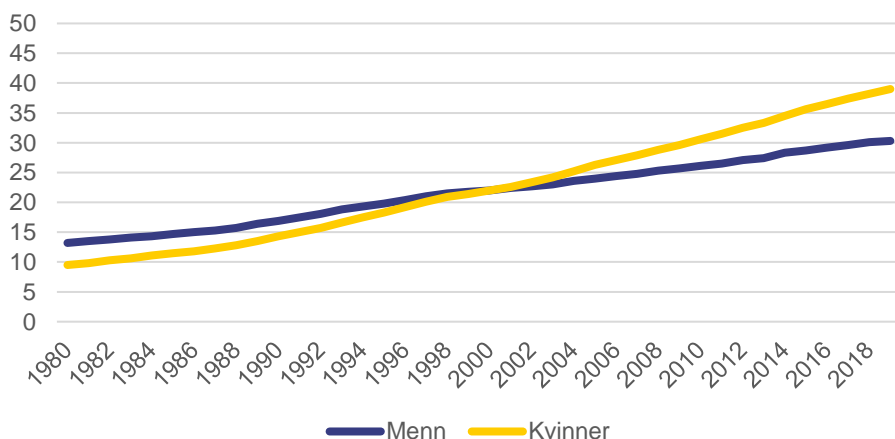

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, SSB

Det er imidlertid fremdeles forskjeller mellom menns og kvinners arbeidstid (figur 3).⁴ Menn i alderen 25-44 år har i all hovedsak heltidsarbeid, mens deltid fremdeles er ganske vanlig blant kvinner. I 2020 hadde omtrent tre av ti kvinner i denne aldersgruppen deltidsarbeid. Dette er imidlertid en litt lavere andel enn i 2007, og det dreier seg for det meste om «lang deltid» (minst 30 timer per uke).

Det har også vært en betydelig økning i befolkningens utdanningsnivå de siste tiårene. Andelen med utdanning på universitets-/høgskolenivå har økt markant, og økningen har vært enda større blant kvinner enn blant menn (figur 4). I 1980 hadde henholdsvis om lag 13 og 10 prosent av menn og kvinner utdanning på dette nivået. I 2019 var de tilsvarende andelenene henholdsvis 30 og 39 prosent.

Figur 4. Andel med utdanning på universitets-/høgskolenivå blant menn og kvinner (16 år og over). Prosent.

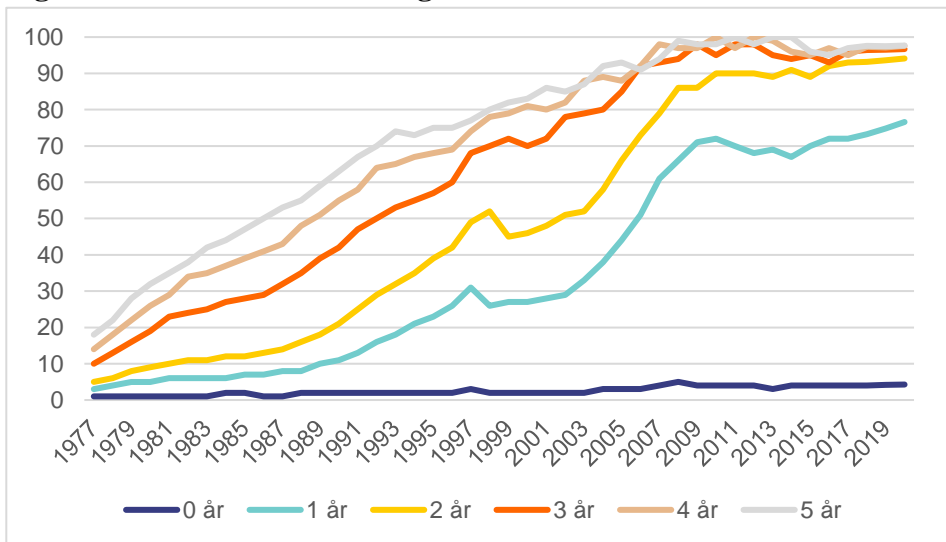
Kilde: Utdanningsstatistikk, SSB

De siste tiårene er det også gjennomført flere store familiepolitiske reformer, og disse har endret rammene for foreldres tilpasninger i yrkes-

⁴ Tallene viser avtalt arbeidstid per uke og er hentet fra tabell 11132 i statistikkbanken (<https://www.ssb.no/statbank/table/11132/>).

og familielivet.⁵ Her vil vi særlig peke på den omfattende barnehageutbyggingen og på utvidelsen av den betalte foreldrepermisjonen og innføring av en kvote reservert for far. Andelen barn i barnehage har økt markant de siste ti-årene, og nesten alle barn i alderen tre til fem år går nå i barnehage (figur 5). Det samme gjelder omtrent 94 prosent av to-åringene og 77 prosent av ett-åringene. I 2003 kom det såkalte barnehageforliket på Stortinget. Dette innebar en sterk opptrapping av barnehageutbyggingen og innføring av en maksimumspris for en barnehageplass. Samtidig viser figur 5 at barnehagedeltakelsen er lav blant barn under ett år. De fleste foreldre har da betalt foreldrepermisjon. Lengden på den betalte foreldrepermisjonen er kraftig utvidet de siste tiåra (figur 6), og siden 1993 har deler av permisjonen vært reservert for far. Fedrekvoten var opprinnelig på fire uker. Den er senere blitt både utvidet, redusert og utvidet igjen, og er i dag på 15 uker.

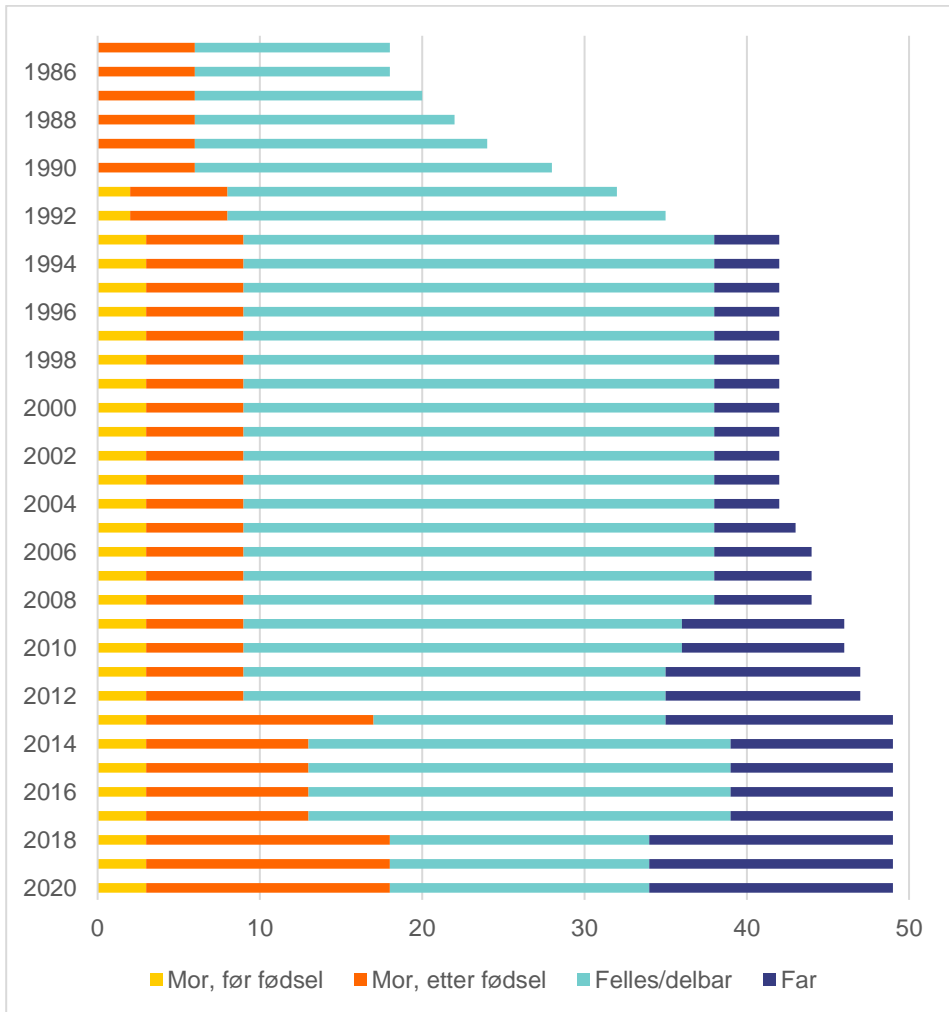
Figur 5. Andel barn i barnehage i ulike aldre. Prosent

Kilde: Barnehagestatistikk, SSB

⁵ For en omtale av familiepolitiske reformer og prosessen rundt disse, se Ellingsæter (2020a, 2020b, 2020c, 2020d, 2020e, 2020f).

Figur 6. Foreldrepermisjon 1985-2020, antall uker med 100 % sats

Vi vet også at det har skjedd en betydelig utjevning i tiden som kvinner og menn bruker til familiarbeid de siste tiårene. Figur 7 viser endringer for kvinner og menn med barn under 15 år, basert på SSB sine tidsbruksundersøkelser fra 1971 til 2010.⁶ I disse undersøkelsene noterer

⁶ Det foreligger foreløpig ikke resultater fra nyere tidsbruksundersøkelser fra SSB.

deltakerne sine gjøremål i en dagbok over ett eller flere døgn, og slike dagbokbaserte tidsbruksundersøkelser regnes som den beste datakilden for å studere omfanget av det ubetalte arbeidet i befolkningen.⁷ Resultater fra undersøkelsene oppgis gjerne som gjennomsnittlig antall minutter per dag, for befolkningen som helhet eller for bestemte grupper. Gjennomsnittet omfatter alle dager i året, både hverdager, helger og ferier.

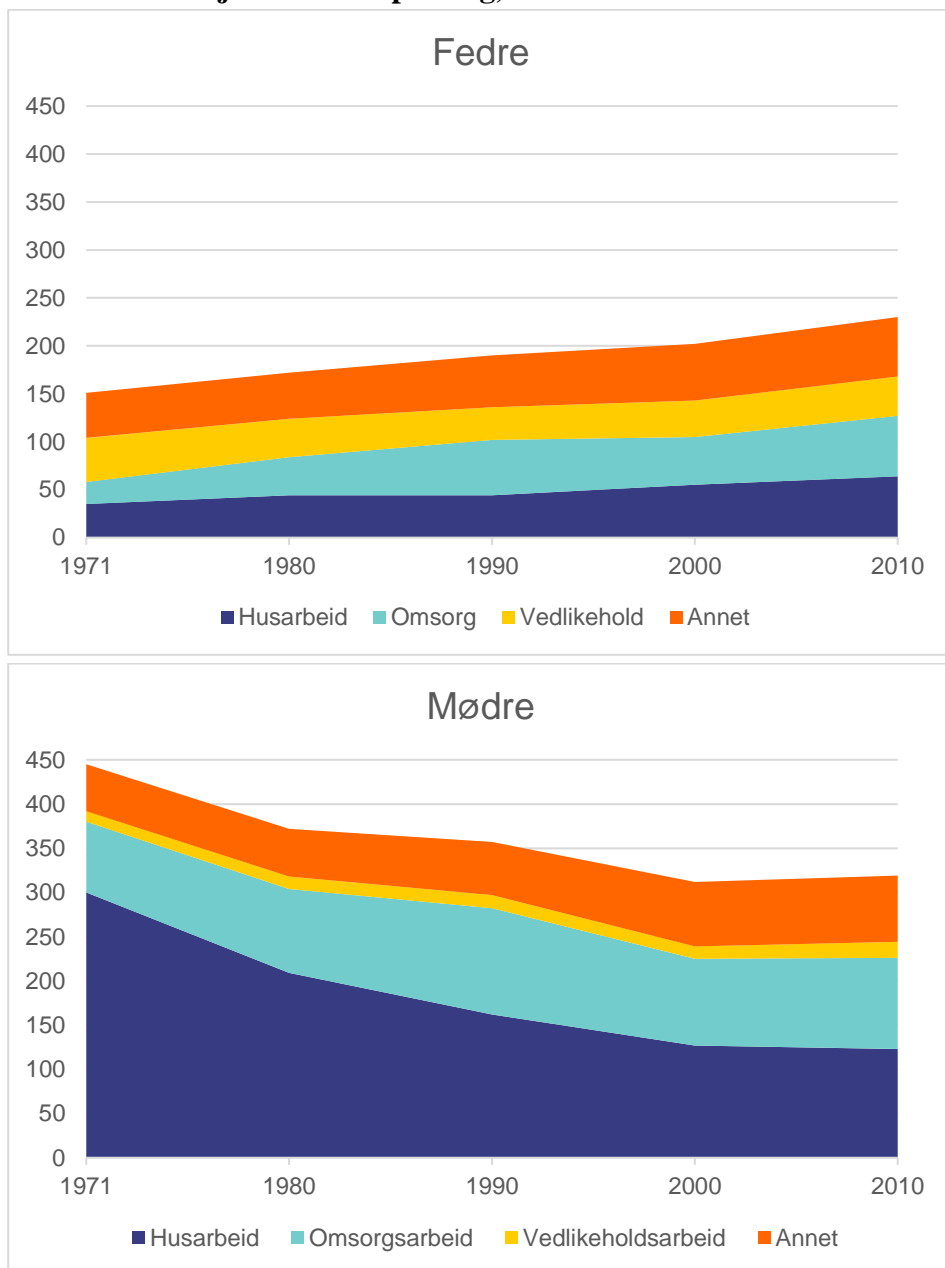
Vi ser av figur 7 at mødre brukte atskillig mindre tid til ulønnet arbeid i familien i 2010 enn på begynnelsen av 1970-tallet. I 2010 brukte mødre i gjennomsnitt omtrent fem timer og ett kvarter per dag til familiearbeid, og dette er godt og vel to timer mindre enn mødre i 1970. Det er særlig det rutinemessige husarbeidet som er redusert. Fedre brukte derimot mer tid til familiearbeid i 2010 enn på begynnelsen av 1970-tallet, både til omsorgsarbeid for barn og rutinemessige husarbeidsoppgaver.⁸ Fedre bruker likevel i gjennomsnitt fremdeles mindre tid til familiearbeid enn mødre, noe som blant annet må sees i lys av at de gjennomgående bruker mer tid til yrkesarbeid.

---

⁷ Se Vaage (2012) for omtale av opplegg av og resultater fra tidsbruksundersøkelsene.

⁸ For nærmere analyser av endringer i foreldres tid til familiearbeid, se Ellingsæter og Kitterød (2021) og Kitterød og Rønsen (2014).

Figur 7. Tid til ulike typer familiarbeid blant fedre og mødre med barn 0-14 år. Gjennomsnitt per dag, minutter

Kilde: Tidsbruksundersøkelser, SSB

Holdninger til familie- og kjønnsroller og til abort: Analyse av ISSP – International Social Survey Programme

Vi starter med å undersøke befolkningens holdninger til kvinners og menns roller i familien og yrkeslivet, og befolkningens holdninger til abort, basert på ISSP – International Social Survey Programme. ISSP har medlemmer i 45 land og gjennomfører hvert år intervjuundersøkelser som samler inn data om holdninger og verdier. De samme spørsmålene stilles i alle land, slik at man kan sammenligne mellom land og kulturer. Tema for undersøkelsen varierer, men samme tema gjentas med noen års mellomrom. I 1994, 2002 og 2012 var hovedtemaet Familie og kjønnsroller. Vi viser noen analyser basert på en del sentrale spørsmål om holdninger til familie og kjønnsroller stilt i disse undersøkelsene.⁹ Formålet med familie- og kjønnsrolle/arbeidslivsmodulen er «...å skape et komparativt og empirisk grunnlag for å studere personlige erfaringer og holdninger til familie og arbeidsliv».¹⁰ En del spørsmål om holdninger til familie og kjønnsroller er stilt på samme måte i alle de tre undersøkelsene, og det er i hovedsak disse (ni stykker) vi skal se på i det følgende.¹¹ Vi omtaler spørsmålene i den samme rekkefølgen som de ble stilt i undersøkelsene. Ett av disse ni spørsmålene ble også stilt i ISSP sin undersøkelse Religion i 2018. For dette spørsmålet viser vi også fordelinger fra 2018. Spørsmålet ble her stilt i en litt annen kontekst enn i

---

⁹ NSD er ansvarlig for den norske delen av undersøkelsen, og datamaterialet kan lastes ned gratis. Det planlegges en ny undersøkelse med hovedtema Familie og kjønnsroller i 2022.

¹⁰ Se <https://www.nsd.no/finn-data/issp>

¹¹ I alle de tre undersøkelsene kommer spørsmålene helt i begynnelsen av spørreskjemaet, noe som sikrer at konteksten er den samme.

undersøkelsene om Familie og kjønnsroller. I tillegg viser vi noen enkle fordelinger for noen relevante spørsmål som ble stilt bare i én av undersøkelsene, enten i 1994, 2002 eller 2012.

Vi viser også noen analyser av befolkningens holdninger til abort. Disse er basert på spørsmål stilt i ISSP 1998, 2008 og 2018, der hovedtemaet var religion.¹² Ett av spørsmålene er stilt i alle de tre undersøkelsene, og ett ble stilt kun i de to første.¹³

Alle undersøkelsene ble gjennomført som post-enqueter, men i de fleste kunne man velge å svare enten på papir eller via web. Tabell 1 gir en oversikt over brutto- og nettoutvalg og svarprosent i de undersøkelsene vi benytter her. I 1994 omfattet utvalget personer i alderen 16-79 år. I de øvrige undersøkelsene omfattet utvalgene personer i alderen 18-79 år.¹⁴ I analysene i det følgende inkluderer vi, for samtlige år, personer 18-79 år.¹⁵

Tabell 1. Utvalg og svarprosent i ISSP 1994, 1998, 2002, 2008, 2012 og 2018.

	1994	1998	2002	2008	2012	2018
Bruttoutvalg	3 500	2 500	2 500	3 400	3 800	4 400
Nettutvalg	2 087	1 532	1 475	1 333	1 444	1 252
Svarprosent	59,6	61,3	59	39,2	38	28,5

¹² Formålet med undersøkelsene om religion er «..å skape et empirisk grunnlag for å studere religion som kulturfenomen og sosial institusjon, og den rolle religion spiller for det moderne individ og samfunn», se <https://search.nsd.no/study/NSD2750>.

¹³ Spørsmålene inngikk i en bolk som holdninger til «ikke-religøse» moral- og konfliktspørsmål.

¹⁴ I 1998 var det også et tilleggsutvalg av utvalgte fylker, finansiert av Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO). Dette inngår ikke i analysene her.

¹⁵ For 2002-undersøkelsen er det konstruert en vekt for å justere for ulike svarandeler i ulike grupper (etter kjønn, alder og utdanning). Det er ikke laget vekter for de øvrige undersøkelsene. Vi benytter vekten i analysene av 2002-materialet. Antall observasjoner vises uvektet.

Spørsmål fra undersøkelsene om Familie og kjønnsroller

Vi benytter ni spørsmål/påstander som inngikk i ISSP-undersøkelsene om Familie og kjønnsroller i 1994, 2002 og 2012:

- *En yrkesaktiv mor kan etablere et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som er hjemmeværende*
- *Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide under at moren er yrkesaktiv*
- *Når alt kommer til alt, er det familielivet det går utover når kvinnen har heltidsarbeid*
- *Å ha en jobb er greit, men det de fleste kvinner egentlig ønsker er hjem og barn*
- *Å være husmor er like tilfredsstillende som å ha lønnet arbeid*
- *Både mannen og kvinnen bør bidra til familiens inntekt*
- *Mannens oppgave er å tjene penger, kvinnens oppgave er å ta seg av hjemmet og familien*
- *Mener du at kvinner burde arbeide utenfor hjemmet på heltid, deltid eller ikke i det hele tatt under følgende omstendigheter: Når hun har barn under skolepliktig alder?*
- *Mener du at kvinner burde arbeide utenfor hjemmet på heltid, deltid eller ikke i det hele tatt under følgende omstendigheter: Etter at det yngste barnet har begynt på skolen?*

For de sju første av disse spørsmålene/påstandene ble deltakerne bedt om å oppgi svarene på en skala med 5 verdier: (1. Sterkt enig, 2. Enig, 3. Verken/eller, 4. Uenig, 5. Sterkt uenig). For de to siste spørsmålene var svaralternativene som følger: Arbeide heltid, Arbeide deltid, Være hjemme, Vet ikke.

For disse ni spørsmålene kan vi altså sammenligne folks svarmønstre over tid. For hvert av årene viser vi frekvensfordelinger for alle og separat for kvinner og menn. Analysene gjelder for aldergruppen 18-79 år. Vi har også konstruert et samlemål (indeks) basert på de sju første spørsmålene. Dette gjør det enklere å studere endringer i befolkningens holdninger og variasjon mellom ulike grupper.

I tillegg til de ni spørsmålene som ble stilt i alle tre undersøkelser, viser vi fordelinger for noen spørsmål som bare ble stilt i ett av årene. Dette gjelder følgende:

ISSP 1994:

- *Familielivet lider ofte under at menn er altfor opptatt av arbeidet sitt*
- *Det er viktig for barn i førskolealder at far deltar mye i det daglige stellet*
- *Fedre bør redusere sin arbeidstid mens barna er under skolealder*

ISSP 2002:

- *Menn burde ta en større del av husarbeidet enn de gjør i dag*
- *Menn burde ta en større del av omsorgen med barn enn de gjør i dag*

ISSP 2012:

- *Tenk deg en familie med barn under skolealder. Etter din mening, hvordan kan de best organisere sitt familie- og arbeidsliv?*
  - *Mor hjemme/far heltid*
  - *Mor deltid/far heltid*
  - *Begge heltid*
  - *Begge deltid*
  - *Far deltid/mor heltid*
  - *Far hjemme/mor deltid*
  - *Vet ikke*
- *Og hvilket av disse alternativene mener du er minst gunstig?*
- *Tenk deg et par der begge jobber heltid og som nå har et nyfødt barn. En av foreldrene slutter å jobbe i en periode for å ta seg av barnet. (Synes du det bør være mulig å få betalt permisjon, og i så fall hvor lenge?) ..... Tenk fortsatt på det samme paret. De har omtrent lik arbeidssituasjon og begge har rett til betalt permisjon. Hvordan bør denne permisjonen deles mellom dem?*

- Moren bør ta hele den betalte permisjonen og faren bør ikke ta noe
- Moren bør ta mesteparten av den betalte permisjonen, og faren bør bare ta noe av den
- Moren og faren bør ta halvparten av den betalte permisjonen hver
- Faren bør ta mesteparten av den betalte permisjonen, og moren bør bare ta noe av den
- Faren bør ta hele den betalte permisjonen og moren bør ikke ta noe
- Vet ikke

Familie- og kjønnsroller: Resultater – endringsmønstre 1994-2012, oversiktstabeller

Vi starter med å vise frekvensfordelinger for de ni spørsmålene/påstandene som ble stilt både i 1994, 2002 og 2012. For de sju første vises også gjennomsnittskårene. Vi har omkodet de sju første spørsmålene (variablene) til verdier fra minus 2 til 2, der høye verdier angir størst oppslutning om likestilte kjønnsroller, altså positive holdninger til at mødre kan/bør delta i yrkeslivet, at fedre kan/bør delta i familiearbeidet (hus- og omsorgsarbeidet) og at oppgaver hjemme og ute bør deles likt mellom kvinner og menn. Vi har da reversert skalaen for noen av spørsmålene. Midtkategorien (verken/eller) er satt til 0, og det samme gjelder for «Vet-Ikke/missing-kategorier».

De tre første spørsmålene dreier seg om hvorvidt kvinners yrkesarbeid har negative konsekvenser for barna og familien. I en oversikt over ulike typer spørsmål som benyttes for å måle folks holdninger til kjønnsroller, plasserer Davis og Greenstein (2009) dette i kategorien «Working women and relationship quality». I tabell 2 ser vi at andelen som mener at en yrkesaktiv mor kan få et like nært forhold til sine barn som en mor som er hjemmeværende, økte betydelig i den perioden vi ser på. I 1994 var 12 prosent sterkt enige i denne påstanden og 42 prosent var enige, mens 30 prosent var uenige eller sterkt uenige. I 2012 var de tilsvarende andelene henholdsvis 24, 47 og 16 prosent.

Oppslutningen om denne påstanden økte blant både menn og kvinner i den perioden vi ser på, men i samtlige år var oppslutningen sterkere blant kvinner enn menn. I 2012 var gjennomsnittskåren for kvinner på 0,96, mot 0,55 for menn.

Tabell 2. En yrkesaktiv mor kan etablere et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som er hjemmeværende. Fordeling (prosent) og gjennomsnittsskår. Personer 18-79 år.

	Sterkt enig (2)	Enig (1)	Verken/ eller (0)	Uenig (-1)	Sterkt uenig (-2)	Vet ikke (0)	Gj. snitt (-2 - 2)	N
Alle								
1994	12	42	13	25	5	3	0,30	2 017
2002	18	41	13	20	4	4	0,49	1 475
2012	24	47	10	14	2	4	0,76	1 444
Menn								
1994	9	37	12	32	8	2	0,08	914
2002	13	37	15	25	5	5	0,28	696
2012	17	46	10	20	3	4	0,55	690
Kvinner								
1994	14	45	14	20	3	4	0,48	1 103
2002	22	45	12	16	3	2	0,69	779
2012	29	48	9	9	1	3	0,96	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Alt i alt ser det altså ut til at skepsisen mot yrkesaktive småbarnsmødre sank betydelig i perioden, selv om det i 2012 fremdeles var et mindretall, som var uenige i at en yrkesaktiv mor kan etablere et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som er hjemmeværende. Dette gjelder kun en av ti kvinner, men faktisk nær hver fjerde mann.

Tabell 3 viser befolkningens oppslutning om påstanden om at et barn under skolealder sannsynligvis vil lide under at moren er yrkesaktiv. Også målt på denne måten ser vi at skepsisen til yrkesaktive

småbarnsmødre sank markant i perioden. I 1994 var 36 prosent enige i denne påstanden (sterkt enig eller enig), mot bare 15 prosent i 2012. Også her ser vi klare kjønnsforskjeller ved at kvinner i alle de tre årene slutter mindre opp om denne påstanden enn menn. I 2012 var gjennomsnittskårene blant kvinner og menn på henholdsvis 0,92 og 0,56. Bare 10 prosent av kvinnene sa seg enige i dette utsagnet i 2012, mens det store flertallet, 72 prosent, var uenige. Tilsvarende andeler for menn var henholdsvis 20 og 58 prosent.

Tabell 3. Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide under at moren er yrkesaktiv. Fordeling (prosent) og gjennomsnittsskår. Personer 18-79 år.

	Sterkt enig (-2)	Enig (-1)	Verken/ eller (0)	Uenig (1)	Sterkt uenig (2)	Vet ikke (0)	Gj. snitt (-2 - 2)	N
Alle								
1994	5	31	18	32	10	4	0,10	2 017
2002	3	22	19	36	16	4	0,40	1 475
2012	2	13	16	40	25	5	0,75	1 444
Menn								
1994	6	38	17	27	9	3	-0,05	914
2002	4	29	20	31	11	6	0,17	696
2012	2	18	18	40	18	4	0,56	690
Kvinner								
1994	5	25	18	37	11	4	0,22	1 103
2002	3	15	17	40	21	3	0,61	779
2012	1	9	13	40	32	5	0,92	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Mens de to foregående spørsmålene dreier seg om eventuelle negative konsekvenser som mødres yrkesarbeid måtte ha for barna, dreier det neste spørsmålet seg om eventuelle negative konsekvenser av kvinners yrkesarbeid for familielivet generelt (tabell 4). Videre er det presisert at man her tenker på heltidsarbeid, og ikke bare hvorvidt kvinnen er

yrkesaktiv eller ikke. Også målt på denne måten finner vi at skepsisen mot kvinners yrkesarbeid sank betraktelig i perioden. I 1994 var 40 prosent uenige i at kvinners heltidsarbeid går utover familielivet, mens andelen var 57 prosent i 2012. Andelen som var enige i utsagnet sank fra 37 til 19 prosent. Endringsmønsteret er det samme for begge kjønn, men også her ser vi at kvinner uttrykker mer støtte/mindre skepsis til kvinners yrkesarbeid enn menn. I 2012 var gjennomsnittskåren henholdsvis 0,60 og 0,50 for kvinner og menn.

Tabell 4. Når alt kommer til alt, er det familielivet det går utover når kvinnen har heltidsarbeid. Fordeling (prosent) og gjennomsnittsskår. Personer 18-79 år.

	Sterkt enig (-2)	Enig (-1)	Verken/ eller (0)	Uenig (1)	Sterkt uenig (2)	Vet ikke (0)	Gj. snitt (-2 - 2)	N
Alle								
1994	7	30	19	30	10	3	0,06	2 017
2002	5	24	20	33	15	4	0,30	1 475
2012	2	17	18	36	21	5	0,56	1 444
Menn								
1994	7	31	20	31	9	4	0,04	914
2002	4	23	22	34	11	6	0,25	696
2012	1	18	22	38	17	4	0,52	690
Kvinner								
1994	7	29	19	30	12	3	0,09	1 103
2002	5	24	18	31	19	3	0,35	779
2012	3	17	15	35	24	6	0,60	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Det neste spørsmålet vi skal se på, dreier seg ikke direkte om holdninger til kvinners yrkesarbeid, men mer om hvorvidt det er jobb eller barn/familie som egentlig er viktigst for kvinner (tabell 5). I sin oversikt over ulike typer spørsmål som benyttes for å måle folks holdninger til kjønnsroller, plasserer Davis og Greenstein (2009) dette i kategorien «Wife/motherhood and the feminine self», og i en analyse av ulike konfigurasjoner av likestillingsholdninger i europeiske land, inkluderer Knight og Brinton (2017) blant annet dette spørsmålet for å fange opp holdninger til kjønns-essensialisme, dvs. at kvinner fra naturens side er bedre egnet enn menn til å ta seg av barn og familie og dessuten ønsker dette mer enn menn. Vi ser at denne oppfatningen hadde forholdsvis liten støtte i den norske befolkningen i 2012, da bare 14 prosent sa seg enige i denne påstanden (tabell 5). I 1994 var andelen 28 prosent. Oppslutningen sank klart blant begge kjønn. I 2012 var henholdsvis 52 og 63 prosent av menn og kvinner uenige i dette utsagnet og gjennomsnittskårene var henholdsvis 0,51 og 0,76. Samtidig kan vi merke oss at andelene i kategorien «Vet ikke» er forholdsvis høy på dette spørsmålet, særlig blant menn. Vi finner med andre ord redusert og relativt liten oppslutning om kjønns-essensialisme blant norske kvinner og menn.

Tabell 5. Å ha en jobb er greit, men det de fleste kvinner egentlig ønsker er hjem og barn. Fordeling (prosent) og gjennomsnittsskår. Personer 18-79 år.

	Sterkt enig (-2)	Enig (-1)	Verken/ eller (0)	Uenig (1)	Sterkt uenig (2)	Vet ikke (0)	Gj. snitt (-2 - 2)	N
Alle								
1994	4	24	21	28	13	9	0,21	2 017
2002	3	17	22	34	15	8	0,41	1 475
2012	2	12	19	35	23	9	0,64	1 444
Menn								
1994	4	24	23	27	9	12	0,13	914
2002	4	18	20	35	11	13	0,33	696
2012	2	15	21	35	17	10	0,51	690
Kvinner								
1994	5	24	20	29	16	7	0,27	1 103
2002	3	17	23	34	19	4	0,48	779
2012	3	10	17	35	28	7	0,76	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Også det neste spørsmålet vi skal se på, som altså fanger opp holdninger til det å være husmor vs. det å være yrkesaktiv (tabell 6), hører ifølge Davis og Greenstein (2009) hjemme i kategorien «Wife/motherhood and the feminine self». Andelen som sier seg enige i dette spørsmålet sank fra 30 til 21 prosent i perioden 1994 til 2012, og andelen uenige økte fra 38 til 45 prosent. Samtidig er det forholdsvis mange som er usikre på hva de skal mene om dette spørsmålet. Det kan skyldes at dette spørsmålet mer oppfattes som et spørsmål om verdsetting enn om oppslutning om et likestillingsideal. Kvinner er imidlertid oftere enn menn uenige i at det å være husmor er like tilfredsstillende som å være yrkesaktiv, mens menn oftere enn kvinner er usikre på hva de skal mene. Andelen enige (Sterkt enig eller enig) er omtrent den samme blant begge kjønn, henholdsvis 21 og 20 prosent blant menn og kvinner i 2012.

Tabell 6. Å være husmor er like tilfredsstillende som å ha lønnet arbeid. Fordeling (prosent) og gjennomsnittsskår. Personer 18-79 år.

	Sterkt enig (-2)	Enig (-1)	Verken/ eller (0)	Uenig (1)	Sterkt uenig (2)	Vet ikke (0)	Gj. snitt (-2 - 2)	N
Alle								
1994	6	24	23	29	9	8	0,12	2 017
2002	4	19	23	33	13	8	0,32	1 475
2012	4	17	24	31	14	11	0,34	1 444
Menn								
1994	5	24	25	27	6	12	0,04	914
2002	3	19	23	33	9	12	0,26	696
2012	3	18	26	30	9	14	0,23	690
Kvinner								
1994	7	23	22	31	12	5	0,18	1 103
2002	4	19	23	33	16	4	0,38	779
2012	4	16	22	32	18	8	0,44	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

De to neste spørsmålene («Både mannen og kvinnen bør bidra til familiens inntekt», og «Mannens oppgave er å tjene penger, kvinnens oppgave er å ta seg av hjemmet og familien») hører med blant dem som Davis og Greenstein (2009) i sin oversikt plasserer i kategorien «Primacy of breadwinner role». I sin analyse av ulike konfigurasjoner av likestillingsholdninger inkluderer Knight og Brinton (2017) det første av disse spørsmålene som et av flere for å fange opp dimensjonen «individual choice/normative imperative». Støtte til denne påstanden tolkes da som en oppfatning om at en likestilt familiemodell der partene deler på oppgaver ute og hjemme, er å foretrekke.

Som det framgår av tabell 7, har toinntektsfamilien stor og økende oppslutning i Norge. I 2012 var hele 83 prosent enige (Sterkt enig eller enig) i at begge parter bør bidra til familiens inntekt. I 1994 var andelen 58 prosent. Blant begge kjønn var det i 2012 kun et lite fåtall, under 5

prosent, som var uenige i denne påstanden. Gjennomsnittskåren for dette utsagnet økte fra 0,54 i 1994 til 1,09 i 2011.

I tråd med dette har påstanden om at menn og kvinner har atskilte oppgaver ute og hjemme, lite støtte i befolkningen. Dette var tilfellet allerede i 1994, da kun 16 prosent sa seg enige i at mannens oppgave er å tjene penger, mens kvinnens oppgave er å ta seg av hjemmet og familien (tabell 8). Hele 68 prosent var uenige. I 2012 var oppslutningen enda lavere – hele 81 prosent var da uenige i dette utsagnet. Religionsundersøkelsen i 2018 viser at det det har vært en ytterligere nedgang i oppslutningen om dette utsagnet. Andelen uenige var omtrent den samme som i 2012, men det var en klar forskyvning mot at flere uttrykte sterk uenighet, ikke bare uenighet. Gjennomsnittskåren for dette utsagnet økte fra 0,80 i 1994 til 1,44 i 2018.

Tabell 7. Både mannen og kvinnen bør bidra til familiens inntekt. Fordeling (prosent) og gjennomsnittsskår. Personer 18-79 år.

	Sterkt enig (2)	Enig (1)	Verken/ eller (0)	Uenig (-1)	Sterkt uenig (-2)	Vet ikke (0)	Gj. snitt (-2 - 2)	N
Alle								
1994	11	47	25	13	1	2	0,54	2 017
2002	17	54	19	8	1	2	0,79	1 475
2012	29	54	13	2	0	2	1,09	1 444
Menn								
1994	9	48	26	14	2	1	0,50	914
2002	16	58	15	10	0	2	0,78	696
2012	24	58	13	3	0	2	1,02	690
Kvinner								
1994	13	47	25	12	1	3	0,58	1 103
2002	19	50	22	7	1	1	0,79	779
2012	34	50	12	2	0	2	1,15	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Tabell 8. Mannens oppgave er å tjene penger, kvinnens oppgave er å ta seg av hjemmet og familien. Fordeling (prosent) og gjennomsnittsskår. Personer 18-79 år.

	Sterkt enig (-2)	Enig (-1)	Verken/ eller (0)	Uenig (1)	Sterkt uenig (2)	Vet ikke (0)	Gj. snitt (-2 - 2)	N
Alle								
1994	3	13	15	38	30	1	0,80	2 017
2002	2	8	13	42	33	2	0,95	1 475
2012	1	4	11	39	42	3	1,17	1 444
2018	2	2	10	25	61	1	1,42	1 250
Menn								
1994	4	14	17	41	23	2	0,66	914
2002	3	11	14	46	23	3	0,74	696
2012	1	5	14	47	30	2	0,98	690
2018	1	3	13	30	53	1	1,30	611
Kvinner								
1994	3	12	13	36	36	1	0,91	1 103
2002	1	5	13	39	41	1	1,14	779
2012	1	2	8	32	54	3	1,34	754
2018	2	1	8	21	69	0	1,54	639

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012, 2018.

De to siste spørsmålene der vi har tidsserier fra ISSP, dreier seg også om synet på mødres yrkesarbeid. Respondentene blir bedt om å ta stilling til hvorvidt kvinner med barn bør arbeide utenfor hjemmet eller ikke, og hvorvidt de bør arbeide hel- eller deltid. Det skilles altså mellom barn under skolepliktig alder og barn som har begynt på skolen. Midt på 1990-tallet var det fremdeles ganske vanlig å mene at mor burde være hjemme når barna var under skolealder (tabell 9). Vi ser at 42 prosent valgte dette svaralternativet, 46 prosent av mennene og 39 prosent av kvinnene. Bare 7 prosent mente at kvinner med barn under skolealder burde ha full jobb, mens 44 prosent mente deltidsarbeid var passende. I 2012 var det atskillig færre, kun 11 prosent som mente at kvinner burde være hjemme

når barna var under skolealder. Fremdeles var det imidlertid bare 29 prosent som mente at heltidsarbeid var mest passende, mens 49 prosent mente at deltidsarbeid var den beste løsningen. Mønsteret var omtrent det samme blant begge kjønn. Imidlertid kan vi legge merke til at en ikke ubetydelig andel, omtrent en av ti, har valgt svaralternativet «Vet ikke».

Tabell 9. Mener du at kvinner burde arbeide utenfor hjemmet på heltid, deltid eller ikke i det hele tatt under følgende omstendigheter: Når hun har barn under skolepliktig alder. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Arbeide heltid	Arbeide deltid	Være hjemme	Vet ikke	N
Alle					
1994	7	44	42	7	2 017
2002	12	51	30	7	1 475
2012	29	49	11	10	1 444
Menn					
1994	8	39	46	7	914
2002	13	45	34	8	696
2012	27	50	15	9	690
Kvinner					
1994	6	49	39	7	1 103
2002	11	56	27	6	779
2012	32	49	8	12	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Både i 1994 og 2012 mente de aller fleste at mødre med barn i skolealder bør jobbe (tabell 10), men det var en klar forskyvning i perioden fra å se deltidsarbeid som det beste alternativet, til å fremholde heltidsarbeid som normen. I 2012 mente 59 prosent at mødre med barn i skolealder burde jobbe heltid, mens 29 prosent mente de burde jobbe deltid. I 1994 var de tilsvarende andelene henholdsvis 23 og 60 prosent. Mønsteret er omtrent det samme blant begge kjønn.

Tabell 10. Mener du at kvinner burde arbeide utenfor hjemmet på heltid, deltid eller ikke i det hele tatt under følgende omstendigheter: Etter at det yngste barnet har begynt på skolen. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Arbeide heltid	Arbeide deltid	Være hjemme	Vet ikke	N
Alle					
1994	23	60	10	7	2 017
2002	32	54	7	8	1 475
2012	59	29	1	11	1 444
Menn					
1994	24	56	13	7	914
2002	31	51	9	9	696
2012	61	27	2	10	690
Kvinner					
1994	22	63	8	8	1 103
2002	32	57	5	6	779
2012	57	30	1	12	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Familie- og kjønnsroller: Resultater – Indeks for oppslutning om likestilte kjønnsroller

Resultatene fra samtlige av spørsmålene vi har sett på hittil, tyder på at oppslutningen om likestilte familieroller økte klart fra midten av 1990-tallet og fram til 2012. For å få en bedre oversikt over endringene, for enklere å kunne sammenligne oppslutningen blant ulike grupper, og for å undersøke om det har skjedd en polarisering i befolkningens holdninger eller ikke, har vi konstruert et samlemål, eller en indeks, basert på de sju første spørsmålene, altså de spørsmålene der respondentene ble bedt om angi grad av enighet/uenighet i ulike påstander (se tabellene 2-8). Vi har summert verdiene på disse sju spørsmålene og dividert summen på sju. Indeksen varierer dermed fra -2 til 2 (på samme måte som enkeltspørsmålene). Den har totalt 26 verdier. Høye verdier indikerer positive holdninger til likestilte familieroller, mens lave verdier indikerer mindre oppslutning.¹⁶

Tabell 11 viser gjennomsnittsverdier for indeksen. Høye verdier reflekterer altså større oppslutning om likestilte familieroller. Tabellen viser også gjennomsnittsverdier for de sju enkeltspørsmålene som inngår i indeksen (også vist i tabellene 2-8). I parentes vises standardavviket. Dette er et mål for spredning, og der høye verdier indikerer større spredning i befolkningens holdninger, mens lavere verdier indikerer mindre spredning. Standardavviket angir verdienes gjennomsnittlige avstand fra gjennomsnittet. Det er definert som kvadratroten av variansen (se under) som er et annet spredningsmål.

---

¹⁶ En faktoranalyse tyder på at de sju variablene fanger opp samme underliggende dimensjon. Eigenvalue for faktor 1 er 3,40, og Cronbachs alpha er 0,78.

Tabell 11. Indeks – likestilte familieroller (-2-2). Gjennomsnittsskår på indeksen og enkeltindikatorene. Alle varierer fra -2 til 2. Standardavvik i parentes. Personer 18-79 år.

	Holdning 1	Holdning 2	Holdning 3	Holdning 4	Holdning 5	Holdning 6	Holdning 7	Indeks	N
Alle									
1994	0,30 (1,13)	0,10 (1,11)	0,06 (1,13)	0,21 (1,08)	0,12 (1,06)	0,54 (0,90)	0,80 (1,09)	0,30 (0,74)	2 017
2002	0,49 (1,11)	0,40 (1,09)	0,30 (1,12)	0,41 (1,05)	0,32 (1,04)	0,79 (0,84)	0,95 (1,00)	0,52 (0,71)	1 475
2012	0,76 (1,02)	0,75 (1,02)	0,56 (1,07)	0,64 (1,03)	0,34 (1,03)	1,09 (0,74)	1,17 (0,90)	0,76 (0,68)	1 444
Menn									
1994	0,08 (1,17)	-0,05 (1,11)	0,04 (1,11)	0,13 (1,01)	0,04 (0,98)	0,50 (0,90)	0,66 (1,09)	0,20 (0,72)	914
2002	0,28 (1,12)	0,17 (1,07)	0,25 (1,05)	0,33 (1,01)	0,26 (0,98)	0,78 (0,83)	0,74 (1,03)	0,40 (0,69)	696
2012	0,55 (1,08)	0,56 (1,04)	0,52 (1,02)	0,51 (1,00)	0,23 (0,95)	1,02 (0,74)	0,98 (0,90)	0,63 (0,66)	690
Kvinner									
1994	0,48 (1,06)	0,22 (1,10)	0,09 (1,16)	0,27 (1,13)	0,18 (1,12)	0,58 (0,89)	0,91 (1,09)	0,39 (0,74)	1 103
2002	0,69 (1,06)	0,61 (1,07)	0,35 (1,18)	0,48 (1,08)	0,38 (1,09)	0,79 (0,85)	1,14 (0,92)	0,63 (0,70)	779
2012	0,96 (0,93)	0,92 (0,98)	0,60 (1,11)	0,76 (1,05)	0,44 (1,08)	1,16 (0,75)	1,34 (0,86)	0,88 (0,66)	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Holdning1: En yrkesaktiv mor kan etablere et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som er hjemmeværende

Holdning2: Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide under at moren er yrkesaktiv

Holdning3: Når alt kommer til alt, er det familielivet det går utover når kvinnen har heltidsarbeid

Holdning4: Å ha en jobb er greit, men det de fleste kvinner egentlig ønsker er hjem og barn

Holdning5: Å være husmor er like tilfredsstillende som å ha lønnet arbeid

Holdning6: Både mannen og kvinnen bør bidra til familiens inntekt

Holdning7: Mannens oppgave er å tjene penger, kvinnens oppgave er å ta seg av hjemmet og familien

Vi ser at gjennomsnittskåren på indeksen økte fra 0,30 i 1994 til 0,76 i 2012, noe som tyder på at oppslutningen om likestilte familieroller steg markant i perioden (tabell 11). For menn økte gjennomsnittsskåren fra 0,20 til 0,63, og for kvinner fra 0,39 til 0,88. Det har altså vært en betydelig endring i retning av mer positive holdninger til likestilte familieroller blant begge kjønn, men oppslutningen blant kvinner ligger stadig over oppslutningen blant menn. Relativt sett var imidlertid endringen størst blant menn: skåren for menn økte med 215 prosent i perioden, mens skåren for kvinner økte med 126 prosent. Vi ser også at standardavviket var litt lavere i 2012 enn i 1994. Dette gjelder både for indeksen og for hvert av enkeltmålene som inngår i denne. Det ser dermed ut til at det var mindre spredning i befolkningens holdninger til likestilte familieroller i 2012 enn i 1994, og dette gjelder for både menn og kvinner.

I tabell 12 viser vi, i tillegg til gjennomsnittet for indeksen, også varians og kurtose for hvert av de tre årene. Varians er altså, i likhet med standardavviket, et mål for spredning, der høye verdier tyder på større spredning i befolkningens holdninger og lavere verdier tyder på mindre spredning. Variansen er den gjennomsnittlige avstanden mellom tilfeldig valgte respondenter. I tråd med nedgangen i standardavviket (se tabell 11) var det en klar nedgang i variansen for indeksen for oppslutning om likestilte familieroller i den perioden vi ser på her, fra 0,54 i 1994 til 0,46 i 2012 (tabell 12). Kurtosen indikerer hvorvidt fordelingen på en variabel har tykke «haler» eller «uteliggere». En lav kurtose innebærer at data ikke er normalfordelt, og indikerer mer polarisering. I tabell 12 ser vi at kurtosen for vår likestillingsindeks var høyere i 2012 enn i 1994. Analysen tyder altså på mindre polarisering i befolkningens holdninger i perioden. Dette mønsteret ser vi blant både menn og kvinner.

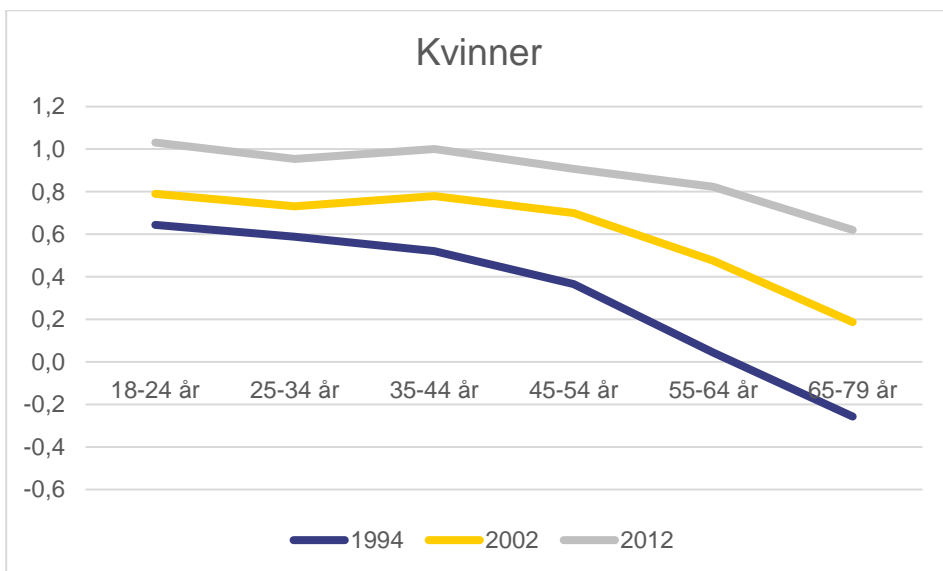
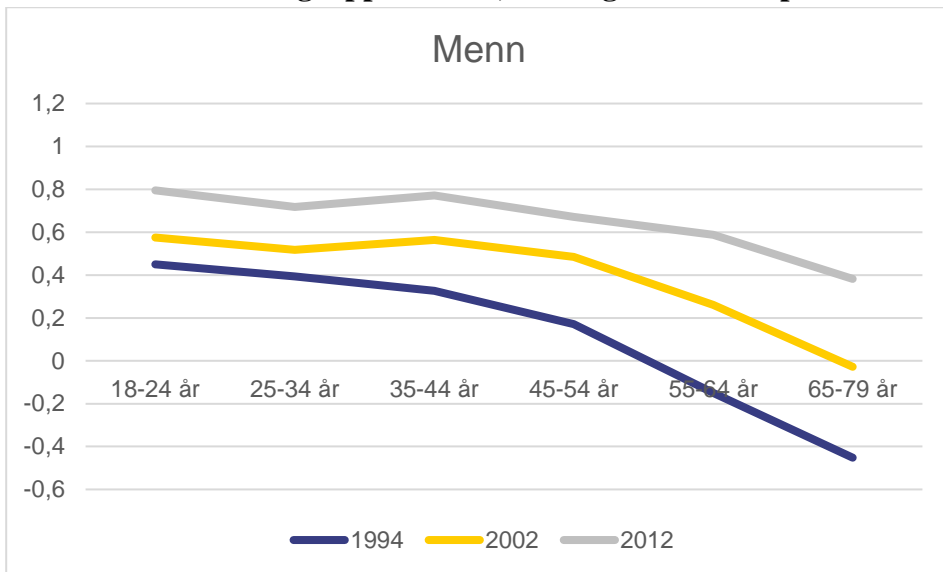
Tabell 12. Indeks – likestilte familieroller (-2-2). Gjennomsnitt, varians og kurtose. Personer 18-79 år.

	Gj.snitt	Varians	Kurtose	N
Alle				
1994	0,30	0,54	2,50	2 017
2002	0,52	0,50	2,72	1 475
2012	0,76	0,46	2,96	1 444
Menn				
1994	0,20	0,52	2,46	914
2002	0,40	0,48	2,70	696
2012	0,63	0,44	3,06	690
Kvinner				
1994	0,39	0,55	2,53	1 103
2002	0,63	0,49	2,89	779
2012	0,88	0,44	3,08	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Tidligere studier, både internasjonalt (f. eks. Davies & Greenstein) og i Norge (f. esk. Teigen 2006), har vist at eldre jevnt over slutter mindre opp om likestilte familieroller enn yngre. Vi undersøker derfor forskjeller mellom ulike aldersgrupper målt ved vår indeks for holdninger til likestilte familieroller. Vi skiller mellom seks aldersgrupper, og viser resultater for menn og kvinner separat (figur 8). Både i 1994, 2002 og 2012 var oppslutningen om likestilte familieroller lavere i de eldste enn i de yngste aldersgruppene, men i samtlige aldersgrupper økte oppslutningen betydelig i perioden. Økningen var særlig markant i de eldste aldersgruppene, og det ser dermed ut til at forskjellen mellom yngre og eldre var mindre på slutten enn på begynnelsen av perioden.

Figur 8. Oppslutning om likestilte familieroller blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper i 1994, 2002 og 2012. Skår på indeks

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012

Familie- og kjønnsroller: Resultater – multivariate analyser (1994, 2002 og 2012)

I analysene over har vi sett at oppslutningen om likestilte familieroller varierer etter kjønn og alder, men at forskjellen mellom aldersgrupper ser ut til å være mindre på slutten enn på begynnelsen av perioden. Vi skal nå se på betydningen av flere faktorer samtidig. Vi viser resultater fra multivariate analyser der vi inkluderer faktorer som ofte har vist seg å ha betydning for folks holdninger til likestilling (f.eks. Bolzendahl & Myers, 2004; Brooks & Bolzendahl, 2004; Cotter et al., 2011; Davis & Greenstein, 2009; Knight & Brinton, 2017). Variablene fanger dels opp interesseperspektivet og dels «exposure»-perspektivet (Bolzendahl & Myers, 2004). Den avhengige variabelen er indeksen som vi har presentert over. Vi inkluderer følgende uavhengige variabler:

- Kjønn
- Alder, gruppert
- Utdanningsnivå (høyeste fullførte utdanning)
- Sivilstatus. Vi skiller mellom gifte og samboende på den ene siden og de som ikke bor med partner på den annen.
- Alder på barn yngste barn i husholdningen. Vi skiller mellom barn under skolealder (0-6 år i 1994, 0-5 år i 2002 og 2012), barn i skolealder (7-17 år i 1994, 6-17 år i 2002 og 2012), og dem som ikke har hjemmeboende barn under 18 år.
- Deltakelse på religiøse møter: Vi skiller mellom dem som deltok flere ganger siste år på den ene siden og dem som deltok kun én gang eller ikke det hele tatt på en annen.¹⁷
- Bosted. Vi skiller mellom Oslo og landet for øvrig.¹⁸

---

¹⁷ Vi har forsøkt med alternative inndelinger, men fant at hovedskillet i grad av oppslutning om likestilte familieroller går mellom dem som ikke deltok på slike møter eller deltok kun én gang, og dem som deltok oftere.

¹⁸ Vi har forsøkt med alternative inndelinger, men fant at hovedskillet i grad av oppslutning om likestilte familieroller går mellom bosatte i Oslo på den ene siden og landet for øvrig på den annen.

Deskriptiv statistikk for de uavhengige variablene er vist tabell 13. Vi kan merke oss at sammensetningen av utvalget er litt endret over tid, blant annet ved at relativt flere hadde utdanning på universitetsnivå i 2012 enn i 1994, færre var gift eller samboende og færre hadde barn under skolealder.

Tabell 13. Deskriptiv statistikk for variablene i regresjonsanalysene. Personer 18-79 år.

	1994	2002	2012
Kjønn			
Mann	45	47	48
Kvinne	55	53	52
Alder			
18-24 år	17	10	10
25-34 år	22	19	14
35-44 år	21	22	17
45-54 år	17	20	21
55-64 år	11	17	18
65-79 år	11	14	19
Utdanning, nivå			
Grunnskole	20	20	23
Videregående	27	49	19
Universitet/høgskole	43	31	56
Missing/Ikke utdanning	0	0	2
Sivilstatus			
Gift/samboende	28	25	41
Ikke gift/samboende	72	75	58
Missing	0	0	2
Alder på barn			
0-5/6 år	24	19	14

6/7-17 år	16	22	22
Ikke hjemmeboende barn	60	58	62
Missing	0	2	2
Deltakelse på religiøse møter			
Flere ganger per år	20	18	24
En gang per år eller mindre	80	80	75
Missing	0	1	1
Bosted			
Oslo	22	20	23
Landet ellers	78	80	77
Total	100	100	100
Antall observasjoner (N)	2 017	1 475	1 444

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

Vi har foretatt regresjonsanalyser med minste kvadraters metode (OLS), og gjort de samme analysene for 1994, 2002 og 2012. Analysene er gjennomført for alle, og separat for menn og kvinner. Resultatene for alle vises i tabell 14. I samtlige år var det en sterk og statistisk signifikant effekt av kjønn, som altså viser at kvinner sluttet sterkere opp om likestilte familieroller enn menn i alle de tre årene. Effekten av kjønn var omtrent den samme i hele perioden. Det var også en negativ effekt av alder i samtlige år, men, i tråd med den bivariate analysen over (figur 8), viser de multivariate analysene at forskjellen mellom aldersgrupper var mindre på slutten enn på begynnelsen av perioden. Vi ser ellers en positiv sammenheng mellom utdanning og oppslutning om likestilte familieroller i samtlige år, slik at de med lengst utdanning var mer positive enn dem med kortest utdanning. Også denne sammenhengen var imidlertid litt svakere på slutten enn på begynnelsen av perioden. Videre ser vi, for samtlige år, en sterk negativ sammenheng mellom deltakelse på religiøse møter og oppslutning om likestilte kjønnsroller. De som deltar ofte på religiøse møter uttrykker altså mindre støtte til en likestilt familiemodell

enn dem som sjelden deltar på religiøse møter.¹⁹ Videre er det, for samtlige år, slik at de som bor i Oslo slutter sterkere opp om en likestilt familiemodell enn dem som bor ellers i landet. Denne sammenhengen ser ut til å ha blitt litt sterkere over tid. For øvrig kan vi merke oss at regresjonsmodellen forklarer mer av variasjonen i befolkningens holdninger i 1994 enn i 2012 (høyere R^2). Dette kan tyde på at det er mindre variasjon i befolkningens holdninger til likestilte familieroller enn tidligere, noe som er i tråd med det vi så i avsnittet over, nemlig at spredningen i materialet er mindre (lavere standardavvik/varians).

Tabell 14. Regresjonsanalyse (OLS), indeksvariabel for holdning til likestilling. Betydningen av kjønn, alder, utdanning, sivilstatus, barns alder, deltakelse på religiøse møte og bosted. Resultater fra 1994, 2002, 2012.

	ISSP 1994	ISSP 2002	ISSP 2012
Kjønn (ref: Mann)			
Kvinne	.246***	.235***	.239***
	(.029)	(.034)	(.033)
Alder, år (ref: 18-24)			
25-34	-.098(*)	-.16*	-.119*
	(.050)	(.07)	(.072)
35-44	-.141**	-.083	-.077
	(.052)	(.069)	(.071)
45-54	-.280***	-.154**	-.179***
	(.055)	(.068)	(.067)
55-64	-.517***	-.325***	-.259***
	(.061)	(.072)	(.071)
65-79	-.807***	-.536***	-.386***

¹⁹ Se for øvrig Magnussen, Repstad og Urstad (2012) for en diskusjon av endringer i betydningen av religion for holdninger til en likestilt familiemodell).

	(.061)	(.075)	(.071)
Utdanning (ref: Grunnskole)			
Videregående	.248***	.180***	.1*
	(.041)	(.046)	(.051)
Universitet/høgskole	.484***	.456***	.29***
	(.040)	(.051)	(.042)
Missing/Ikke utd.	.302	-.300	-.298**
	(.457)	(.246)	(.137)
Sivilstatus (ref: Gift/samboende)			
Ikke gift/samboende	.058	-.033	-.026
	(.037)	(.042)	(.039)
Alder på barn (ref: 0-5/6 år)			
6/7-17 år	.053	.100*	.209***
	(.050)	(.077)	(.062)
Ikke barn hjemme	.017	.092*	.167***
	(.043)	(.055)	(.059)
Religiøse møter (ref: En gang per år eller mindre)			
Flere ganger per år	-.206***	-.272***	-.253***
	(.037)	(.044)	(.039)
Bosted (ref: Oslo)			
Landet ellers	-.058(*)	-.086**	-.154***
	(.035)	(.042)	(.039)
Konstantledd	.169***	.43***	.693***
	(.071)	(.093)	(.093)
R ²	.239	.19	.168
N	2 017	1 475	1 444

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

***p<0,001, ** p<0,01, *p<0,05, (*)p<0,10. (Standardfeil i parentes).

Note. Manglende verdier på noen av de uavhengige variablene er tatt med i analysene, men resultater vises ikke i tabellen.

Resultater fra de multivariate analysene for menn og kvinner vises i tabell 15. For begge kjønn ser vi at alder hadde mindre betydning for holdningene i 2012 enn i 1994, selv og om det i 2012 fremdeles var en klar negativ effekt av alder. Videre ser vi, for begge kjønn, en sterk positiv sammenheng mellom utdanning og oppslutning om likestilte kjønnsroller i samtlige undersøkelser, og en negativ sammenheng mellom deltakelse i religiøse møter og oppslutning om likestilte familieroller. For kvinner ser vi også, både i 1994 og 2012, et mønster der de med barn under skolealder sluttet opp om likestilte familieroller i mindre grad enn dem med større barn og dem uten barn i husholdningen. Forøvrig ser vi at bosatte i Oslo er mer positive til likestilte kjønnsroller enn bosatte i landet for øvrig, men for kvinner var det kun i 2012 at denne sammenheng var statistisk signifikant. Videre kan vi merke oss at regresjonsmodellene, både for menn og kvinner, forklarte mindre av variasjonen i oppslutningen om likestilte familieroller i 2012 enn i 1994 (lavere R^2).

Tabell 15. Regresjonsanalyse (OLS), indeksvariabel for holdning til likestilling. Betydningen av kjønn, alder, utdanning, sivilstatus, barns alder, deltakelse på religiøse møter og bosted. Resultater fra 1994, 2002, 2012.

	Menn			Kvinner		
	1994	2002	2012	1994	2002	2012
Alder, år (ref: 18-24)						
25-34	-.190*** (.078)	-.059 (.11)	-.069 (.115)	-.038 (.068)	-.214** (.091)	-.14 (.093)
35-44	-.252** (.081)	.006 (.108)	-.045 (.116)	-.079* (.069)	-.138 (.089)	-.085 (.091)
45-54	-.410*** (.087)	-.044 (.109)	-.122 (.108)	-.222** (.071)	-.220** (.089)	-.223** (.087)
55-64	-.674***	-.258**	-.246**	-.440***	-.374***	-.248***

	(.097)	(.115)	(.114)	(.081)	(.094)	(.092)
65-79	-.989***	-.484***	-.37***	-.733***	-.601***	-.384***
	(.100)	(.118)	(.113)	(.078)	(.100)	(.094)
Utdanning (ref: Grunnskole)						
Videregående	.190**	.198***	.048	.289***	.162**	.154**
	(.066)	(.069)	(.075)	(.053)	(.063)	(.07)
Universitet/høgskole	.419***	.404***	.151**	.522***	.490***	.412***
	(.065)	(.076)	(.061)	(.051)	(.070)	(.057)
Sivilstatus (ref: Gift/samboende)						
Ikke gift/samboende	-.089	-.128**	-.115*	.148**	.053	.027
	(.062)	(.066)	(.059)	(.048)	(.055)	(.052)
Alder på barn (ref: 0-5/6 år)						
6/7-17 år	-.037	.068	.137	.140*	.110	.245***
	(.077)	(.084)	(.092)	(.066)	(.077)	(.084)
Ikke barn hjemme	.006	.074	.085	.063	.111	.221***
	(.067)	(.082)	(.087)	(.059)	(.075)	(.082)
Rel. møter (ref: En gang per år/mindre)						
Flere ganger per år	-.109(*)	-.208***	-.361***	-.281***	-.328***	-.187***
	(.058)	(.066)	(.059)	(.048)	(.059)	(.052)
Bosted (ref: Oslo)						

Landet ellers	-.095(*)	-.109*	-.168***	-.031	-.042	-.146***
	(.052)	(.062)	(.06)	(.047)	(.058)	(.052)
Konstantledd	.401***	.409***	.887***	.265***	.652***	.774***
	(.109)	(.139)	(.15)	(.088)	(.119)	(.114)
R ²	.190	.152	.132	.265	.204	.176
N	914	696	690	1 103	779	754

Kilde: ISSP 1994, 2002, 2012.

***p<0,001, ** p<0,01, *p<0,05, (*)p<0,10. (Standardfeil i parentes).

Note: Manglende verdier på noen av de uavhengige variablene er tatt med i analysene, men resultater vises ikke i tabellen.

Selv om både menn og kvinner uttrykte mer positive holdninger til likestilte familieroller i 2012 enn i 1994, og selv om spredningen i folks holdninger var mindre i 2012, var det altså fremdeles i 2012 klare forskjeller mellom grupper, blant annet etter alder, utdanning, bosted og religiøs deltakelse, i oppslutningen om en likestilt familiemodell. Forskjellene mellom grupper ser imidlertid ut til å ha blitt mindre over tid, og slik sett er det ikke noe som tyder på en sterkere polarisering i likestillingsholdninger i den perioden vi ser på her.

Familie- og kjønnsroller: Resultater - spørsmål stilt i bare én av undersøkelsene (1994, 2002, 2012)

I tillegg til spørsmålene som inngikk i alle de tre ISSP-undersøkelsene om familie- og kjønnsroller, viser vi fordelinger for noen relevante spørsmål som ble stilt i kun én av undersøkelsene. Spørsmålene vi har sett på hittil handler i stor grad om oppfatninger av mødres yrkesarbeid og familierolle. Både i 1994 og 2002 ble det i tillegg stilt spørsmål om synet på menns/fedres rolle i familie- og yrkeslivet, og i 2012 inngikk spørsmål om holdninger til ulike måter å organisere familielivet på i et par med hensyn til foreldres arbeidstid, og spørsmål om synspunkter på fordeling av foreldrepermisjon.

I 1994 ble folk bedt om å ta stilling til følgende tre spørsmål/påstander om menns yrkes-/familierolle:

- *Familielivet lider ofte under at menn er altfor opptatt av arbeidet sitt*
- *Det er viktig for barn i førskolealder at far deltar mye i det daglige stedet*
- *Fedre bør redusere sin arbeidstid mens barna er under skolealder».*

I tabell 16 vises frekvensfordelinger for de tre spørsmålene, for alle, og separat for menn og kvinner. Vi minner om at denne undersøkelsen ble gjennomført året etter at det ble innført en kvote for fedre i foreldrepermisjonen.

Tabell 16. Holdninger til menns/fedres jobb- og familierolle, målt ved tre spørsmål i ISSP 1994. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Sterkt enig	Enig	Verken/ eller	Uenig	Sterkt uenig	Vet ikke	N
Familielivet lider ofte under at menn er altfor opptatt av arbeidet sitt							
Alle	9	57	18	11	1	4	2 017
Menn	6	61	18	11	1	3	914
Kvinner	11	54	19	10	1	5	1 103
Det er viktig for barn i førskolealder at far deltar mye i det daglige stedet							
Alle	22	59	12	3	0	4	2 017
Menn	17	61	15	3	0	4	914
Kvinner	27	57	10	2	0	4	1 103
Fedre bør redusere sin arbeidstid mens barna er under skolealder							
Alle	3	20	36	34	3	5	2 017
Menn	3	20	36	35	3	3	914
Kvinner	4	19	35	32	3	7	1 103

Kilde: ISSP 1994

Hele to tredjedeler av respondentene mente at familielivet ofte lider under at menn er altfor opptatt av arbeidet sitt. Forholdsvis få var imidlertid sterkt enige i dette, mens godt over halvparten var enige. Bare omtrent ti prosent var enten uenige eller sterkt uenige i denne påstanden, mens omtrent 20 prosent var usikre. Mønsteret var omtrent det samme blant begge kjønn. Det var også overveldende oppslutning om at det er viktig for barn i førskolealder at far deltar mye i det daglige stedet. Omtrent 80 prosent sa seg enige i dette, og kun et lite fåtall, under 5 prosent, var uenige. Også her var kjønnsforskjellene beskjedne. Selv om mange sa seg enige i at familielivet ofte lider under at menn er for opptatt av arbeidet sitt, var det forholdsvis få som mente at fedre bør redusere arbeidstiden sin mens barna er små. Bare 23 prosent sa seg enige i denne påstanden, mens 37 prosent var uenige. Det var imidlertid mange som var usikre på hva de skulle mene om dette. Hele 40 prosent falt enten i «Verken/eller» eller «Vet ikke» kategorien. Også her ser vi omtrent samme mønster blant menn og kvinner.

I 2002 inngikk spørsmål om menn burde ta en større del av husarbeidet og av omsorgen for barna enn hva de faktisk gjorde. Svarfordelinger vises i tabell 17. Hele to av tre respondenter var enige i at menn burde ta en større del av husarbeidet, og en like stor andel mente at de burde ta en større del av omsorgen for barna. Andelen som mente at menn burde bidra mer i hus- og omsorgsarbeidet var litt høyere blant kvinner enn blant menn, men også blant menn sa flertallet seg enige i de to påstandene. Blant begge kjønn var det kun et lite mindretall som var uenige i at menn burde bidra mer i arbeidet hjemme. For begge påstandene var det, både blant menn og kvinner, omtrent en av fire som var usikre på hva de skulle mene («Verken/eller» eller «Vet ikke»).

Tabell 17. Holdninger til menns familierolle, målt ved to spørsmål i ISSP 2002. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Sterkt enig	Enig	Verken/ eller	Uenig	Sterkt uenig	Vet ikke	N
Menn burde ta en større del av husarbeidet enn de gjør i dag							
Alle	13	52	23	8	1	3	1 475
Menn	6	51	25	11	3	4	696
Kvinner	18	53	21	5	0	2	779
Menn burde ta en større del av omsorgen med barn enn de gjør i dag							
Alle	11	55	23	7	1	3	1 475
Menn	8	56	22	9	1	4	696
Kvinner	15	55	24	5	1	2	779

Kilde: ISSP 2002

I 2012 ble respondentene bedt om å ta stilling til hva som er den beste måten å organisere familie- og arbeidslivet på for en familie med barn under skolealder. De ble også bedt om å angi hva de så som minst gunstig.²⁰ Svarmønstrene vises i tabell 18. Omtrent 40 prosent pekte på en ordning der foreldrene jobber omtrent like mye som det beste alternativet. Halvparten av disse mente imidlertid at en tilpasning der begge arbeidet heltid var best, mens den andre halvparten pekte på en tilpasning med der begge jobber deltid som best. Dette tyder på at selv oppslutningen om toinntektsfamilien og likestilte familieroller økte markant fra midten av 1990-tallet til 2012, er det ikke nødvendigvis modellen med både far og mor i full jobb folk vurderer som den beste. Det kan like gjerne være en modell der begge reduserer arbeidstiden sin litt. Alternativet med mor hjemme og far i jobb hadde liten oppslutning,

²⁰ I likhet med mange av de andre spørsmålene i ISSP er dette benyttet til å studere forskjeller/likheter mellom land i oppslutningen om en likestilt familiemodell (se f.eks. Edlund & Öun, 2016).

og det samme gjaldt for tilpasninger der mor jobber mer enn far (mor full jobb og far på deltid eller hjemme). Hele 37 prosent pekte imidlertid på en ordning med far i heltidsjobb og mor på deltid som det beste alternativet. Svarmønsteret er omtrent det samme for begge kjønn.

Tabell 18. Holdninger til hva som er den beste måten/den minst gunstige måten å organisere familie- og arbeidslivet på for en familie med barn under skolealder. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Mor hjemme, far heltid	Mor deltid, far heltid	Begge heltid	Begge deltid	Far deltid, mor heltid	Far hjemme, mor heltid	Vet ikke	N
Beste måte å organisere familie- og arbeidsliv								
Alle	8	37	22	19	1	0	13	1 444
Menn	11	38	21	16	1	0	13	690
Kvinner	6	36	24	21	1	0	13	754
Minst gunstige måte å organisere familie- og arbeidsliv								
Alle	13	4	34	8	1	13	27	1 444
Menn	8	5	35	9	2	17	24	690
Kvinner	17	3	34	7	0	10	28	754

Kilde: ISSP 2012

På spørsmål om hva som var det minst gunstige alternativet pekte omtrent en tredel på en tilpasning med begge på heltid (tabell 18). Det var også mange, til sammen 26 prosent, som mente at tilpasninger der en av foreldrene jobbet fulltid og den andre var hjemme, var lite gunstige. På dette siste spørsmålet var det imidlertid en ganske høy andel «Vet ikke» svar (27 prosent), noe som tyder på at mange ikke har klare synspunkter på dette området.

I 2012 inngikk også et spørsmål om hva man anså som den beste måten å fordele foreldrepermisjonen på. Svarfordelingen vises i tabell 19. Det er viktig å være klar over at dette spørsmål ble stilt i forlengelsen av et annet spørsmål. Svarene må derfor sees i lys av dette. Respondentene ble først bedt om å ta stilling til følgende: «Tenk deg et par der begge

jobber heltid og som nå har et nyfødt barn. En av foreldrene slutter å jobbe i en periode for å ta seg av barnet. Synes du det bør være betalt permisjon, og i tilfellet hvor lenge?». Deretter fulgte følgende spørsmål: «Tenk fortsatt på det samme paret. De har omtrent like arbeidssituasjon og begge har rett til betalt permisjon. Hvordan bør denne permisjonen fordeles mellom dem?». Vi ser at to svaralternativer peker seg ut med stor oppslutning (tabell 19). 43 prosent mente at mor burde ta mesteparten, mens 35 prosent mente at foreldrene burde ta halvparten av permisjonen hver. Kun 4 prosent mente at mor burde ta hele permisjonen. Mønsteret var omtrent det samme for begge kjønn. Det at så få mener mor bør ta hele permisjonen, gjenspeiler trolig fedrekvotens sterke posisjon i Norge. Det er etter hvert klare normer om at far bør ta foreldrepermisjon, minst tilsvarende fedrekvotens omfang, så sant han har rett til dette (Schou, 2017). Når såpass mange mener at foreldrene bør dele permisjonen likt, kan det ha sammenheng med at det ble presisert i spørsmålet at man skulle tenke på et par der begge jobber heltid, og der foreldrene har omtrent lik arbeidssituasjon. I 2012 var det fremdeles en god del par som ikke var i denne situasjonen da de fikk barn.

Tabell 19. Oppfatning av hvordan par bør dele foreldrepermisjonen når de får barn. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Mor hele	Mor mesteparten	Halvparten hver	Far mesteparten	Far hele	Vet ikke	Missing	N
Alle	4	43	35	0	0	6	11	1 444
Menn	4	41	35	0	0	7	13	690
Kvinner	3	46	35	0	0	6	10	754

Kilde: ISSP 2012

Note: Det presiseres i spørsmålet at dette gjelder et par der partene har omtrent lik arbeidssituasjon og begge har rett til betalt permisjon.

Resultater – Holdninger til abort. Spørsmål fra undersøkelsene om Religion

Vi viser også noen enkle fordelinger fra spørsmålene om holdninger til abort, som ble stilt i ISSP 1998, 2008 og 2018. Hovedtemaet for disse undersøkelsene var altså religion, og spørsmålene om abort kom ganske langt ute i undersøkelsene. Spørsmål om holdninger til abort har ofte vist seg å være mer kontroversielle enn spørsmål om holdninger til likestilling i familien og kvinners rolle i den offentlige sfære (yrkesliv og politikk) (se f.eks. Bolzendahl & Myers, 2004).

Følgende spørsmål ble stilt i ISSP 1998 og 2008:

- *Hva mener du personlig - er det galt eller ikke galt at en kvinne tar abort hvis det er stor fare for alvorlig sykdom/misdannelse hos barnet?* (Alltid galt, Nesten alltid galt, Galt i enkelte tilfeller, Ikke galt i det hele tatt, Vet ikke).

Følgende spørsmål ble stilt i ISSP 1998, 2008 og 2018:

- *Hva mener du personlig - er det galt eller ikke galt at en kvinne tar abort hvis familien har svært lave inntekter og ikke råd til å få flere barn.* (Alltid galt, Nesten alltid galt, Galt i enkelte tilfeller, Ikke galt i det hele tatt, Vet ikke).

Tabell 20 gir en oversikt over svarene på det første spørsmålet, for alle og separat for menn og kvinner. Både i 1998 og 2008 mente godt og vel halvparten at det ikke var galt av en kvinne å ta abort hvis det var fare for alvorlig sykdom hos barnet, men andelen var enda høyere i 2008 enn i 1998 (60 vs. 54 prosent). I begge årene mente omtrent en femtedel at dette var galt i enkelte tilfeller, mens andelen som mente at det alltid eller nesten alltid var galt, gikk litt ned i perioden, fra 17 til 12 prosent.

Mønsteret var omtrent det samme for menn og kvinner.

Tabell 21 viser svarfordelinger for ulike aldersgrupper. Vi ser at andelen som valgte svaralternativet «Ikke galt i det hele tatt» var høy i alle aldersgrupper, også blant de eldste (henholdsvis 56 og 52 prosent i 1998 og 2008), mens andelen som mente at abort alltid eller nesten alltid var galt, var forholdsvis lav på tvers av alder. Verken i 1998 eller i 2008

var det tegn til at den eldste aldersgruppen hadde et mer restriktivt syn på det å ta abort enn de som var yngre. I 1998 var det snarere de yngste (18-24 år) som skilte seg ut med en litt lavere andel som mente at det å ta abort ikke var galt i det hele tatt, sammenlignet med øvrige aldersgrupper. 42 prosent av de yngste valgte dette svaralternativet.

Tabell 20. Hva mener du personlig - er det galt eller ikke galt at en kvinne tar abort hvis det er stor fare for alvorlig sykdom/ misdannelse hos barnet? Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Alltid galt	Nesten alltid galt	Galt i enkelte tilfeller	Ikke galt i det hele tatt	Vet ikke	N
Alle						
1998	7	10	22	54	7	1 532
2008	5	7	21	60	7	1 072
Menn						
1998	6	8	19	61	6	703
2008	6	7	22	59	6	497
Kvinner						
1998	7	11	24	49	8	829
2008	5	7	19	60	8	575

Kilde: ISSP 1998, 2008.

Tabell 21. Hva mener du personlig - er det galt eller ikke galt at en kvinne tar abort hvis det er stor fare for alvorlig sykdom/ misdannelse hos barnet? Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Alltid galt	Nesten alltid galt	Galt i enkelte tilfeller	Ikke galt i det hele tatt	Vet ikke	N
18-24 år						
1998	7	15	27	42	8	212
2008	4	4	29	50	13	102
24-34 år						
1998	4	11	25	53	7	324
2008	6	6	23	56	9	150
35-44 år						
1998	8	8	22	55	8	341
2008	6	5	19	65	6	247
45-54 år						
1998	6	9	17	63	6	280
2008	6	6	17	65	6	218
55-64 år						
1998	8	8	25	54	5	169
2008	4	7	21	61	7	194
65-79 år						
1998	10	8	16	56	10	206
2008	7	12	21	52	7	161

Kilde: ISSP 1998, 2008.

Tabell 22 gir en oversikt over svarene på det andre spørsmålet om abort, for alle og separat for menn og kvinner. Her kan vi altså studere utviklingen fra 1998 til 2018. Målt ved dette spørsmålet, holdninger til å ta abort hvis familien har lav inntekt, ser det ut til at synet på abort er blitt atskillig mindre restriktivt, og utviklingen var mest markant fra 2008 til 2018. I 1998, 2008 og 2018 var det henholdsvis 26, 20 og 10 prosent som

mente at det alltid var galt å ta abort i en slik situasjon. Henholdsvis 26, 31 og 54 prosent mente at dette ikke var galt i det hele tatt. Mønsteret er omtrent det samme for begge kjønn. Også på dette spørsmålet har andelen som valget alternativet «Ikke galt i det hele tatt» økt markant i alle aldersgrupper (tabell 23), men kanskje litt mindre blant de eldste enn i øvrige aldersgrupper. I 2018 svarte 44 prosent av 65-79-åringene at det ikke var galt å ta abort i det hele tatt hvis familien hadde lave inntekter. Blant de yngste var andelen 63 prosent. I 1998 var de tilsvarende andelene henholdsvis 20 og 23 prosent. Målt ved dette spørsmålet ser det altså ut til at forskjellen mellom de yngste og de eldste var større i 2018 enn i 1998, selv om det også blant de eldste var en klar forskyvning mot et mindre restriktivt syn på abort pga. av lave inntekter, i perioden.

Tabell 22. Hva mener du personlig - er det galt eller ikke galt at en kvinne tar abort hvis familien har svært lave inntekter og ikke råd til å få flere barn. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Alltid galt	Nesten alltid galt	Galt i enkelte tilfeller	Ikke galt i det hele tatt	Vet ikke	N
Alle						
1998	26	17	21	26	9	1 532
2008	20	15	21	31	13	1 072
2018	10	10	19	54	7	1 246
Menn						
1998	27	19	21	26	8	703
2008	23	17	22	27	12	497
2018	8	11	23	54	6	609
Kvinner						
1998	25	16	22	27	11	829
2008	17	14	20	35	14	575
2018	11	10	16	56	7	637

Kilde: ISSP 1998, 2008, 2018.

Tabell 23. Hva mener du personlig - er det galt eller ikke galt at en kvinne tar abort hvis familien har svært lave inntekter og ikke råd til å få flere barn. Fordeling (prosent) for ulike aldersgrupper. Personer 18-79 år.

	Alltid galt	Nesten alltid galt	Galt i enkelte tilfeller	Ikke galt i det hele tatt	Vet ikke	N
18-24 år						
1998	26	15	26	23	9	212
2008	9	6	29	41	15	102
2018	4	5	22	63	7	107
24-34 år						
1998	27	19	20	26	7	324
2008	19	19	17	31	13	150
2018	7	9	15	65	4	178
35-44 år						
1998	27	19	18	28	7	341
2008	26	14	18	35	6	247
2018	10	9	20	54	8	168
45-54 år						
1998	23	16	21	33	8	280
2008	21	12	22	33	11	218
2018	11	9	20	55	5	245
55-64 år						
1998	25	20	22	22	11	169
2008	18	18	19	27	18	194
2018	12	10	18	54	6	248
65-79 år						
1998	23	15	24	20	18	206
2008	17	20	24	20	19	161
2018	11	16	20	44	10	300

Kilde: ISSP 1998, 2008, 2018.

Verdiundersøkelsen 2008. Holdninger til familie- og kjønnsroller

Vi viser også noen resultater fra spørsmål om holdninger til familie- og kjønnsroller som ble stilt i Verdiundersøkelsen 2008. Dette er dels spørsmål som er omtrent likelydende med noen av dem som ble stilt i ISSP-undersøkelsene, og dels litt andre spørsmål. Spørsmålene hadde imidlertid litt andre svaralternativer enn i ISSP, de ble stilt i en litt annen kontekst, og undersøkelsen ble gjennomført som personlig intervju og ikke ved hjelp av selvutfyllende spørreskjema, som i ISSP.

Verdiundersøkelsen 2008 er den norske delen av World Values Survey (WVS/European Values Study (EVS) (sjette runde), et internasjonalt forskningssamarbeid som gjennom utvalgsundersøkelser kartlegger holdninger og verdier i land over hele verden (WVS) og i Europa (EVS). Statistisk sentralbyrå (SSB) stod for datainnsamlingen på oppdrag fra NTNU samfunnsforskning. Undersøkelsene kartlegger et bredt sett av holdninger og verdier, og spørsmålene om kjønnsroller kom ganske langt ute i spørreskjemaet, etter spørsmål om f.eks. holdninger til/oppfatninger av religion, meningen med livet, arbeidslivet og ulike familie- og samlivsformer. Bruttoutvalget omfattet 1 934 personer i alderen 18-79 år, og svarandelen var 56,4 prosent. Intervjuene ble gjennomført ansikt til ansikt, og for mange spørsmål, inkludert dem vi skal se på her, fikk respondentene se et svarkort med de aktuelle svaralternativene.²¹

Vi viser fordelinger for følgende åtte spørsmål om holdninger til kjønnsroller:²²

Folk snakker om endrede kjønnsroller i dag. Jeg skal nå lese opp noen utsagn om dette. Vil du for hvert utsagn si om du er helt enig, noe enig, noe uenig eller helt uenig?

---

²¹ Opplegget for undersøkelsen er nærmere omtalt i Holth (2010).

²² Flere av disse spørsmålene inngår typisk i analyser som sammenligner holdninger til familie og kjønnsroller i ulike land (f.eks. Knight & Brinton, 2017).

- *En yrkesaktiv mor kan ha et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som ikke arbeider (jf. ISSP)*
- *Et barn i førskolealder vil sannsynligvis lide dersom moren er yrkesaktiv (jf. ISSP)*
- *Å være yrkesaktiv er greit, men det de fleste kvinner egentlig ønsker er hjem og barn (jf. ISSP)*
- *Å være husmor er like tilfredsstillende som å ha lønnet arbeid (jf. ISSP)*
- *Å ha en jobb er den beste måten for en kvinne å bli uavhengig på*
- *Både mann og kone bør bidra økonomisk til husholdningen (jf. ISSP)*
- *Fedre er like godt egnet som mødre til å passe på barna*
- *Menn bør ta like mye ansvar som kvinner for hus og barn*

Deltakerne fikk altså se et svarkort med alternativene «Helt enig, Noe enig, Noe uenig, Helt enig». I tillegg hadde intervjueren mulighet for å krysse av for Vet Ikke/Ikke svar, men disse alternativene ble ikke lest opp eller presentert for deltakerne. Fem av de åtte spørsmålene ligger tett opp til spørsmål som ble stilt i ISSP, men ordlyden er litt annerledes. Eksempelvis ba man i ISSP folk ta stilling til om en yrkesaktiv mor kan ha et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som er «hjemmeværende», ikke «en mor som ikke arbeider», slik som i Verdiundersøkelsen. Videre spurte man i ISSP om folks holdninger til at «Både mannen og kvinnen bør bidra til familiens inntekt», mens man i Verdiundersøkelsen altså brukte formuleringen «Både mann og kone bør bidra økonomisk i husholdningen».

Tabell 24 viser svarfordelingen for de åtte påstandene i Verdiundersøkelsen 2008, for alle og separat for menn og kvinner. Svarene viser gjennomgående stor oppslutning om en likestilt familiemodell, der begge parter er yrkesaktive og deltar i arbeidet hjemme. Kvinner slutter opp om denne modellen i enda litt større grad enn menn. Svarmønsteret skiller seg imidlertid noe fra det vi ser i ISSP, noe som trolig blant annet har sammenheng med at respondentene i Verdiundersøkelsen ikke fikk presentert en midtkategori med «enten/eller», og dermed i større grad ble tvunget til å si seg enten enige eller uenige i påstandene. Det kan også ha betydning at man i ISSP brukte formuleringene «Sterkt (u)enig/(U)enig», mens man i

Verdiundersøkelsen brukte formuleringene «Helt (u)enig/Noe (u)enig». Muligens vil Sterkt (u)enig oppfattes sterkere enn «Helt (u)enig», og «(U)enig» vil oppfattes litt sterkere enn «Noe (u)enig».

Tabell 24. Holdninger til kjønnsroller, målt ved åtte spørsmål i Verdiundersøkelsen 2008. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Helt enig	Noe enig	Noe uenig	Helt uenig	Vet ikke	N
En yrkesaktiv mor kan ha et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som ikke arbeider						
Alle	71	20	7	2	0	1 089
Menn	65	22	10	3	0	559
Kvinner	77	18	4	1	0	528
Et barn i førskolealder vil sannsynligvis lide dersom moren er yrkesaktiv						
Alle	3	17	20	60	0	1 089
Menn	3	22	23	51	0	559
Kvinner	2	11	16	70	0	528
Å være yrkesaktiv er greit, men det de fleste kvinner egentlig ønsker, er hjem og barn						
Alle	7	27	29	36	2	1 089
Menn	8	28	32	30	2	559
Kvinner	5	25	27	41	1	528
Å være husmor er like tilfredsstillende som å ha lønnet arbeid						
Alle	17	30	28	23	2	1 089
Menn	17	33	29	18	3	559
Kvinner	17	26	27	29	1	528
Både mann og kone bør bidra økonomisk til husholdningen						
Alle	65	25	6	3	0	1 089
Menn	64	25	7	3	0	559
Kvinner	67	26	5	2	0	528
Å ha en jobb er den beste måten for en kvinne å bli uavhengig på						
Alle	45	38	11	5	1	1 089

Menn	42	38	13	6	1	559
Kvinner	48	38	9	4	0	528
Fedre er like godt egnet som mødre til å passe på barna						
Alle	64	24	10	1	0	1 089
Menn	58	26	13	2	0	559
Kvinner	71	21	8	1	0	528
Menn bør ta like mye ansvar som kvinner for hus og barn						
Alle	79	17	3	1	0	1 089
Menn	78	18	4	1	0	559
Kvinner	82	15	2	1	0	528

Kilde: Verdiundersøkelsen 2008

Oppslutningen om likestilte familieroller framstår jevnt over som noe høyere i Verdiundersøkelsen 2008 enn i ISSP 2012. For eksempel var 91 prosent Helt/Noe enige i at en yrkesaktiv mor kan ha et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som arbeider, i Verdiundersøkelsen 2008 (tabell 24), mens 71 prosent i ISSP 2012 var Stekt enige/Enige i at en yrkesaktiv mor kan etablere et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som er hjemmeværende (tabell 2). Lignende forskjeller ser vi for noen av de andre spørsmålene. Når det gjelder det å være husmor sammenlignet med det å ha lønnet arbeid, kan oppfatningene framstå som mer polariserte i Verdiundersøkelsen enn i ISSP, noe som trolig henger sammen med at det ikke fantes noen midtkategori i Verdiundersøkelsen. Litt flere sa seg uenige i denne påstanden i Verdiundersøkelsen 2008 enn i ISSP 2012 (51 vs. 45 prosent), og langt flere sa seg enige (47 vs. 21 prosent) (se tabell 24 og tabell 6). Kun 2 prosent havnet i «Vet ikke»-kategorien i Verdiundersøkelsen (tabell 24). I ISSP 2012 havnet 11 prosent i «Vet ikke»-kategorien, mens 24 prosent valgte «Verken/eller»-kategorien.

Vi kommenterer ikke detaljert på resultatene fra Verdiundersøkelsen 2008. Hensikten med å vise disse resultatene, i tillegg til resultatene fra de nesten likelydende spørsmålene fra ISSP, er først og fremst å minne om at både spørsmålsformulering, svarkategorier og kontekst kan ha

betydning for hvordan folk besvarer slike holdningsspørsmål. Det kan også ha betydning at ISSP er en selvutfyllingsundersøkelse (papirskjema eller web), mens Verdiundersøkelsen ble gjennomført med personlige intervjuer. I en situasjon med sterke samfunnsmessige forventninger om en likestilt familiemodell, kan det være vanskeligere å gi uttrykk for skepsis til denne modellen i et personlig intervju enn i et selvutfyllingsskjema.

Fire av spørsmålene fra Verdiundersøkelsen 2008 ble også stilt i SSBs levekårsundersøkelse blant innvandrere og etterkommere i 2016. Dette gjelder følgende spørsmål: «En yrkesaktiv mor kan ha et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som ikke arbeider», «Å være husmor er like tilfredsstillende som å ha lønnet arbeid», «Både mann og kone bør bidra økonomisk til husholdningen» og «Menn bør ta like mye ansvar som kvinner for hus og barn». Analyser viser at både etterkommere og innvandrere slutter opp om likestilte familieroller i omtrent like stor grad som majoritetsbefolkningen. De uttrykker imidlertid mer positive holdninger og mindre skepsis til husmor-rollen (Kitterød & Nadim, 2020; Pettersen, 2018).

European Social Survey 2018. Holdninger til yrkesarbeid blant foreldre med små barn

I European Social Survey (ESS) 2018 ble det stilt et spørsmål for å fange opp holdninger til at foreldre med barn under tre år har full jobb.

Spørsmålet hadde følgende ordlyd:

- *Bruk dette kortet og si i hvor stor grad du godtar eller misliker at en kvinne/mann har en heltidsjobb mens hun/han har barn under 3 år? Misliker sterkt, Misliker, Verken godtar eller misliker, Godtar, Godtar helt.*

Det var også mulig å merke av for «Nekter» og «Vet ikke», men disse alternativene ble ikke lest opp av intervjuer. Spørsmålet inngikk i et batteri av fem spørsmål om holdninger til kvinners/menns handlinger og livsstil. De øvrige spørsmålene gjaldt samliv og familie, som for eksempel det å velge ikke å få barn og det å bo sammen med en partner uten å være gift.

Disse spørsmålene var lagt opp som et surveyeksperiment, slik at halvparten av utvalget fikk spørsmål om kvinner og halvparten fikk spørsmål om menn. Det var tilfeldig hvem som fikk hvilke spørsmål. Dermed kan vi sammenligne befolkningens holdninger til yrkesarbeid blant mødre og fedre med små barn. Dette spørsmålet er på sett og vis mer «finmasket» enn holdningsspørsmålene om mødres yrkesarbeid i ISSP og Verdiundersøkelsen 2008. Det presiseres at man skal tenke på foreldre med små barn (under 3 år) og det dreier seg om heltidsarbeid. Videre stilles altså spørsmålet både om kvinner og menn. Som i ISSP og Verdiundersøkelsen, er det også mulig å sammenligne på tvers av land.²³

---

²³ Forskere bruker gjerne data fra flere land. For eksempel bruker Giani, Hope og Skorge (2021) data fra 19 land og undersøker hvilken betydning partenes utdanningsnivå har for i hvilken grad folk er mer negative til yrkesarbeid blant mødre med små barn enn blant

Selv om spørsmålet gjelder kvinner/menn med barn under tre år, er det rimelig å anta at mange respondenter i Norge i realiteten ser for seg barn i ett- og toårsalderen ettersom de fleste barn passes av en av foreldrene (i foreldrepermisjon) fram til omtrent ettårsalder. I land med kortere permisjon vil respondentene trolig se for seg litt yngre barn, og i land der det er vanlig å ta lengre permisjon, vil man trolig se for seg litt eldre barn. Videre er det ikke gitt at man tenker på like gamle barn når man svarer for menn og kvinner ettersom kvinner i de fleste land, også i Norge, gjerne tar lengre permisjon enn menn.

ESS er en tverrnasjonal spørreundersøkelse som siden 2002 har litt gjennomført hvert annet år i mange land i Europa. ESS ble gitt status som «European Research Infrastructure Consortium» (ERIC) i november 2013. I Norge er det NSD som er partner-institusjon. ESS måler befolkningens holdninger, oppfatninger og atferdsmønstre i over 30 europeiske land. Formålet er blant annet å kartlegge stabilitet og endringer i sosiale strukturer, leveforhold og holdninger og å forstå hvordan Europas sosiale, politiske og moralske systemer forandres. Spørreskjemaet består av en kjernemodul, som er den samme i hver runde, to roterende moduler med skiftende temaer, og en supplerende del med spørsmål om menneskers verdier samt eksperimentelle tester av spørsmål.²⁴

Tabell 25 viser svarfordelingen på spørsmålet om i hvilken grad befolkningen i Norge misliker eller godtar at kvinner/menn har en heltidsjobb mens de har barn under tre år. Vi viser fordelinger for alle, og separat for menn og kvinner. I 2018 var det overveldende aksept for at både kvinner og menn har full jobb mens de har små barn. Hele 85

---

fedre med små barn. Breidahl og Larsen (2016) bruker data fra ESS 2004, 2008 og 2010 (30 land) til å sammenligne innvandrers- og majoritetsbefolkningens holdninger til mødres yrkesarbeid. De brukte et spørsmål der respondentene ble bedt om å si hvor enige/uenige de var i følgende påstand: «En kvinne bør være villig til å redusere lønnet arbeid for familiens skyld».

²⁴ Undersøkelsen i 2018 var den niende ESS-runden. For nærmere omtale av ESS, se <https://www.europeansocialsurvey.org/>

prosent av befolkningen i alderen 18-79 år var positive (Godtar/Godtar helt) til at kvinner med små barn har full jobb, og 92 prosent var positive til at menn har full jobb mens de har små barn. Kun 7 prosent svarte at de misliker (Misliker sterkt/Misliker) at kvinner med så små barn har full jobb, mens bare 2 prosent mislikte at menn med så små barn har full jobb. Svarmønsteret var omtrent det samme blant begge kjønn, men det var en viss tendens til at menn var litt mindre entusiastiske enn kvinner til at kvinner med små barn har full jobb. Litt færre menn enn kvinner valgte svaralternativet «Godtar helt» (54 vs. 61 prosent), men på den annen side var det litt flere menn enn kvinner som valgte svaralternativet «Godtar» (30 vs. 26 prosent).

Tabell 25. Bruk dette kortet og si i hvor stor grad du godtar eller misliker at en kvinne/mann har en heltidsjobb mens hun/han har barn under 3 år. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Misliker sterkt	Misliker	Verken/ eller	Godtar	Godtar helt	Nekter/ Vet ikke	N
Spørsmål om kvinner							
Alle	1	6	7	28	57	1	631
Menn	0	6	9	30	54	1	355
Kvinner	2	6	4	26	61	1	276
Spørsmål om menn							
Alle	0	2	6	34	58	0	653
Menn	0	1	7	34	57	1	360
Kvinner	0	3	5	34	58	0	293

Kilde: ESS 2018

For enklere å kunne sammenholde befolkningens holdninger til mødres og fedres yrkesarbeid og sammenligne svarene fra ulike grupper, har vi plassert svarene på en skala med fem verdier (fra -2 til 2), der høye/lave verdier reflekterer positive/negative holdninger. «Verken/eller»-kategorien er satt til null, og observasjoner med «Nekter/Vet ikke» er holdt utenfor. Gjennomsnitt og standardavvik vises i tabell 26. Vi ser at

gjennomsnittsskåren er litt lavere når spørsmålet gjaldt kvinner enn når det gjaldt menn (1,36 vs. 1,48), mens standardavviket er litt høyere (0,92 vs. 0,70). Det kan altså se ut til at folk er litt mindre entusiastiske til at kvinner med små barn har full jobb, enn at menn har dette, samtidig som spredningen er større i synet på kvinners enn menns yrkesarbeid (høyere standardavvik). Dette er tilfellet både når vi ser på svar fra hele befolkningen og når vi ser på svar fra menn og kvinner hver for seg.

Tabell 26. Holdninger til at kvinner/menn har en heltidsjobb mens de har barn under 3 år. (Skala -2 til 2). Gjennomsnitt og standardavvik. Personer 18-79 år.

	Gj.snitt	Standardavvik	N
Alle			
Spørsmål om kvinner	1,36	0,92	628
Spørsmål om menn	1,48	0,70	650
Menn			
Spørsmål om kvinner	1,34	0,88	353
Spørsmål om menn	1,47	0,69	358
Kvinner			
Spørsmål om kvinner	1,39	0,96	275
Spørsmål om menn	1,48	0,72	292

Kilde: ESS 2018

Note: Observasjoner med «Nekter/Vet ikke» er holdt utenfor.

For å undersøke om det er forskjeller mellom aldersgrupper i synet på at kvinner og menn har full jobb når de har små barn, viser vi resultater fra en regresjonsanalyse (OLS), med kjønn og alder som uavhengige variabler (tabell 27). Den avhengige variabelen er altså synet på at kvinner/menn har full jobb når de har barn under tre år (fem verdier, fra -2 til 2). Verken for synet på kvinners eller menns yrkesarbeid, har det noen betydning om det er kvinner eller menn som har besvart spørsmålet. Her er det altså justert for alder. Vi ser imidlertid klare forskjeller mellom aldersgrupper i synet på både kvinners og menns yrkesarbeid i den tidlige

småbarnsfasen. Sammenlignet med aldersgruppen 35-44 år (referansekategorien), der mange vil ha erfaringer med små barn, er både de yngste (18-24 år) og de eldste (67-79 år) mer skeptiske. Effektene er imidlertid større i synet på kvinners enn på menns yrkesarbeid, og analysen forklarer også mer av variasjonen i befolkningens holdninger til kvinners enn menns yrkesarbeid (større R^2). Selv om det er overveldende oppslutning i befolkningen om at både kvinner og menn kan ha full jobb mens de har små barn, ser det altså ut til å være litt større variasjon i holdningene til kvinners enn til menns yrkesarbeid. Det er særlig de eldste som skiller seg ut med mindre positive holdninger til foreldres yrkesarbeid enn aldersgrupper midt i livet, og dette gjelder i enda større grad for synet på kvinners enn menns yrkesarbeid.

Tabell 27. Regresjonsanalyse (OLS) av holdninger til at kvinner/menn har full jobb når de har barn under tre år. (Skala -2 til 2). Personer 18-79 år.

	Spørsmål om kvinner	Spørsmål om menn
Kjønn, respondent (ref: mann)		
Kvinne	,074 (,071)	-,002 (,055)
Alder (ref: 35-44 år)		
18-24 år	-,302* (,129)	-,219* (,104)
25-34 år	,109 (,124)	-,016 (,010)
45-54 år	,049 (,122)	-,053 (,095)
55-64 år	-,062 (,123)	-,116 (,097)
65-79 år	-,554*** (,117)	-,351*** (,096)
Konstantledd	1,467	1,598
R^2	,071	,034
N	628	650

Kilde: ESS 2018

*** $p < 0,001$, * $p < 0,05$. (Standardfeil i parentes).

Note: Observasjoner med «Nekter/Vet ikke» på den avhengige variabelen (holdninger til kvinners/menns yrkesarbeid) er holdt utenfor i analysene.

Tabell 28. Regresjonsanalyse (OLS) av holdninger til at kvinner/menn har full jobb når de har barn under tre år. Effekt av om spørsmålet gjelder kvinner eller menn. (Skala -2 til 2). Personer 18-79 år.

	Menn	Kvinner	Alle
Spørsmål om kvinner/menn (ref: Spørsmål om kvinner)			
Spørsmål om menn	,137* (,057)	,061 (,070)	,102* (,045)
Kjønn, respondent (ref: mann)			
Kvinne			,033 (,045)
Alder (ref: 35-44 år)			
18-24 år	-,371** (,107)	-,136 (,131)	-,260** (,083)
25-34 år	-,069 (,102)	,209(*) (,126)	,061 (,080)
45-54 år	-,116 (,098)	,116 (,122)	-,009 (,077)
55-64 år	-,162 (,098)	-,012 (,125)	-,091 (,078)
65-79 år	-,611*** (,098)	-,292* (,120)	-,459*** (,076)
Konstantledd	1,562	1,427	1,483
R ²	,081	,032	,051
N	711	567	1 228

Kilde: ESS 2018

***p<0,001, ** p<0,01, *p<0,05, (*)p<0,10. (Standardfeil i parentes).

Note: Observasjoner med «Nekter/Vet ikke» på den avhengige variabelen (holdninger til kvinners/menns yrkesarbeid) er holdt utenfor i analysene.

I tabell 28 vises resultater fra en regresjonsanalyse (OLS) der vi utnytter designet med surveyeksperiment, altså at halvparten av respondentene fikk spørsmål om kvinners yrkesarbeid og halvparten fikk spørsmål om menns yrkesarbeid. Vi viser resultater fra menns svar, fra kvinners svar,

og fra svar fra hele utvalget. Ettersom det var tilfeldig hvem som fikk hvilke spørsmål, er det strengt tatt ikke nødvendig å kontrollere for bakgrunnsfaktorer i denne analysen. Vi har likevel valgt å kontrollere for alder, og i analysen for alle, også for kjønn. I tråd med resultatene over, ser vi at befolkningen er litt mer positive til at menn med barn under tre år har heltidsarbeid enn at kvinner med små barn har heltidsarbeid. Koeffisienten (0,102) er statistisk signifikant på 0,05-nivå. Koeffisienten er litt større i analysen av menns svar enn i analysen av kvinners svar (0,137 vs. 0,061), og den er også statistisk signifikant i analysene av menns svar (0,05-nivå), men ikke i analysene av kvinners svar.²⁵

---

²⁵ Det er likevel ikke grunnlag for å si at svarene fra menn skiller seg klart fra svarene for kvinner. En tilleggs-analyse med samspillsledd mellom kjønn (svarperson) og hvorvidt spørsmålet ble stilt om menn eller kvinner, viser ikke statistisk signifikante forskjeller mellom menns og kvinners svar.

Valgundersøkelsene - Spørsmål om likestilling bør føres videre og om holdninger til abort

Valgundersøkelsene skal beskrive befolkningens valgdeltakelse, politiske orientering og holdninger til politiske spørsmål. Institutt for samfunnsforskning er ansvarlig for undersøkelsene. Fra 1977 er undersøkelsene blitt gjennomført av SSB. Tidligere undersøkelser ble gjennomført av Norsk Gallup. Vi ser her på to spørsmål fra disse undersøkelsene; det ene dreier seg om hvorvidt likestilling er kommet langt nok eller bør føres videre, og det andre om holdninger til abort. Spørsmålene lyder som følger:

- *I de senere år er det lagt vekt på å skape likestilling mellom kvinner og menn. Vil du si at likestilling bør føres videre, er den ført langt nok, er den ført for langt, eller har du ingen mening om saken?* (Dette ble stilt i 1985, 1989, 1993, 2002, 2013 og 2017).
- *Så ser vi på diskusjonen om adgang til abort. Vi har samlet noen av de standpunktene som blir hevdet i denne debatten. Hvilken av disse uttalelsene stemmer best med din egen mening? (Abort bør aldri tillates, Abort bør tillates bare hvis kvinnens liv eller helse er i fare, Abort bør også tillates hvis kvinnen på grunn av personlige forhold har meget vanskelig for å ta seg av et barn, Selvbestemt abort. Den enkelte kvinne må selv få bestemme om hun vil føde sitt barn, Vet ikke).* (Dette er stilt i samtlige undersøkelser – 1969, 1973, 1977, 1981, 1985, 1989, 1993, 1997, 2001, 2005, 2009, 2013 og 2017.)

Tabell 29 gir en oversikt over utvalgsstørrelse, svarprosent og metode for datainnsamling for de ulike undersøkelsene. Utvalget er trukket blant

personer 18-79 år.^{26,27} Data er samlet inn gjennom personlige intervjuer (besøk eller telefon).

Tabell 29. Utvalg og svarprosent i Valgundersøkelsene.

	1969	1977	1981	1985	1989	1993	1997	2001	2005	2009	2013	2017
Brutto- utvalg	2 080	2 200	2 208	3 000	3 000	3 000	2 958	2 950	2 965	2 944	3 140	3 180
Netto- utvalg	1 595	1 596	1 596	2 180	2 195	2 195	2 055	2 052	2 012	1 782	1 726	1 966
Svar- prosent	76,7	72,5	78,7	72,6	73,2	73,2	76,7	69,6	68	61	55	61,8

Note: Informasjon om utvalg og svarprosent er hentet fra hjemmesiden til NSD – Norsk senter for forskningsdata. Det ble også gjennomført en undersøkelse i 1973, med et nettoutvalg på 1 255 personer. Respondenter fra 1969-undersøkelsen ble da intervjuet på nytt (panel), men utvalget ble ikke supplert for å fylle opp for frafall. Vi oppgir derfor ikke bruttoutvalg og svarprosent for 1973. I 2001 ble undersøkelsen gjennomført i to deler, før og etter valget. Tallene i tabellen gjelder for undersøkelsen etter valget.

Bør likestilling føres videre eller er den kommet langt nok?

I det følgende viser vi noen oversiktstabeller for befolkningens svar på spørsmålet om likestilling er kommet langt nok, bør føres videre, eller er kommet for langt. Vi ser på forskjeller over tid og undersøker om det er forskjeller i svarmønsteret mellom kjønn, og etter alder og utdanning.²⁸

Spørsmålet om holdninger til likestilling som er stilt i Valgundersøkelsene er utformet forholdsvis generelt i den forstand at det ikke viser til likestilling på ett bestemt område, f.eks. i yrkeslivet,

²⁶ Undersøkelsene har panelegenskaper, men i analysene her benytter vi dem som tverrsnittsundersøkelser.

²⁷ For 2013 og 2017 er det beregnet utvalgsvekter for å justere for ulike svardeltakelse i ulike grupper. Det er vektet for kjønn, alder og utdanning.

²⁸ I disse analysene har vi inkludert personer med alder 18-79 år på datafilen. Noen få observasjoner med alder 17 år er holdt utenfor.

politikken eller familien. Respondentene kan dermed ha ulike referanser når de svarer. Muligens kan spørsmålet også oppfattes litt forskjellig i de ulike undersøkelsene, avhengig av hvilke likestillings-tema som dominerer i den offentlige debatten, og av den konteksten som spørsmålet blir stilt i, i selve undersøkelsen (altså hvilke spørsmål som kommer i forkant). I 2013 kom f.eks. spørsmålet om likestillingsholdninger etter spørsmål om synspunkter på regjeringens arbeid på en rekke forskjellige områder. I 2017 kom spørsmålet om likestillingsholdninger etter spørsmål om grad av tilfredshet med forskjellige velferdstjenester.

Tabell 30a viser svarfordelinger for de årene der dette spørsmålet ble stilt (1985-2017), for befolkningen 18-79 år under ett, og tabell viser svarfordelinger for menn og kvinner hver for seg. Vi ser at andelen som mener at likestilling bør føres videre var litt høyere i 2017 enn i de foregående årene, mens andelen som mente at likestilling var ført langt nok, var litt lavere (tabell 30a). I samtlige år var det få som mente at likestilling var ført for langt eller som ikke hadde noen mening om dette.

I de to første årene (1985 og 1989) var det små kjønnsforskjeller i svarmønstrene, men fra og med 1993 er andelen som mener at likestilling bør føres videre, litt høyere blant kvinner enn menn (tabell 30b). I 2017 var det 70 prosent av kvinnene som valgte dette svaralternativet, mot 58 prosent av mennene. Menn mener derimot oftere enn kvinner at likestilling er ført langt nok. I 2017 valgte 27 prosent av mennene dette svaralternativet, mot 17 prosent av kvinnene. Selv om andelen som mente at likestilling bør føres videre var høyere i 2017 enn i 1985, var ikke utviklingen lineær i den forstand at den gikk i samme retning i hele perioden. Ser vi hele befolkningen under ett, var andelen omtrent den samme helt fram til 2013, men lå altså klart høyere i 2017 enn i de tidligere årene. For menn var økningen i perioden forholdsvis beskjeden, mens den var betydelig blant kvinner.

Tabell 30a. Holdninger til om likestilling mellom kvinner og menn bør føres videre. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Bør føres videre	Ført langt nok	Ført for langt	Ingen mening	Uoppgitt	N
1985	53	35	7	3	2	2 179
1989	55	33	7	4	1	2 195
1993	52	35	8	4	1	2 194
2005	57	31	6	0	6	2 005
2013	55	30	6	7	2	1 727
2017	64	22	4	6	5	1 966

Tabell 30b. Holdninger til om likestilling mellom kvinner og menn bør føres videre. Fordeling (prosent). Menn og kvinner 18-79 år.

	Bør føres videre	Ført langt nok	Ført for langt	Ingen mening	Uoppgitt	N
Menn						
1985	54	33	8	4	2	1 130
1989	54	33	7	5	2	1 106
1993	48	38	8	5	1	1 156
2005	51	35	7	0	8	1 062
2013	50	34	8	7	1	876
2017	58	27	5	7	3	1 018
Kvinner						
1985	52	36	7	3	2	1 049
1989	56	33	7	3	1	1 089
1993	56	32	7	4	1	1 038
2005	63	27	5	0	5	943
2013	61	27	4	6	2	851
2017	70	17	2	5	6	948

Kilde: Valgundersøkelsene 1985, 1989, 1993, 2005, 2013, 2017.

Tabell 31 viser resultater fra multivariate regresjonsanalyser av endringer i tilbøyeligheten til å mene at likestilling bør føres videre, sammenlignet med øvrige svar. Opplysninger fra de seks undersøkelsene (1985-2017) er da samlet i én datafil. Vi har definert undersøkelsesår som forklaringsvariabel og justert for kjønn, alder og utdanning (kontrollvariabler). Vi justerer altså for endret sammensetning av utvalget, f.eks. for at andelen med lang utdanning var høyere på slutten enn på begynnelsen av perioden. Analysene er gjennomført for alle, og separat for menn og kvinner. Den avhengige variabelen (Hvorvidt likestilling bør føres videre eller ikke) er her en dikotom variabel der vi skiller mellom dem som mener at likestilling bør føres videre på den ene siden (1) og de øvrige respondentene på den annen (0). Vi benytter lineær regresjon (lineære sannsynlighetsmodeller) i analysene.

Regresjonskoeffisientene kan da tolkes som forskjeller i sannsynlighet for å ha verdien 1 sammenlignet med verdien 0 på den avhengige variabelen mellom ulike kategorier på de uavhengige variablene (hver kategori sammenlignes med referansekategorien) (Hellevik, 2009). Dette er mer intuitivt forståelig enn tolkningen av oddsrater fra logistisk regresjon, som ofte brukes i analyser når den avhengige variabelen er dikotom.

Vi viser kun estimatene (koeffisientene) for undersøkelsesår, og ikke for kontrollvariablene (kjønn, alder og utdanning). Vi finner omtrent det samme mønsteret som i den bivariante analysen (tabell 30). Ser vi hele befolkningen under ett, var det en viss nedgang i tilbøyeligheten til å mene at likestilling bør føres videre mot midten av 1990-tallet, men en økning i siste del av perioden, mot 2017. Dette gjelder altså når vi justerer for endret sammensetning av utvalget mht. kjønn, alder og utdanning. Analysene for menn viser ingen klar økning fra begynnelsen til slutten av perioden, men en klar nedgang i forhold til 1985 for årene 1993, 2005 og 2017. Sammenlignet med årene 1993, 2005 og 2012, var menn i 2017 klart mer tilbøyelige til å mene at likestilling bør føres videre. For kvinner var det en viss økning i hele perioden i tilbøyeligheten til å mene at likestilling bør føres videre, men økningen var mest markant på slutten av perioden, fra 2013 til 2017. For perioden som helhet har det altså vært større endringer blant kvinner enn blant

menn på dette området, slik at det i 2017 var en klar kjønnsforskjell, mens det på begynnelsen av perioden ikke var forskjell mellom menns og kvinners tilbøyelighet til å mene at likestilling bør føres videre.

Tabell 31. Regresjonsanalyse (lineære sannsynlighetsmodeller) av tilbøyeligheten til å mene at likestilling bør føres videre (1), sammenlignet med øvrige svar (0). Resultater for endringer i perioden 1985-2017. Personer 18-79 år.

	Alle	Menn	Kvinner
1985 (ref.)			
1989	,008 (,015)	-,003 (,021)	,022 (,021)
1993	-,030* (,015)	-,063** (,021)	,003 (,021)
2005	-,009 (,015)	-,060** (,021)	,045* (,022)
2013	-,014 (,017)	-,061** (,023)	,034 (,024)
2017	,096*** (,016)	,025 (,022)	,167*** (,022)
Konstantledd	,426	,452	,482
R²	,043	,021	,076
N	12 266	6 348	5 918

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$. (Robuste standardfeil i parentes).

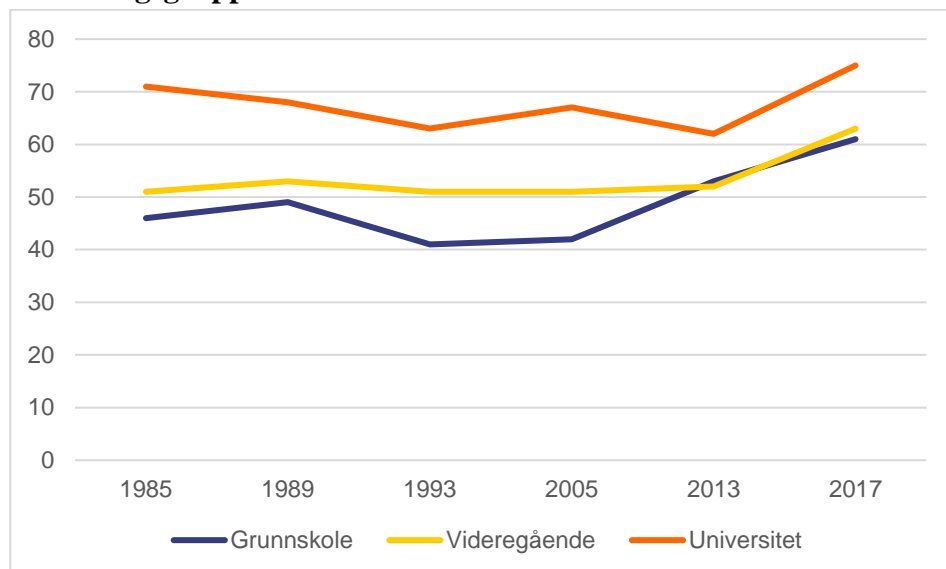
Kilde: Valgundersøkelsene 1985, 1989, 1993, 2005, 2013, 2017.

Note: I analysene for alle er det kontrollert for kjønn, alder og utdanningsnivå. I analysene for menn og kvinner, er det kontrollert for alder og utdanningsnivå.

Figur 9 viser utviklingen i andelen som mener at likestilling bør føres videre for ulike utdanningsgrupper. Vi skiller mellom dem med fullført utdanning fra grunnskolenivå, videregående nivå, og universitets-/høgskolenivå. For perioden som helhet økte andelen som mente at likestilling bør føres videre i alle utdanningsgrupper, men økningen var størst blant dem med kortest utdanning, og minst blant dem med lengst

utdanning, der nivået var høyt allerede i 1985. Det var dermed mindre forskjeller mellom utdanningsgruppene i 2017 enn i 1985.

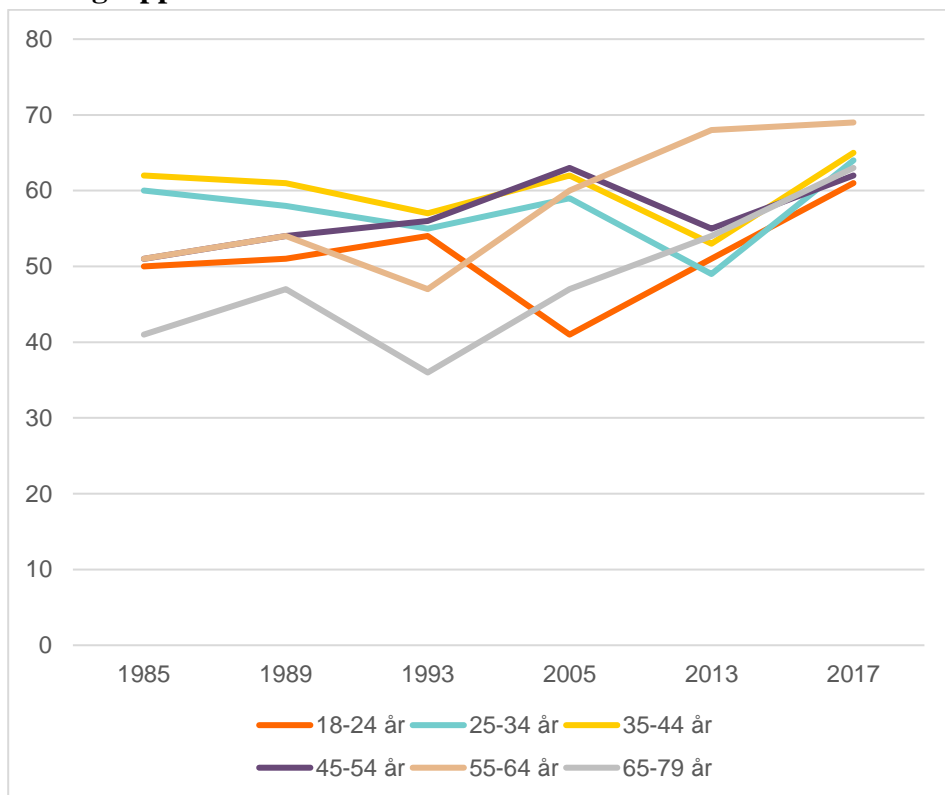
Figur 9. Andel som mener likestilling bør føres videre, i ulike utdanningsgrupper. Prosent

Kilde: Valgundersøkelsene

Figur 10 viser utviklingen for ulike aldersgrupper. Også her ser vi en økning i perioden i andelen som mener at likestilling bør føres videre, men økningen var størst i de eldste aldersgruppene og blant de yngste (18-24 år), der nivået var lavest på begynnelsen av perioden. Det var dermed mindre forskjeller mellom ulike aldersgrupper i 2017 enn i 1985 i andelen som mener at likestilling bør føres videre.

Figur 10. Andel som mener likestilling bør føres videre, i ulike aldersgrupper. Prosent

Kilde: Valgundersøkelsene

For å få ytterligere innsikt i kjønnsforskjellene og forskjeller mellom utdanningsgrupper i synet på om likestilling bør føres videre eller ikke, har vi, for hvert enkelt år, laget noen enkle regresjonsanalyser med kjønn, utdanning og alder som uavhengige variabler. Den avhengige variabelen er, som i analysene over, en dikotom variabel der de som mener at likestilling bør føres videre har verdien 1 og de øvrige har verdien 0. For hvert enkelt år vises resultater fra tre modeller: først en modell for alle respondenter med kjønn, utdanning og alder som forklaringsvariabler. Deretter modeller for menn og kvinner separat, med utdanning og alder som forklaringsvariabler (se tabell 32). Vi oppgir kun koeffisienter som er statistisk signifikante på 0,10-nivå eller lavere.

Tabell 32. Regresjonsanalyse (lineære sannsynlighetsmodeller) av tilbøyeligheten til å mene at likestilling bør føres videre (1), sammenlignet med øvrige svar (0). Personer 18-79 år.

	1985	1989	1993	2005	2013	2017
ALLE						
Kjønn (ref: Mann)						
Kvinner			,077***	,124***	,108***	,136***
Utdanning (ref: Grunnskole)						
Videregående			,062*	,070*		
Universitet	,204***	,159***	,175***	,201***	,113*	,156***
Alder (ref: 18-24 år)						
25-34 år	,075*			,019*		
35-44 år	,088*			,160***		
45-54 år				,173***		
55-64 år				,166***	,137**	
65-79 år	-,083*		-,156***			
Konstantledd	,461	,427	,434	,279	,443	,535
R ²	,040	,022	,041	,061	,043	,102
N	2179	2195	2194	2005	1727	1966
MENN						
Utdanning (ref: Grunnskole)						
Videregående						
Universitet	,138**	,082(*)	,093*	,116*		,112*
Alder (ref: 18-24 år)						
25-34 år		,102*		,203***		
35-44 år	,115*	,127*		,246***		
45-54 år				,252***		
55-64 år				,264***	,177*	
65-79 år				,251***		

Konstantledd	,471	,452	,442	,221	,415	,536
R ²	,030	,013	,012	,037	,027	,050
N	1130	1106	1156	1062	876	1038
KVINNER						
Utdanning (ref: Grunnskole)						
Videregående				,085(*)		
Universitet	,276***	,233***	,266***	,278***	,132(*)	,204***
Alder (ref: 18-24 år)						
25-34 år	,088(*)					
35-44 år						
45-54 år		-,110(*)				
55-64 år						
65-79 år	-,148**	-,135*	-,274***	-,173**		
Konstantledd	,461	,536	,496	,470	,578	,666
R ²	,066	,052	,095	,099	,046	,141
N	1 049	1 089	1 038	943	851	948

***p<0,001, ** p<0,01, *p<0,05, (*)p<0,10.

Kilde: Valgundersøkelsene 1985, 1989, 1993, 2005, 2013, 2017.

Note: I analysen inngår også en kategori med uoppgitt utdanning, men resultater for denne vise ikke. Andelen med uoppgitt utdanning var henholdsvis 2/1/1/0/2/6 prosent i undersøkelsene fra 1985/1989/1993/2005/2013/2017.

Resultater fra analysene for alle vises i den øverste delen av tabellen. I 1985 og 1989 var det ingen klar kjønnsforskjell i tilbøyeligheten til å mene at likestilling bør føres videre, men fra og med 1993 var kvinner mer tilbøyelige enn menn til å mene dette. Dette stemmer med de bivariate analysene i tabell 30 og de multivariate analysene i tabell 31. I samtlige år er det også klare forskjeller mellom utdanningsgrupper slik at de med lengst utdanning oftere enn referansegruppen (grunnskole-utdanning) mener at likestilling bør føres videre. Aldersmønsteret varierer litt over tid, men i tråd med de bivariate analysene finner vi ikke klare effekter av alder i 2017.

Også når vi ser på menn og kvinner hver for seg (midterste og nederste del av i tabell 32), finner vi gjennomgående klare effekter av utdanning slik at de med lengst utdanning er mer tilbøyelige enn dem med mindre utdanning til å mene at likestilling bør føres videre. Aldersmønsteret varierer litt i perioden, men verken for menn eller kvinner ser vi klare effekter av alder i 2017 (altså forskjeller mellom de yngste (referanse) på den ene siden og hver av de øvrige aldersgruppene på den annen).

Holdning til abort

Svarfordelinger for spørsmålet om holdninger til abort vises i tabell 33a (for alle) og tabell 33b (for menn og kvinner). Spørsmålet ble altså stilt i alle valgundersøkelsene i perioden 1969-2017. *((Så ser vi på diskusjonen om adgang til abort. Vi har samlet noen av de standpunktene som blir hevdet i denne debatten. Hvilken av disse uttalelsene stemmer best med din egen mening? (Abort bør aldri tillates, Abort bør tillates bare hvis kvinnens liv eller helse er i far, Abort bør også tillates hvis kvinnen på grunn av personlige forhold har meget vanskelig for å ta seg av et barn, Selvbestemt abort. Den enkelte kvinne må selv få bestemme om hun vil føde sitt barn, Vet ikke)).* Observasjoner med missing/uoppgitt er holdt utenfor i disse analysene. Antall observasjoner avviker derfor litt fra analysene av spørsmålet om likestilling bør føres videre.

Tabell 33a. Holdning til abort. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Bør aldri tillates	Tillates hvis kvinnens liv er i fare	Tillates hvis personlige forhold tilsier det	Selvbestemt	N
1969	4	41	39	17	1 433
1973	2	36	35	27	1 180
1977	3	29	30	39	1 665
1981	2	18	20	60	1 557
1985	3	23	24	51	2 124
1989	2	20	26	52	2 159
1993	2	19	24	55	2 155
1997	2	19	21	59	2 046
2001	2	19	17	62	2 014
2005	2	13	19	67	2 001
2009	1	12	18	69	1 762
2013	2	12	15	71	1 706
2017	2	12	10	77	1 900

Kilde: Valgundersøkelsene 1969-2017.

Vi ser at det skjedde en betydelig liberalisering av holdningene til abort i perioden (tabell 33a). I 1969 mente bare 17 prosent at abort burde være selvbestemt, mens 41 prosent mente det kunne tillates hvis kvinnens liv var i fare, og 39 prosent mente det kunne tillates hvis personlige forhold tilsier det. Det var imidlertid få, bare 4 prosent som mente at abort aldri burde tillates. I 2017 mente 77 prosent at abort burde være selvbestemt, mens 12 prosent mente det burde tillates hvis kvinnens liv var i fare, og 10 prosent mente det burde tillates av personlige forhold. Andelen som støtter selvbestemt abort økte altså betydelig i perioden, men utviklingen varierte litt over tid. Økningen i andelen som støtter selvbestemt abort var markant på 1970-tallet og fram til 1981, da 60 prosent valgte dette svaralternativet. Dette reflekterer trolig at abort sto høyt på agendaen i

den politiske og offentlige debatten på 1970-tallet. I 1985 var oppslutningen om selvbestemt abort noe lavere (51 prosent), men økte gradvis fram til 2017, som altså er det siste året vi har data for.

Endringen mot større oppslutning om selvbestemt abort finner vi blant både menn og kvinner, og utviklingsmønsteret er omtrent det samme for begge kjønn (tabell 33b). På 1970- og 1980-tallet var imidlertid oppslutningen om selvbestemt abort litt høyere blant menn enn kvinner. I 1977, altså året før abortloven om kvinnens rett til selvbestemt abort før utgangen av tolvte svangerskapsuke ble vedtatt i Stortinget, mente f. eks. 45 prosent blant menn og 33 prosent blant kvinner at abort burde være selvbestemt. På slutten av perioden var det litt færre menn enn kvinner som valgte dette alternativet (henholdsvis 74 og 79 prosent).

Tabell 33b. Holdning til abort. Fordeling (prosent). Menn og kvinner 18-79 år.

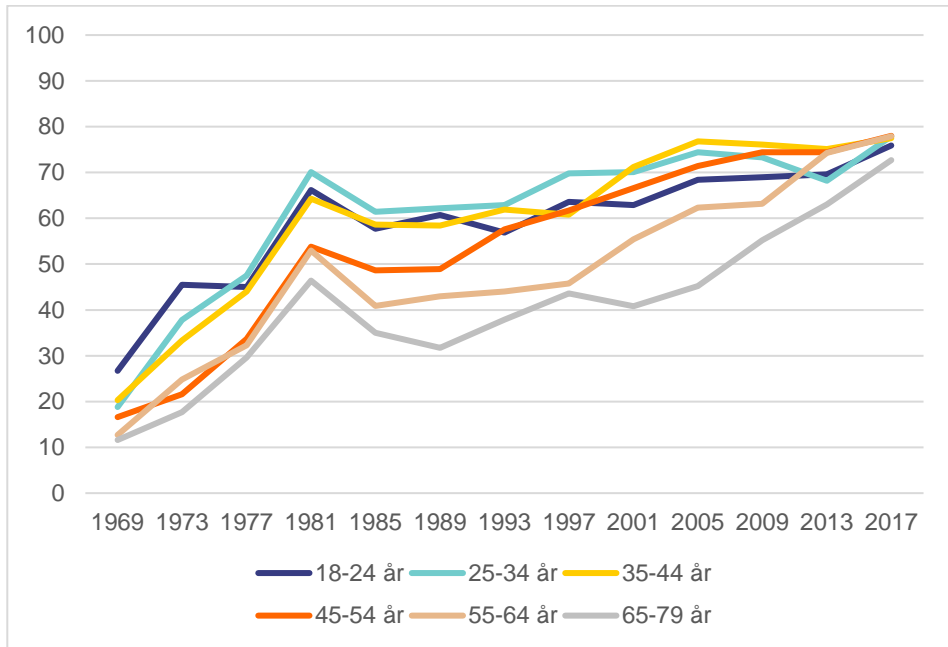
	Bør aldri tillates	Tillates hvis kvinnens liv er i fare	Tillates hvis personlige forhold tilsier det	Selvbestemt	N
Menn					
1969	3	37	39	20	756
1973	2	35	35	28	621
1977	2	24	30	45	811
1981	1	16	19	64	827
1985	2	18	24	53	1 096
1989	2	19	25	54	1 086
1993	2	17	25	56	1 131
1997	2	18	22	59	1 079
2001	2	20	19	60	1 017
2005	1	14	19	66	1 055
2009	2	12	19	67	920
2013	2	12	16	70	867
2017	2	12	12	74	986

Kvinner						
1969	4	44	38	14	667	
1973	2	38	35	25	559	
1977	4	34	30	33	854	
1981	2	21	22	55	730	
1985	3	25	23	50	1 028	
1989	2	20	28	51	1 073	
1993	3	20	23	54	1 024	
1997	2	20	20	59	967	
2001	2	18	16	64	997	
2005	1	12	18	69	946	
2009	1	11	17	71	842	
2013	2	12	14	72	839	
2017	2	11	8	79	914	

Kilde: Valgundersøkelsene 1969-2017.

Figur 11 viser utviklingen i oppslutningen om selvbestemt abort i ulike aldersgrupper. Vi ser at oppslutningen har økt betydelig i samtlige aldersgrupper siden slutten av 1960-tallet. En markant økning på 1970-tallet ble fulgt av en svak nedgang på 1980-tallet, og deretter en jevn økning fram til 2017. Oppslutningen har i det meste av perioden vært litt lavere i den eldste aldersgruppen (65-79 år) enn blant de yngre, men i 2017 er det kun beskjedne forskjeller mellom aldersgruppene.

**Figur 11. Andel som støtter selvbestemt abort, i ulike aldersgrupper.
Prosent**

Kilde: Valgundersøkelsene

Norsk Monitor – seks spørsmål om likestilling

Norsk Monitor er en spørreundersøkelse som er gjennomført av meningsmålingsinstituttet Ipsos (tidligere MMI) annet hvert år siden 1985. Undersøkelsen kartlegger befolkningens verdier, holdninger og atferd på en rekke områder. Den består av omtrent 3 000 spørsmål om blant annet mediebruk, politisk syn, holdninger til sentrale samfunnspolitiske spørsmål, forbrukeratferd og spisevaner. Utvalgene er representative for den norske befolkningen over 15 år. Det første året var det 2 200 respondenter, men antallet har vokst, og har i de senere rundene ligget på om lag 4 000. Datainnsamlingen skjer i to trinn; først et kort telefonintervju og deretter en postenquete (selvutfyllingsskjema) til dem som sier seg villige til å fylle ut dette. Svarprosenten er nå lav – bare omtrent 5 prosent returnerer utfylt skjema. Tester viser imidlertid at det ikke er tegn til systematiske utvalgsskjevhet i materialet (Hellevik, 2015, 2016). Det er utarbeidet vektorer slik at utvalget veies i forhold til befolkningens fordeling for kjønn, alder og bostedsregion. Utvalgsvekten benyttes i analysene i det følgende. Antall observasjoner vises uvektet.

Norsk Monitor inneholder noen spørsmål om holdninger til likestilling, og disse er stilt enten i samtlige eller i noen runder. Flere av spørsmålene inngår i lengre spørsmålsbatterier som kartlegger holdninger til en rekke ulike tema. Konteksten rundt de ulike spørsmålene er derfor svært forskjellig, og kan også variere over tid. Vi viser utviklingen over tid for seks spørsmål om holdninger til likestilling og kjønnsroller. Vi viser fordelinger for alle (18-79 år), og for menn og kvinner separat. For ett av spørsmålene (om synspunkter på kvinners og menns rolle i familien), viser vi også resultater fra multivariate analyser.

Vi ser på følgende spørsmål:

- *A og B diskuterer forskjellsbehandling av kvinner og menn i Norge. Hvem er du mest enig med? (A sier: Det spiller i dag liten rolle om du er kvinne eller mann for hvilke muligheter du har for å få en ledende stilling, høy lønn eller andre goder / B sier:*

Fortsatt diskrimineres kvinner, slik at de har vanskeligere for å oppnå de samme godene som menn.)

- *Hvor fornøyd er du med situasjonen på følgende samfunnsområder i Norge i dag? Likebehandling av kvinner og menn. (Meget fornøyd, Ganske fornøyd, Verken-eller, Litt misfornøyd, Meget misfornøyd).*
- *Egentlig er kvinner og menn svært forskjellige fra naturens side når det gjelder tanker og følelser. (Helt uenig, Delvis uenig, Delvis enig, Helt enig, Helt umulig å svare).*
- *Kvinner har samme behov for yrkeskarriere som menn. (Helt uenig, Delvis uenig, Delvis enig, Helt enig, Helt umulig å svare).*
- *Menn og kvinner bør dele ansvaret for husarbeid og barneoppdragelse likt (Helt uenig, Delvis uenig, Delvis enig, Helt enig, Helt umulig å svare).*
- *Det snakkes om endringer i menns og kvinners roller i familien. Nedenfor beskrives tre slags familier. Hvilken av disse svarer best til din oppfatning av hvordan en familie skal være? (A En familie der de to partnerne har like krevende jobber og hvor husarbeid og barnepass deles likt, B En familie der kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen, og der hun har hovedansvaret for hus og barn, C En familie der bare mannen har jobb, og det er kvinnen som tar seg av hus og barn, I tvil).*

Forskjellsbehandling av kvinner og menn

Spørsmålet om hvorvidt det forekommer forskjellsbehandling/diskriminering av kvinner er blitt stilt fra og med 1993. Her får respondentene altså presentert to påstander, og blir bedt om å angi hvilken de er mest enige i. Den ene påstanden (A) innebærer at det ikke spiller noen rolle om man er kvinne eller mann for mulighetene til å få en ledende stilling, høy lønn eller andre goder. Den andre påstanden (B) innebærer at kvinner fortsatt diskrimineres og derfor har vanskelig for å oppnå de samme godene som menn. Svarmønsteret vises i tabell 34a (for alle) og 34 b (for menn og kvinner). Vi ser at mønsteret har vært forholdsvis stabilt i hele perioden. I 2019 svarte 34 prosent at de var mest

enige med A, og 59 prosent at de var mest enige med B (tabell 34a). Dette var omtrent de samme andelene som i 1993. I hele perioden har det altså vært litt flere som mener at kvinner fortsatt diskrimineres, enn de som mener at kjønn ikke spiller noen rolle for å gjøre karriere i yrkeslivet. Det er imidlertid en betydelig kjønnsforskjell i befolkningens oppfatninger på dette området (tabell 34b). Kvinner mener langt oftere enn menn at kvinner fortsatt diskrimineres. I 2019 sa henholdsvis 73 og 46 prosent av kvinner og menn seg mest enige i det andre utsagnet (B).

Tabell 34a.

Oppfatning av om kvinner forskjellsbehandles/diskrimineres eller ikke. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Kvinner diskrimineres ikke (Enig med A)	Kvinner diskrimineres fortsatt (Enig med B)	Umulig å svare	Missing	N
1993	37	54	7	1	2 871
1995	32	60	8	1	2 806
1997	33	61	6	0	4 002
1999	32	62	6	1	3 826
2001	31	62	6	0	3 859
2003	31	63	6	0	3 727
2005	33	61	5	1	3 629
2007	34	60	5	1	3 686
2009	37	57	5	1	3 393
2011	39	55	5	1	3 840
2013	45	49	6	1	3 573
2015	37	58	5	0	3 751
2017	35	59	5	1	3 621
2019	34	59	6	1	3 529

Kilde: Norsk monitor

Tabell 34b.

Oppfatning av om kvinner forskjellsbehandles/diskrimineres eller ikke. Fordeling (prosent). Menn og kvinner 18-79 år.

	Kvinner diskrimineres ikke (Enig med A)	Kvinner diskrimineres fortsatt (Enig med B)	Umulig å svare	Missing	N
Menn					
1993	50	43	6	1	1 396
1995	44	48	7	1	1 374
1997	45	49	6	0	1 899
1999	44	49	6	1	1 780
2001	45	49	6	0	1 706
2003	44	50	5	0	1 710
2005	46	48	5	1	1 573
2007	47	47	5	1	1 694
2009	50	43	5	1	1 474
2011	51	43	5	1	1 776
2013	58	36	5	1	1 638
2015	50	44	6	0	1 788
2017	49	45	6	1	1 798
2019	47	46	6	1	1 752
Kvinner					
1993	25	65	8	2	1 475
1995	20	71	8	1	1 432
1997	22	72	5	0	2 103
1999	20	74	5	1	2 082
2001	19	75	6	0	2 153
2003	19	75	6	1	2 017
2005	20	74	5	1	2 056
2007	22	72	5	1	1 992
2009	23	71	5	1	1 919

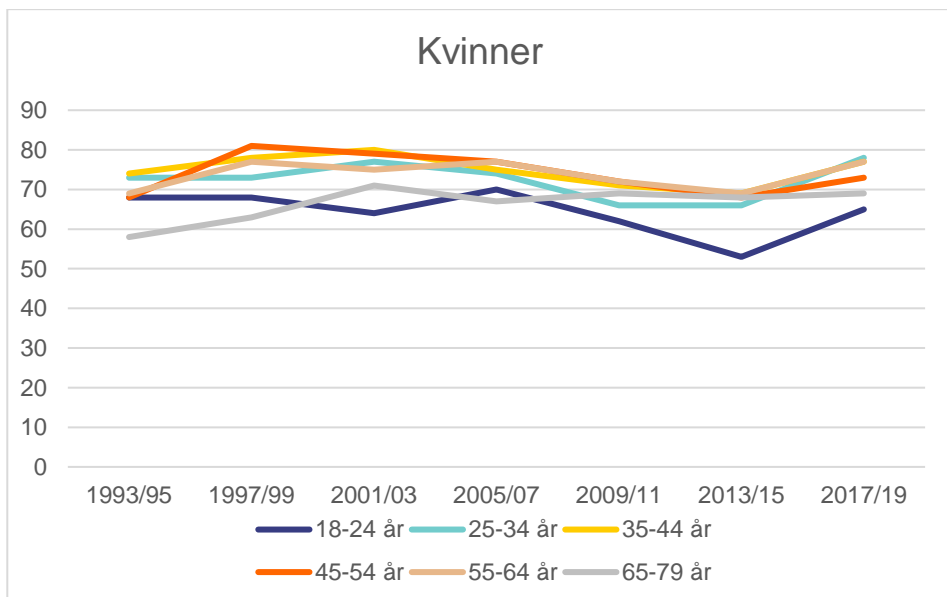
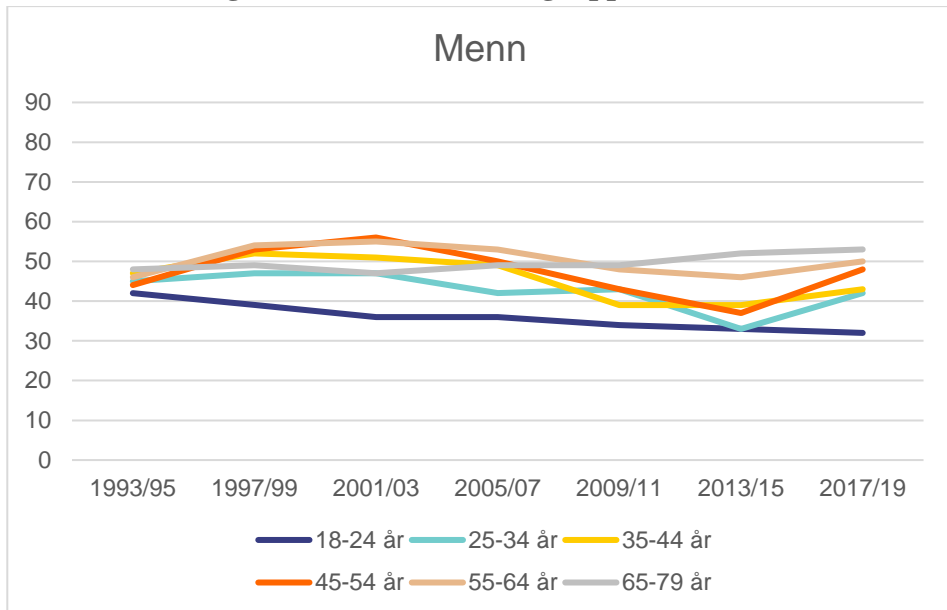

2011	27	67	5	1	2 064
2013	31	70	7	1	1 935
2015	24	78	4	1	1 963
2017	20	74	5	1	1 823
2019	21	73	5	1	1 777

Kilde: Norsk monitor

Figur 12 viser utviklingen fra 1993-2019 for menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Kurvene viser andelen som er mest enige med B (kvinner diskrimineres fortsatt). Vi har her slått sammen to og to årganger for å få mer robuste estimater (flere observasjoner i hver kategori). I samtlige aldersgrupper ligger andelen for kvinner klart over andelen for menn i hele perioden. Stort sett er det forholdsvis beskjedne forskjeller mellom ulike aldersgrupper, men vi kan legge merke til at blant menn sank andelen blant de yngste i perioden, mens den økte blant de eldste. De var dermed større forskjeller mellom de yngste og de eldste på slutten av perioden enn på begynnelsen, i oppfatningen av hvorvidt kvinner fortsatt diskrimineres slik at de har vanskelig for å oppnå de samme godene som menn.

Figur 12. Andel som mener at kvinner fortsatt diskrimineres, slik at de har vanskeligere for å oppnå de samme godene som menn (Enig med B). Menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Prosent

Kilde: Norsk Monitor

Likebehandling av kvinner og menn

Spørsmålet om hvor fornøyd man er med likebehandling av kvinner og menn er stilt i perioden 2001 til 2019. Svarfordelingen vises i tabell 35a (for alle) og 35b (for menn og kvinner). I hele perioden er det få som velger ytterpunktene («Meget fornøyd» / «Meget misfornøyd»). De fleste svarer enten at de er «Ganske fornøyd», «Litt misfornøyd» eller «Verken eller». Mønsteret var ganske stabilt i perioden. I 2001 oppgav 32 prosent at de var ganske fornøyde. I 2019 var andelen 29 prosent (tabell 35a). Det var imidlertid en viss forskyvning mot at noe flere var ganske fornøyde (henholdsvis 25 og 32 prosent i 2001 og 2019), mens noen færre valgte alternativet «Enten/eller» (henholdsvis 33 og 25 prosent).

I hele perioden var det en klar kjønnsforskjell (tabell 35b). Kvinner er oftere enn menn misfornøyde og sjeldnere fornøyde. I 2019 var henholdsvis 45 og 21 prosent av kvinner og menn misfornøyde (Litt/Meget), mens henholdsvis 30 og 50 prosent var fornøyde (Meget/Ganske).

Tabell 35a. Grad av fornøydhet/misfornøydhet med likebehandling av kvinner og menn i Norge. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Meget fornøyd	Ganske fornøyd	Verken/eller	Litt misfornøyd	Meget misfornøyd	Missing	N
2001	3	25	33	32	6	2	3 859
2003	3	27	30	30	8	1	3 727
2005	4	30	32	29	5	2	3 629
2007	3	26	33	31	6	1	3 686
2009	5	31	33	27	3	1	3 393
2011	7	36	28	25	3	2	3 840
2013	9	41	28	19	2	1	3 573
2015	6	34	29	26	4	2	3 751
2017	7	36	25	27	3	2	3 621
2019	8	32	25	29	4	2	3 529

Kilde: Norsk Monitor

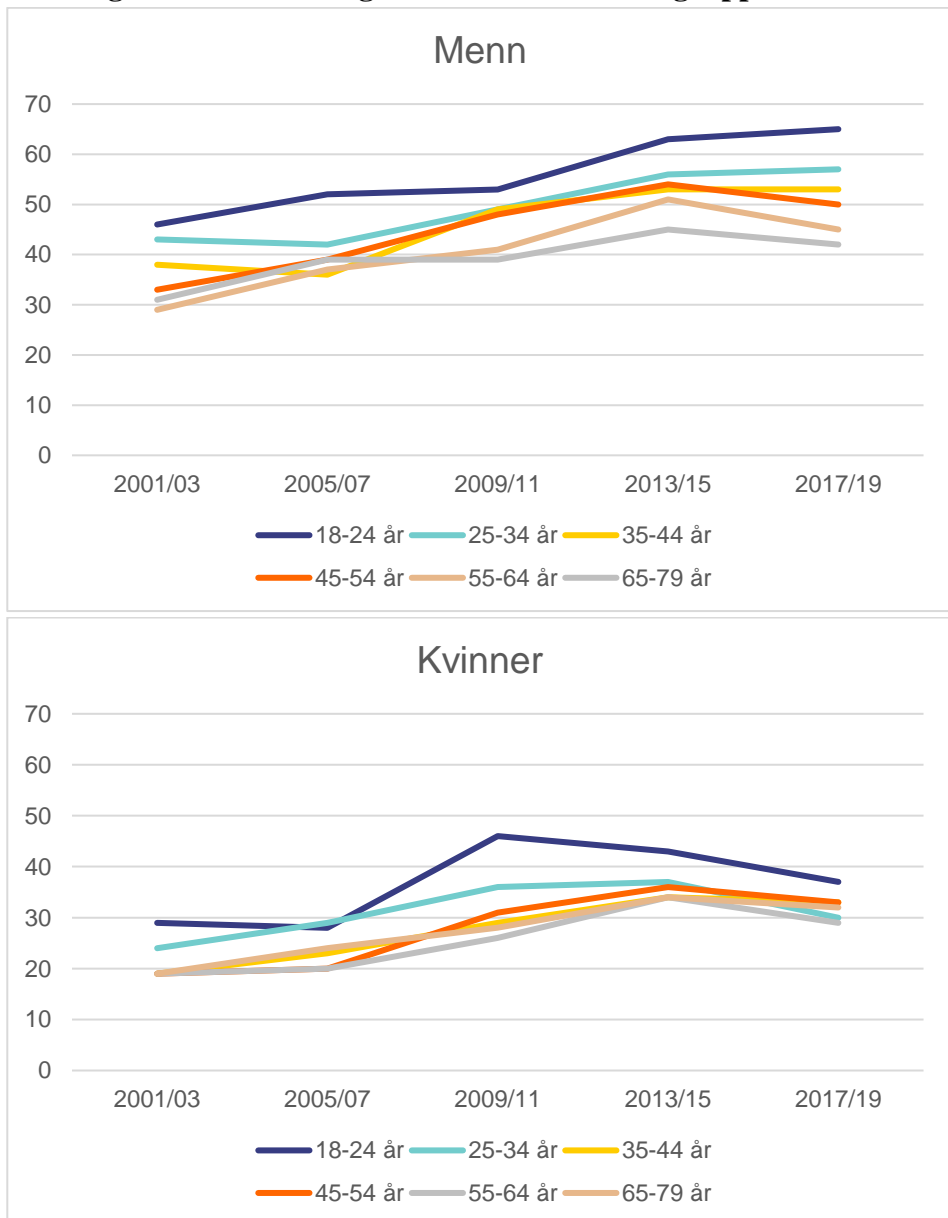
Tabell 35b. Grad av fornøydhet/misfornøydhet med likebehandling av kvinner og menn i Norge. Fordeling (prosent). Menn og kvinner 18-79 år.

	Meget fornøyd	Ganske fornøyd	Verken/ eller	Litt misfornøyd	Meget misfornøyd	Missing	N
Menn							
2001	4	32	38	21	3	1	1 706
2003	5	32	37	20	4	1	1 710
2005	6	36	38	17	3	1	1 573
2007	4	33	36	21	5	1	1 694
2009	7	37	36	18	2	1	1 474
2011	10	39	30	17	2	2	1 776
2013	13	45	29	12	1	1	1 638
2015	9	40	31	16	2	2	1 788
2017	10	42	26	19	2	1	1 798
2019	12	38	27	19	2	1	1 752
Kvinner							
2001	1	18	28	42	9	2	2 153
2003	2	22	24	40	11	2	2 017
2005	1	24	26	39	7	2	2 056
2007	2	20	30	39	7	1	1 992
2009	2	26	29	36	5	1	1 919
2011	3	32	26	32	5	2	2 064
2013	4	37	28	27	3	1	1 935
2015	3	28	26	36	5	2	1 963
2017	3	30	24	36	5	2	1 823
2019	4	26	23	40	5	2	1 777

Kilde: Norsk Monitor

Figur 13 viser utviklingen i andelen som er meget eller ganske fornøyde med likebehandlingen av menn og kvinner, for menn og kvinner i ulike aldersgrupper. I hele perioden er andelen høyere blant menn enn blant kvinner i samtlige aldersgrupper. For kvinner er det, i de fleste årene, forholdsvis beskjedne forskjeller mellom aldersgruppene. For menn ser vi en klar økning i andelen fornøyde blant de yngste (18-24 år). Det var også en viss økning i de øvrige aldergruppene, men stort sett svakere enn blant de yngste. Dette resulterte blant annet i en større forskjell mellom de yngste og de eldste på slutten enn på begynnelsen av perioden i andelen som er fornøyde med likebehandlingen av menn og kvinner.

Figur 13. Andel som er meget/ganske fornøyd med likebehandling av menn og kvinner. Menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Prosent

Kilde: Norsk Monitor

Kjønnsforskjeller fra naturens side

Tabell 36a viser resultater fra spørsmålet om hvor enig eller uenig man er i at kvinner og menn er svært forskjellige fra naturens side når det gjelder tanker og følelser. Spørsmålet ble første gang stilt i 2005. Det var en viss forskyvning mot at flere var uenige i dette utsagnet mot slutten enn på begynnelsen av perioden, mens noe færre var enige. Det var særlig andelen helt enige som gikk ned, fra 33 prosent i 2005 til 21 prosent i 2019. Likevel var det i 2019 fremdeles flere som var enige enn uenige i dette utsagnet. Hele seks av 10 var enten delvis eller helt enige, mens omtrent en av tre var helt eller delvis uenige. Andelen som mente det er umulig å svare, var lav i hele perioden.

Mønsteret er omtrent det samme for menn og kvinner (tabell 36b): Det var litt færre som sa seg enige i at kvinner og menn er svært forskjellige fra naturens side når det gjelder tanker og følelser, på slutten enn på begynnelsen av perioden. Blant begge kjønn var imidlertid andelen enige høyere enn andelen uenige også i 2019. Andelen enige (Delvis/Helt) var da henholdsvis 62 og 57 prosent blant menn og kvinner.

Tabell 36a. Oppfatninger av om kvinner og menn svært forskjellige fra naturens side når det gjelder tanker og følelser. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Helt umulig å svare	Missing	N
2005	6	16	42	33	2	2	3 629
2007	6	17	39	34	3	1	3 686
2009	6	17	40	32	3	2	3 393
2011	6	18	42	30	3	1	3 840
2013	8	21	39	25	4	2	3 573
2015	8	21	40	25	5	2	3 751
2017	11	23	38	21	4	1	3 621
2019	11	23	39	21	5	2	3 529

Kilde: Norsk Monitor

Tabell 36b. Oppfatninger av om kvinner og menn svært forskjellige fra naturens side når det gjelder tanker og følelser. Fordeling (prosent). Menn og kvinner 18-79 år.

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Helt umulig å svare	Missing	N
Menn							
2005	6	17	43	30	2	1	1 573
2007	5	17	39	35	3	1	1 694
2009	4	17	40	34	4	1	1 474
2011	5	18	43	30	3	1	1 776
2013	7	21	39	26	4	2	1 638
2015	6	20	38	28	6	1	1 788
2017	10	21	40	23	5	1	1 798
2019	9	23	40	22	5	1	1 752
Kvinner							
2005	6	14	41	36	2	2	2 056
2007	6	18	39	32	3	1	1 992
2009	7	17	40	31	2	2	1 919
2011	7	19	41	29	2	1	2 064
2013	9	20	40	24	4	3	1 935
2015	10	22	41	22	3	2	1 963
2017	14	25	36	19	4	1	1 823
2019	14	24	38	19	4	2	1 777

Kilde: Norsk Monitor

Kvinnens behov for yrkeskarriere

Tabell 37a og 37b viser svarfordelinger på spørsmålet om hvor uenig/enig man er i at kvinner har samme behov for yrkeskarriere som menn. Spørsmålet er stilt i årene 1991 til 2019, altså en periode med betydelig vekst i kvinners yrkesarbeid. Allerede i 1991 mente det store flertallet at kvinner har samme behov for yrkeskarriere som menn (tabell 37a). Hele 67 prosent var helt enige i denne påstanden, og 22 prosent var

delvis enige. Kun en av ti var uenige. Mønsteret var omtrent det samme i 2019, men med en liten forskyvning fra «Delvis enig» til «Helt enig». Mønsteret har imidlertid variert litt i perioden. Andelen som var helt enige var litt lavere på slutten av 1990-tallet og rundt årtusenskiftet enn i årene før og etterpå, mens andelen delvis enige var litt høyere. Våre enkle analyser gir ikke grunnlag for å si noe om hva dette mønsteret skyldes, men det kan være verdt å minne om at kontantstøtten ble innført på slutten av 1990-tallet. Denne var svært omstridt, og det var mye diskusjon om kvinners ønsker om og behov for yrkesarbeid i den tidlige barnefasen (Ellingsæter, 2020f).

Tabell 37a. Oppfatninger av om kvinner har samme behov for yrkeskarriere som menn. Fordeling (prosent). Personer 18-79 år.

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Helt umulig å svare	Missing	N
1991	3	6	22	67	2	0	2 730
1993	3	7	25	63	2	0	2 871
1995	2	6	23	67	2	0	2 806
1997	3	7	28	59	2	1	4 002
1999	2	6	31	58	1	1	3 826
2001	2	7	26	61	2	2	3 859
2003	2	5	25	65	2	1	3 727
2005	2	5	25	66	2	2	3 629
2007	2	5	23	67	2	1	3 686
2009	2	5	23	67	2	1	3 393
2011	1	6	23	67	2	2	3 840
2013	1	5	23	67	2	1	3 573
2015	1	4	20	70	3	2	3 751
2017	1	4	16	77	2	1	3 621
2019	1	5	17	73	2	1	3 529

Kilde: Norsk Monitor

Både blant menn og kvinner er det store flertallet enige i at kvinner har samme behov for yrkesarbeid som menn (tabell 37b). Blant begge kjønn ser vi en viss nedgang i andelen helt enige på slutten av 1990-tallet, og økning igjen på 2000-tallet og fram til slutten av perioden (2017/2019). På slutten av perioden (i 2019) er andelen helt enige noe høyere blant kvinner enn blant menn (77 vs. 70 prosent), mens andelen delvis enige er litt lavere (15 vs. 19 prosent). Hovedinntrykket er imidlertid en overveldende oppslutning om at yrkeskarriere er like viktig for kvinner som for menn. Blant begge kjønn er det bare omtrent lag 5 prosent som er uenige i dette.

Tabell 37b. Oppfatninger av om kvinner har samme behov for yrkeskarriere som menn. Fordeling (prosent). Menn og kvinner.

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Helt umulig å svare	Missing	N
Menn							
1991	2	6	20	70	2	0	1 338
1993	2	6	27	62	2	1	1 396
1995	2	5	23	66	3	1	1 374
1997	3	7	28	58	2	1	1 899
1999	3	7	31	56	2	1	1 780
2001	2	8	27	59	3	2	1 706
2003	2	7	25	63	2	1	1 710
2005	2	5	27	63	2	2	1 573
2007	2	5	24	66	3	1	1 694
2009	2	6	23	65	3	1	1 474
2011	1	7	24	65	2	1	1 776
2013	1	6	24	65	3	1	1 638
2015	1	5	21	66	4	2	1 788
2017	1	4	18	73	3	1	1 798
2019	1	5	19	70	3	1	1 752

Kvinner							
1991	4	7	24	64	2	0	1 392
1993	4	8	23	63	1	0	1 475
1995	2	6	23	68	2	0	1 432
1997	3	6	28	60	1	1	2 103
1999	2	5	31	61	1	2	2 082
2001	2	6	26	62	1	3	2 153
2003	2	4	25	66	2	1	2 017
2005	2	4	23	68	1	2	2 056
2007	2	5	22	69	1	1	1 992
2009	2	5	23	68	2	1	1 919
2011	1	5	22	69	2	2	2 064
2013	1	5	22	68	2	2	1 935
2015	1	4	19	73	2	2	1 963
2017	1	3	14	80	1	1	1 823
2019	1	4	15	77	2	1	1 777

Kilde: Norsk Monitor

Likedeling av husarbeid og barneoppdragelse

Fra og med 1985 inngikk et spørsmål om holdninger til fordeling av hus- og omsorgsarbeid i Norsk Monitor. Her bad man folk angi hvor uenige/enige de var i at menn og kvinner bør dele ansvaret for husarbeid og barneoppdragelse likt. Sett i lys av den lave barnehagedekningen på midten av 1980-tallet og at kvinner fremdeles deltok klart mindre på arbeidsmarkedet enn menn (lavere sysselsetting og mer deltid), var full likedeling av arbeidet hjemme en ganske radikal løsning da dette spørsmålet ble stilt første gang. Vi har tidligere i dette notatet omtalt lignende spørsmål fra andre undersøkelser, men de har i hovedsak dreid seg om at far/menn bør delta mer hjemme, ikke om full likedeling. For eksempel ble respondentene i ISSP 1994 bedt om å ta stilling til en påstand om at det er viktig for barn i førskolealder at far deltar mer i det daglige stellet. I ISSP 2002 ble respondentene bedt om å ta stilling til

påstander om at menn burde ta en større del av husarbeidet enn de gjorde og en større del av omsorgen for barna. I Verdiundersøkelsen 2008 ble man bedt om å ta stilling til påstander om at fedre er like godt egnet som mødre til å passe på barna, og at menn bør ta like mye ansvar som kvinner for hus og barn. Bare den siste av disse påstandene er like radikal som spørsmålet om likedeling av ansvar som stilles i Norsk Monitor. Det er imidlertid verdt å legge merke til at man både i Verdiundersøkelsen 2008 og i Norsk Monitor spør om holdninger til likedeling av *ansvaret* for oppgaver hjemme, og ikke om *faktisk utførelse*. Dette er ikke nødvendigvis det samme, og det er ikke gitt hvordan respondentene oppfatter disse spørsmålene.

Tabell 38a og tabell 38b viser svarfordelingen på spørsmålet om holdninger til likedeling av ansvar for husarbeid og barneoppdragelse som er stilt i Norsk Monitor. I hele perioden har det vært stor oppslutning om at menn og kvinner bør dele ansvaret likt, og mønsteret har vært ganske stabilt. Allerede i 1985 sa hele 68 prosent seg helt enige i denne påstanden, mens 21 prosent sa seg delvis enige (tabell 38a). De tilsvarende andelene i 2019 var henholdsvis 70 og 22 prosent.

Oppslutningen har vært stabilt høy blant både menn og kvinner, men kvinner er litt oftere enn menn helt enige og litt sjeldnere delvis enige i at menn og kvinner bør dele ansvaret for husarbeid og barneomsorg likt (tabell 38b). Dette ser vi i hele perioden. I 2019 var henholdsvis 74 og 20 prosent av kvinnene helt enige og enige i denne påstanden. Blant menn var de tilsvarende andelene henholdsvis 67 og 24 prosent.

**Tabell 38a. Oppfatninger av om menn og kvinner bør dele ansvaret for husarbeid og barneoppdragelse likt. Fordeling (prosent).
Personer 18-79 år.**

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Helt umulig å svare	Missing	N
1985	4	6	21	68	1	0	2 111
1987	3	6	20	71	1	0	2 658
1989	3	7	21	68	1	0	2 784
1991	2	5	19	72	1	0	2 730
1993	2	6	23	68	1	0	2 871
1995	2	5	24	67	1	0	2 806
1997	2	5	27	64	1	1	4 002
1999	2	4	27	69	1	1	3 826
2001	2	4	25	66	1	2	3 859
2003	2	4	24	67	1	1	3 727
2005	2	6	26	64	1	1	3 629
2007	2	5	26	65	1	1	3 686
2009	2	5	28	63	1	1	3 393
2011	2	7	30	60	1	1	3 840
2013	2	7	29	59	1	2	3 573
2015	2	6	25	63	1	2	3 751
2017	1	5	23	70	1	1	3 621
2019	2	4	22	70	1	1	3 529

Kilde: Norsk Monitor

Tabell 38b. Oppfatninger av om menn og kvinner bør dele ansvaret for husarbeid og barneoppdragelse likt. Fordeling (prosent). Menn og kvinner

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Helt umulig å svare	Missing	N
Menn							
1985	3	7	24	65	1	0	1 016
1987	4	7	21	67	1	1	1 269
1989	4	8	23	64	0	0	1 349
1991	4	6	20	70	1	0	1 338
1993	3	6	26	64	1	4	1 396
1995	3	6	27	62	2	1	1 374
1997	2	6	31	59	1	1	1 899
1999	3	7	30	58	1	1	1 780
2001	3	6	28	61	1	2	1 706
2003	3	6	26	63	1	1	1 710
2005	3	8	30	57	1	2	1 573
2007	2	7	28	60	1	1	1 694
2009	3	7	30	59	1	1	1 474
2011	2	9	32	55	1	1	1 776
2013	3	7	31	56	1	1	1 638
2015	2	8	27	60	2	2	1 788
2017	2	6	25	66	1	1	1 798
2019	2	5	24	67	2	1	1 752
Kvinner							
1985	4	5	19	71	1	1	1 095
1987	2	4	18	74	1	0	1 389
1989	2	5	19	75	0	0	1 435
1991	1	5	19	75	0	0	1 392
1993	2	5	20	72	1	0	1 475

1995	1	4	22	72	1	0	1 432
1997	1	4	24	69	1	1	2 103
1999	1	2	24	71	1	1	2 082
2001	1	3	22	71	0	2	2 153
2003	1	3	23	71	1	1	2 017
2005	1	4	22	70	0	2	2 056
2007	1	4	24	70	0	1	1 992
2009	2	4	26	67	1	1	1 919
2011	1	5	27	65	1	1	2 064
2013	2	6	27	62	1	2	1 935
2015	1	5	24	67	1	2	1 963
2017	1	4	20	73	1	1	1 823
2019	1	3	20	74	1	1	1 777

Kilde: Norsk Monitor

Menns og kvinners roller i familien

Det siste spørsmålet vi skal se på fra Norsk Monitor, handler om menns og kvinners roller i familien. Respondentene fikk altså beskrevet tre slags familier og ble bedt om å angi hvilken av disse som passer best med egen oppfatning av hvordan en familie bør være: først en familie der partene har like krevende jobber og deler husarbeid og barnepass likt (A), så en familie der kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen og har hovedansvaret for hus og barn (B), og til slutt en familie der bare mannen har jobb og der kvinnen tar seg av hus og barn (C). Spørsmålet ble stilt første gang i 1985. Svarfordelingen vises i tabellene 39a (for alle) og 39b (for menn og kvinner).

Vi ser at det skjeddde en klar forskyvning mot å foretrekke en familie der partene bidrar like mye i yrkeslivet og hjemme. Den store majoriteten (82 prosent) pekte på denne ordningen i 2019 (tabell 39a). Bare 11 prosent foretrakk en familie der kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen og tar hovedansvaret hjemme, mens en tilpasning med mannen i jobb og kvinnen hjemme fikk støtte av bare 2 prosent. I 1985 var de tilsvarende andelene henholdsvis 44, 28 og 19 prosent. På midten av 1980-tallet var det altså fremdeles en ganske betydelig støtte til «husmorfamilien» og til en begrenset likestillingsmodell med kvinnen på deltid og mannen på heltid i yrkeslivet. Sett i lys av at de aller fleste på denne tiden sa seg helt eller delvis enige i at menn og kvinner bør dele ansvaret for husarbeid og barneomsorg likt (se tabell 38a), kan dette virke litt underlig. Sett i lys av at det fremdeles var vanlig at kvinner hadde kortere og lengre yrkesavbrudd og perioder med deltid på midten av 1980-tallet, er svarmønsteret imidlertid ikke overraskende.

Tabell 39a.
Oppfatninger av hvordan en familie bør være. Fordeling (prosent).
Personer 19-79 år.

	Dele likt (A)	Kvinnen mindre krevende jobb, hovedansvar hjemme (B)	Hun hjemme (C)	I tvil	Missing	N
1985	44	28	19	8	1	2 111
1987	49	28	15	6	1	2 658
1989	50	26	15	8	1	2 784
1991	49	27	16	7	2	2 730
1993	49	27	14	8	2	2 871
1995	50	25	14	10	1	2 806
1997	51	29	11	9	1	4 002
1999	59	27	9	8	1	3 826
2001	59	25	8	8	1	3 859
2003	62	22	6	8	1	3 727
2005	65	22	4	7	1	3 629
2007	66	21	4	8	1	3 686
2009	69	20	4	7	1	3 393
2011	69	20	2	7	2	3 840
2013	73	17	3	6	2	3 573
2015	75	15	2	6	1	3 751
2017	81	11	2	5	1	3 621
2019	82	11	2	5	0	3 529

Kilde: Norsk Monitor

Både blant menn og kvinner økte støtten til en likestilt familiemodell betydelig i perioden (1985-2019), mens andelen som foretrekker «husmorfamilien» eller en familie med mannen på fulltid og kvinnen på deltid, ble betydelig redusert (tabell 39b og figur 14). Andelen som peker på en likestilt modell som den beste, er imidlertid enda litt høyere blant kvinner enn menn, noe som gjelder for hele perioden. I 2019 foretrakk henholdsvis 85 og 79 prosent av kvinner og menn en slik modell. Menn

peker litt oftere enn kvinner på en modell der kvinnen jobber litt mindre enn mannen og har hovedansvaret hjemme, som den beste.

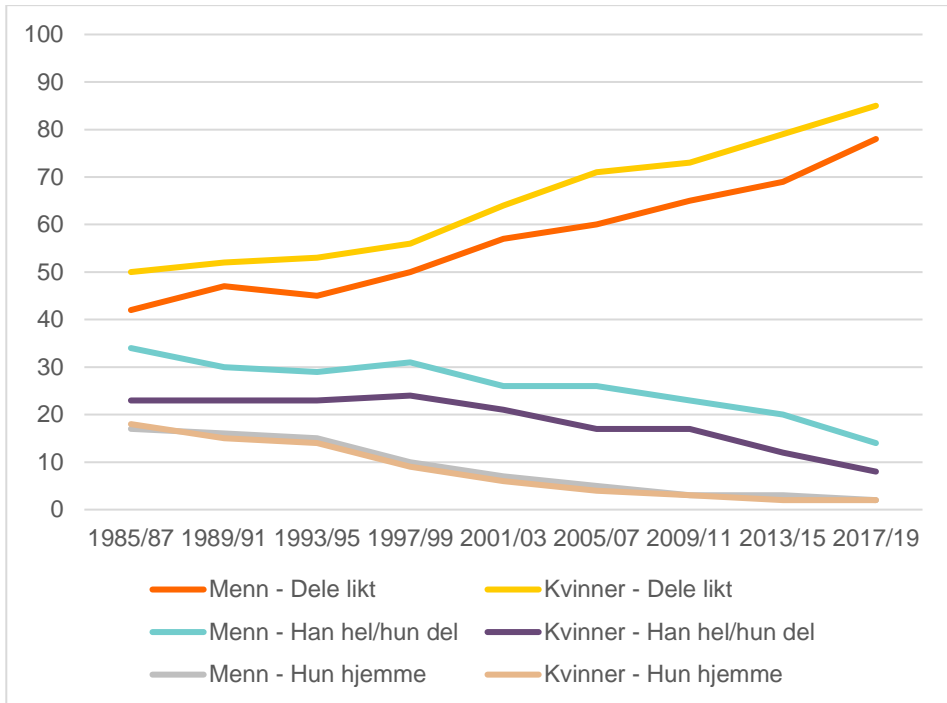
Tabell 39b.
Oppfatninger av hvordan en familie bør være. Fordeling (prosent).
Menn og kvinner

	Dele likt (A)	Kvinnen mindre krevende jobb, hovedansvar hjemme (B)	Hun hjemme (C)	I tvil	Missing	N
Menn						
1985	41	34	18	7	0	1 016
1987	44	34	15	6	2	1 269
1989	46	30	16	7	1	1 349
1991	47	29	16	6	2	1 338
1993	45	30	14	9	2	1 396
1995	45	29	15	9	2	1 374
1997	47	32	11	9	0	1 899
1999	52	30	9	8	1	1 780
2001	54	29	8	8	1	1 706
2003	60	24	6	8	2	1 710
2005	60	27	5	7	1	1 573
2007	61	26	4	8	1	1 694
2009	64	24	4	7	1	1 474
2011	65	23	3	7	3	1 776
2013	68	21	3	6	2	1 638
2015	70	19	3	7	1	1 788
2017	78	14	2	6	1	1 798
2019	79	14	2	5	0	1 752
Kvinner						
1985	47	21	20	10	1	1 095
1987	53	23	16	7	1	1 389
1989	53	23	15	8	1	1 435

1991	51	24	15	7	2	1 392
1993	52	24	14	7	2	1 475
1995	54	21	14	10	1	1 432
1997	53	25	10	10	1	2 103
1999	59	22	8	8	1	2 082
2001	63	21	7	9	0	2 153
2003	64	21	5	9	1	2 017
2005	70	18	4	7	1	2 056
2007	72	17	4	7	1	1 992
2009	73	17	3	6	1	1 919
2011	72	17	2	6	2	2 064
2013	77	13	2	6	1	1 935
2015	81	11	2	5	1	1 963
2017	84	8	2	4	1	1 823
2019	85	8	1	5	1	1 777

Kilde: Norsk Monitor

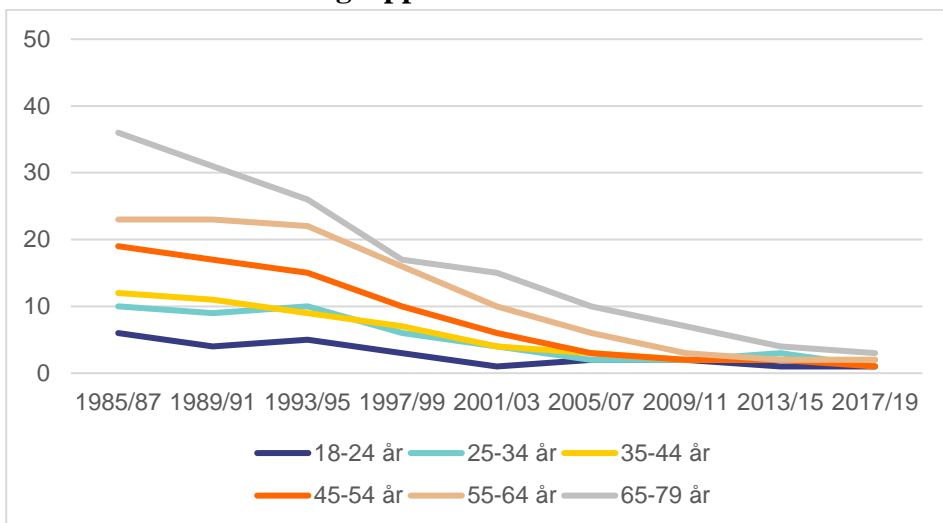
Figur 14. Oppfatning av hvordan en familie bør være, blant menn og kvinner. Prosent

Kilde: Norsk Monitor

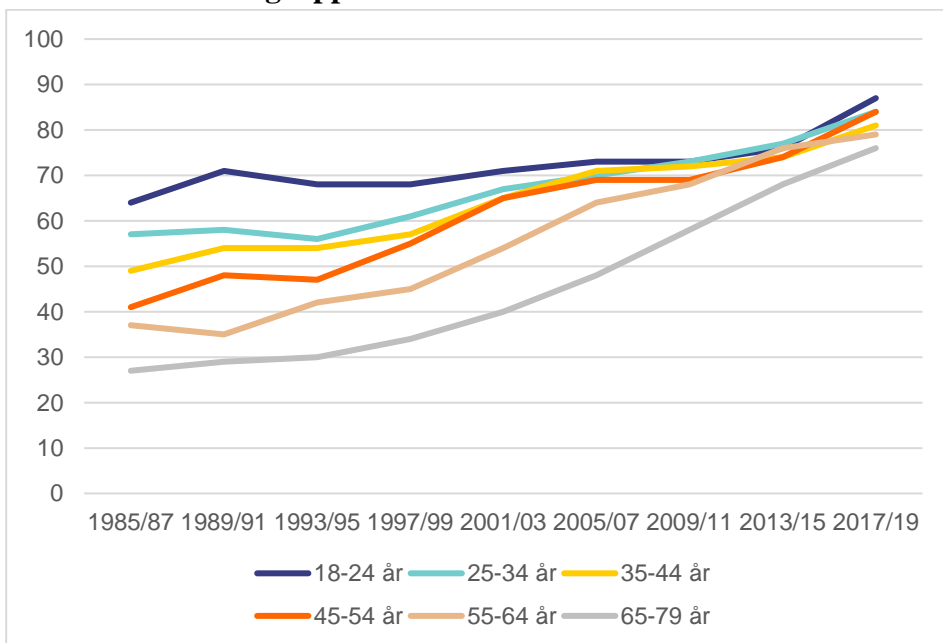
Nedgangen i oppslutningen om «husmorfamilien» og økningen i oppslutningen om en likestilt familiemodell, ser vi alle aldersgrupper (se figur 15 og 16). Endringene har vært mest markante i de eldste aldersgruppene, og forskjellen mellom ulike aldersgrupper er blitt klart mindre over tid. Eksempelvis pekte nesten 40 prosent i alderen 65-79 år på «husmorfamilien» som den beste familieformen i 1985, mens denne modellen hadde liten støtte i samtlige aldersgrupper i 2019 (figur 15). I 1985 var det klart færre blant de eldste enn blant de yngste som mente at en likestilt familiemodell var best, men i 2019 var det kun beskjedne forskjeller mellom aldersgruppene i oppslutningen om denne modellen (figur 16). Andelene som pekte på denne modellen som best, var henholdsvis 87 og 76 prosent i den yngste og den eldste aldersgruppen.

Figur 15. Andel som mener at en familie der kvinnen er hjemme, er best. Tall for ulike aldergrupper. Prosent

Kilde: Norsk Monitor

Figur 16. Andel som mener at en familie der man deler likt, er best. Tall for ulike aldergrupper. Prosent

Kilde: Norsk Monitor

For å undersøke i hvilken grad vi ser økt oppslutning om en likestilt familiemodell også når vi tar hensyn til endringer i utvalgets sammensetning, blant annet ved at det over tid er blitt flere høyt utdannede som gjerne er mer positive til likestilling enn dem med mindre utdanning, har vi gjennomført multivariate analyser med undersøkelsesår som forklaringsvariabel (tabell 40). Den avhengige variabelen er dikotom. Vi skiller mellom dem som støtter en likestilt familiemodell på den ene siden (1) og alle andre på den annen (0). Vi har slått sammen to og to år for å få flere observasjoner i hver gruppe. Vi kontrollerer for alder, utdanning, sivilstatus, barn, religiøs deltakelse og bosted, altså faktorer som ofte har vist seg å ha betydning for folks holdninger til likestilling (f.eks. Bolzendahl & Myers, 2004; Brooks & Bolzendahl, 2004; Cotter et al., 2011; Davis & Greenstein, 2009; Knight & Brinton, 2017). Analysene er gjennomført for alle og separat for menn og kvinner. Vi viser kun resultater for undersøkelsesår.²⁹ Vi benytter lineær regresjon (lineære sannsynlighetsmodeller), og koeffisientene kan altså tolkes som forskjeller i sannsynlighet for å ha verdien 1 sammenlignet med verdien 0 på den avhengige variabelen mellom ulike kategorier på de uavhengige variablene (hver kategori sammenlignes med referansekategorien) (Hellevik, 2009).

Estimatene (koeffisientene) for undersøkelsesår (tabell 40) viser at også når vi justerer for endringer i utvalgets sammensetning med hensyn til alder, utdanning, sivilstatus, barn, religiøs deltakelse og bosted, var det en betydelig økning i oppslutningen om en likestilt familiemodell fra midten av 1980-tallet og fram til 2019, sammenlignet med oppslutningen om andre familiemodeller. Dette gjelder både for befolkningen som helhet (venstre kolonne) og når vi ser på menn og kvinner hver for seg. Økningen ser ut til å være enda litt større blant menn enn blant kvinner (estimerte koeffisienter på henholdsvis 0,309 og 0,218 – begge statistisk signifikante på 0,01-nivå).

---

²⁹ Inndelingen av kontrollvariablene er den samme som i analysene vist i tabell 41.

Tabell 40. Regresjonsanalyse (lineære sannsynlighetsmodeller) av holdninger til hvordan en familie bør være. Dummyvariabel: Andel som mener at jobb og familiearbeid bør deles likt (=1), sammenlignet med øvrige svar (=0). Endringer fra 1985-2019. Personer 18-79 år.

	Alle	Menn	Kvinner
År (ref: 1985-87)			
1989-91	,016 (,01)	,031** (,014)	,004 (,015)
1993-95	,009 (,01)	,013 (,014)	,007 (,015)
1997-99	,025** (,01)	,045*** (,014)	,005 (,014)
2001-03	,092*** (,01)	,114*** (,015)	,069*** (,014)
2005-07	,135*** (,01)	,145*** (,015)	,12*** (,014)
2009-11	,148*** (,01)	,175*** (,015)	,117*** (,014)
2013-15	,195*** (,01)	,22*** (,014)	,165*** (,013)
2017-19	,267*** (,009)	,309*** (,013)	,218*** (,013)
Konstantledd	,557*** (,013)	,582*** (,02)	,623*** (,017)
R ²	,131	,114	,145
N	60 349	28 291	32 058

Kilde: Norsk Monitor

*** p<.01, ** p<.05, * p<.10. (Robuste standardfeil i parentes.)

Note: I analysene er det kontrollert for kjønn, alder, utdanningsnivå, ekteskapeleg status, om man ha hjemmeboende barn eller ikke, religiøs deltakelse og bosted.

Vi har også undersøkt om betydningen/effekten av de ulike bakgrunnsfaktorene (kjønn, alder, utdanning osv.) er endret over tid. Vi har da gjennomført multivariate analyser med de samme forklaringsvariablene for den første og den siste delen av perioden, altså for årene 1985/87 og årene 2017/19. Den avhengige variabelen er den samme som i analysene over. Resultatene vises i tabell 41.

Vi ser at kjønn hadde statistisk signifikant betydning både på begynnelsen og slutten av perioden slik at kvinner var mer tilbøyelige enn menn til å peke på en likestilt familiemodell som den beste. Dette er i tråd med de bivariate analysene (tabell 39b og figur 14).

Kjønnforskjellen består altså også når vi justerer for alder, utdanning, sivilstand, barn, religiøs deltakelse og bosted. Vi ser videre en negativ effekt av alder både på begynnelsen og slutten av perioden, men forskjellen mellom de eldste og de yngste var litt mindre i 2017/19 enn i 1985/87. Også dette er i tråd med de bivariate analysene (figur 16). Det var videre en klar positiv effekt av utdanning både på begynnelsen og slutten av perioden, men forskjellene mellom dem med kortest og lengst utdanning ser ut til å ha blitt litt mindre over tid. Familiefaktorer som sivilstatus og hvorvidt man har barn eller ikke, ser ut til å ha fått mindre betydning over tid. I 1985/87 var gifte og samboende mindre tilbøyelige til å støtte en likestilt familiemodell enn de som var ugift eller separerte/skilt, og de som hadde hjemmeboende barn var mindre tilbøyelige til støtte en slik familiemodell enn de som ikke hadde hjemmeboende barn. I 2017/19 hadde disse familiefaktorene ingen klar betydning. Religiøs deltakelse ser derimot ut til å ha fått større betydning over tid. Både på begynnelsen og slutten av perioden var de som ofte eller av og til deltok på religiøse møter mindre tilbøyelige til å støtte en likestilt familiemodell som den beste, enn dem som sjelden eller aldri deltok på slike møter. Denne sammenhengen ser ut til å være enda sterkere på slutten enn på begynnelsen av perioden (estimerte koeffisienter på henholdsvis -0,124 og -0,226, begge statistisk signifikante på 0,01-nivå). Både på begynnelsen og slutten av perioden var bosatte i Oslo litt mer tilbøyelige til å støtte en likestilt familiemodell enn bosatte i landet ellers. For øvrig kan vi merke oss at regresjonsmodellen forklarte mer av variasjonen i befolkningens holdninger på

begynnelsen enn på slutten av perioden (høyere R^2). Dette kan tyde på at det er blitt mindre variasjon i befolkningens oppslutning om en likestilt familiemodell enn tidligere, i hvert fall målt ved de variablene som inngår i våre analyser. Samtidig ser det altså ut til at skillelinjene går langs litt andre dimensjoner enn før. Eksempelvis ser det ut til at alder har fått mindre betydning, mens religiøs deltakelse betyr mer enn før.

Spørsmålet om holdninger til menns og kvinners rolle i familien som er stilt i Norsk Monitor, viser altså at oppslutningen om en likestilt familiemodell der menn og kvinner deltar omtrent like mye i yrkeslivet og hjemme, har økt betydelig fra midten av 1980-tallet og fram til i dag. Mens under halvparten av befolkningen i alderen 18-79 år i 1985 mente at dette var den beste måten å organisere en familie på, mente over 80 prosent det samme i 2019. Det er imidlertid ikke gitt at det store flertallet ser for seg en ordning der begge partene har full jobb som det beste, i hvert fall ikke i alle livsfaser. Som vi har sett tidligere i dette notatet (tabell 18), var det, ifølge ISSP 2012, mange som pekte på en tilpasning der begge parter jobber deltid som best for en familie med barn under skolealder. En betydelig andel (34 prosent) mente da at en tilpasning med begge parter i full jobb, var den minst gunstige ordningen.

Tabell 41. Regresjonsanalyse (lineære sannsynlighetsmodeller) av holdninger til hvordan en familie bør være. Dummyvariabel: Andel som mener at jobb og familiarbeid bør deles likt (=1), sammenlignet med øvrige svar (=0). Analyser for årene 1985/97 og 2017/2019. Personer 18-79 år.

	1985/87	2017/19
Kjønn (ref: Mann)		
Kvinne	,103*** (.015)	,061*** (.009)
Alder (ref: 18-24 år)		
25-34 år	-,035 (.028)	-,104*** (.018)
35-44 år	-,077*** (.03)	-,123*** (.02)
45-54 år	-,144*** (.033)	-,095*** (.019)
55-64 år	-,197*** (.036)	-,139*** (.019)
65-79 år	-,299*** (.037)	-,156*** (.02)
Utdanning (ref: Grunnskole)		
Videregående	,087*** (.019)	,066*** (.023)
Universitet – kort/lang	,222*** (.02)	,171*** (.023)
Ekteskapelig status (ref: Gift/samboer)		
Ugift/Aldri vært gift	,076*** (.025)	-,001 (.013)
Separert/skilt	,069** (.027)	-,002 (.019)
Hjemmeboende barn (ref: nei)		
Ja	-,047*** (.018)	-,009 (.012)
Religiøse møter (ref: Sjelden/aldri)		
Av og til/ofte	-,124*** (.031)	-,226*** (.026)
Bosted (ref: Oslo)		
Landet ellers	-,06** (.025)	-,046*** (.013)
Konstantledd	,525*** (.041)	,823*** (.029)
R ²	,111	,054
N	4 758	7 150

Kilde: Norsk Monitor

*** p<.01, ** p<.05, * p<.10. (Robuste standardfeil i parentes.)

Note: Missing på utdanningsvariabelen er tatt med, men estimater vises ikke.

Oppsummering og diskusjon

I dette notatet undersøker vi om den økende likestillings skepsis og antifeministiske mobiliseringen som finner sted i en rekke land verden over, gjenfinnes i en økende motstand mot feminisme og likestilling i Norge. Vi undersøker om og eventuelt hvordan økende polarisering omkring feminisme og likestilling kommer til uttrykk innenfor en overordnet likestillingsvennlig norsk offentlighet ved analyse av en rekke spørsmål om holdninger til likestilling som er stilt i ulike surveyundersøkelser.

Vi har gått igjennom flere store surveyundersøkelser og kartlagt hvilke spørsmål om holdninger til kjønn og likestilling som er stilt over tid. Videre har vi analysert utviklingen i oppslutning om likestilling basert på en del av disse spørsmålene. Vi har vært opptatt av å undersøke om vi ser ulike oppslutningsmønstre for spørsmål om holdninger til kvinners yrkesarbeid, spørsmål om holdninger til menns deltakelse hjemme, spørsmål om arbeidsdelingen blant par med barn og spørsmål om den videre likestillingsutviklingen, og også om endringsmønstrene varierer mellom grupper i befolkningen. Vi har også tatt med spørsmål om syn på selvbestemt abort, fordi det er et sentralt tema i antifeministisk debatt i andre land, og som også har vist seg å ha mobiliserende kraft i den norske debatten. Selv om vi primært ser på spørsmål som har vært gjentatt over tid, viser vi også resultater fra noen spørsmål som har vært stilt kun én eller to ganger.

Analysene vi har presentert er hentet fra internasjonale undersøkelser, så som International Social Survey Programme (ISSP), Verdiundersøkelsen og European Social Survey (ESS), samt norske undersøkelser som Valgundersøkelsen og Norsk Monitor. Mange av spørsmålene kan fortone seg som litt utdaterte og preget av å være utformet i en tid da likestillingsdebatten var annerledes enn i dag. Det primære for oss har imidlertid vært å undersøke variasjon i oppslutning mellom grupper og endring over tid. Vi har også vært opptatt av å få fram at måten spørsmålene utformes på, og den konteksten de stilles i, kan ha betydning for det bildet vi får av folks holdninger til likestilling.

Vi håper at denne kartleggingen og disse enkle analysene kan bidra med kunnskap om hvorvidt og i hvilken grad normer om likestilling i økende grad er under press som følge av tendenser til polarisering i den offentlige debatten og i opinionen i Norge. I tillegg understreker vi behovet for å analysere og vurdere hva som menes med antifeminisme og hva slags innhold det skal fylles med. Ethvert uttrykk for motstand eller skepsis til likestillingsnormer og feminisme bør ikke tolkes som antifeminisme. Men analysene av variasjon i oppslutning om ulike likestillingsspørsmål som presenteres i dette notatet, kan danne et utgangspunkt for å vurdere om det er tegn på at motstand mot likestilling inngår i eventuelt pågående tendenser til økende polarisering omkring sentrale likestillings spørsmål i Norge.

Hovedfunnet i dette notatet er at vi ikke finner tegn til en økende motstand mot likestilling i form av større skepsis til likestillingsidealer, forstått som likestilte familieroller for kvinner og menn, eller mindre oppslutning om likestillingspolitikk. La oss derfor gå igjennom noen av de likestillingstematikkene vi har sett nærmere på og hva våre analyser har vist.

Likestillingsideal

Vi finner en markant økende oppslutning om likestilling blant kvinner og menn i yrkeslivet og familien og ingen tendens til økende motstand eller skepsis til verdien av likestilling. Våre analyser viser en nær unison tilslutning til kvinners yrkesaktivitet, en sterkere oppslutning om at kvinner deltar i arbeidslivet på heltid, stadig færre mener at det først og fremst skal være mor som tar seg av omsorgen for barna og at det ikke er bare far som har ansvar for den økonomiske forsørgelsen av familien.

Kvinner slutter, ikke overraskende, i større grad opp om likestillingsidealer, forstått som likestilte familieroller, enn menn. Dette gjelder for hele den perioden vi ser på. Relativt sett har imidlertid økningen i oppslutningen om likestilte familieroller vært mer markant blant menn enn kvinner, noe som må sees i lys av at oppslutningen i utgangspunktet var lavere blant menn enn blant kvinner.

De multivariate analysene vi har foretatt tyder på at betydningen av bakgrunnsfaktorer som alder og utdanning har fått redusert betydning

over tid. Det er stadig større oppslutning blant yngre enn blant eldre og blant og dem med høy utdanning enn dem med mindre utdanning, men slike bakgrunnsfaktorer har fått mindre å si for syn på likestilling over tid. Dette tolker vi som at likestilling er blitt en verdi som deles av de mange. Det viktigste unntaket er at forskjellen mellom bosatte i Oslo og landet for øvrig har økt over tid. Oppslutningen om likestilling er klart høyest blant Oslo-folk. Alt i alt tyder analyser av samlemål på oppslutning om likestilling, målt som likestilte familieroller, på at det er blitt større enighet om likestilling. Det er mindre spredning i befolkningens holdninger. Det ser altså ikke ut til at det har funnet sted økende polarisering i syn på likestilling, selv om det fremdeles er klare forskjeller mellom grupper.

Kjønnsessensialisme

Langt mindre tydelige kjønnsforskjeller finner vi når det gjelder det som har vært kalt kjønnsessensialisme, ideen om at kvinner og menn har iboende ulike ønsker og interesser. Det er for eksempel stadig færre som mener at hjem og familie er det som betyr mest for kvinner. Men når spørsmålet stilles på en annen måte, om det eksisterer grunnleggende kjønnsforskjeller i tanker og følelser, så er det mange blant både menn og kvinner som sier seg enige i det. Riktignok er oppfatningen om kvinner og menn som grunnleggende forskjellige for nedadgående, og det er litt lavere andeler kvinner enn menn som mener dette. Likevel kan det noteres relativt høy oppslutning om at kvinner og menn er grunnleggende forskjellige, men det er litt flere menn enn kvinner som mener at «Menn er fra Mars, kvinner fra Venus».

Diskriminering

Mange av spørsmålene som analyseres i dette notatet måler oppslutning om likestillingsidealer. Et annet aspekt ved debatt om likestilling gjelder syn på forskjellsbehandling på grunnlag av kjønn. Norsk Monitor har med en tidsserie fra 1993 til i dag stilt spørsmål om dette. Det er vedvarende kjønnsforskjeller i andelen som mener at kvinner og menn forskjellsbehandles. Blant menn er det stabilitet over tid i andelen som

mener at kvinner forskjellsbehandles, mens det er svak økning i andelen kvinner som svarer dette.

Vi finner en lignende tendens i Valgundersøkelsens spørsmål om likestilling bør føres videre, hvor det er stabilitet i andelen menn som mener dette, mens det er en klar økning i andelen kvinner som mener at likestilling bør føres videre.

Syn på abort

Vi har inkludert analyser av syn på abort i dette notatet. Oppslutningen om retten til selvbestemt abort har økt sterkt over tid. Den har gått fra stor motstand til bred oppslutning. Dette mønsteret ser vi blant både menn og kvinner og i samtlige aldersgrupper. I tillegg er det interessant at forskjellen mellom kvinner og menn har snudd over tid i synet på abort. Mens menn lenge var mer litt positive enn kvinner til kvinners rett til selvbestemt abort, er det i dag litt flere kvinner enn menn som støtter dette alternativet. Det at kjønnsforskjellen har snudd i syn på selvbestemt abort, er interessant. En mulig grunn kan være at dette er det eneste spørsmålet vi har med her, hvor vi har en tidsserie helt tilbake til 1969. Vi vet med andre ord ikke om det også kan ha vært en større oppslutning blant menn enn kvinner om andre likestillingsspørsmål tidligere, rett og slett fordi vi ikke har informasjon om dette. Undersøkelser fra andre land tyder imidlertid på at det også på 1970- og 1980-tallet var slik at kvinner støttet opp om en likestilt familiemodell i større grad enn menn (Bolzendahl & Myers, 2004; Brooks & Bolzendahl, 2004). Uansett, våre analyser tyder ikke på at nasjonalkonservative og antifeministiske strømninger i synet på abort har fått et sterkere feste i Norge, slik vi har sett i f.eks. deler av Øst- og Sør-Europa (Kuhar & Paternotte, 2018).

Konklusjon

Vi gikk i gang med analysene som presenteres i dette notatet med en genuin nysgjerrighet på om likestilling og feminisme bidrar til polarisering av den offentlige debatten om likestilling, også i Norge. Målt ved de spørsmålene og de analysene som vi har gjort her, må konklusjonen være relativt klar: vi finner ingen tendens til økende polarisering i syn på likestilling. Tvert imot finner vi en økende enighet

om likestilling som ideal, og ingen økning i andelene som er sterkt uenige i idealer om likestilling.

Denne utviklingen bør følges tett i årene som kommer. For det første kan det være at de som gir uttrykk for motstand mot likestilling er i klart mindretall, men at motstand mot likestilling er noe de føler sterkt for – og at de er aktive i mobilisering mot likestilling. For det andre kan det være at oppslutningen om likestilling er uttrykk for hva som oppfattes som «politisk korrekt», men ikke uttrykk for et sterk engasjement for likestilling, slik det kanskje var blant mange av de som sterkest sluttet opp om likestilling for noen år siden. For det tredje kan vi ikke utelukke at vi ville finne betydelige forskjeller mellom grupper i oppslutning om likestilling dersom vi hadde sett på andre bakgrunnsfaktorer enn dem vi har inkludert i analysene her, f.eks. etter politisk stemmegivning. Til sist, som vi var inne på innledningsvis, har flere av de eksisterende likestillingsspørsmålene vært kritisert for å være litt foreldete. Det kan dermed være at de ikke er så godt egnet til å måle motsetninger rundt spørsmål om kjønnslikestilling som det er strid om i dag, eller der hvor motstanden er særlig stor.

CORE vil i 2021 utarbeide en ny likestillingssurvey hvor vi vil ta med oss de beste av spørsmålene som er stilt tidligere, for å muliggjøre analyse av endring over tid, samt lage nye spørsmål som vil være bedre egnet til å kartlegge holdninger til likestilling og likestillingspraksis i bred forstand, samt oppslutning, motstand og eventuell polarisering rundt spørsmål om likestilling.

English Summary

This report seeks to shed light on whether the growing equality skepticism and anti-feminist mobilization that is taking place in a number of countries around the world is found in Norway, a country characterized by strong gender equality advancements throughout the last decades. We examine whether and if so, how increasing polarization around feminism and gender equality is expressed within an overall gender-friendly Norwegian public by analyzing a number of questions about attitudes to gender equality that have been posed in various surveys.

We have reviewed several large survey investigations and mapped the questions about attitudes towards gender and equality that have been asked over time. Furthermore, we have analyzed the development in support for gender equality based on some of these questions. We have been interested in examining whether we see different support patterns for questions about attitudes to women's work, questions about attitudes to men's participation at home, questions about the division of labor in couples with children, and questions about the further development of gender equality, and also whether change patterns vary between groups in the population. We have also included questions about views on self-determined abortion, because in addition to being a central theme in anti-feminist debate in other countries, it has shown to have a mobilizing power in the Norwegian debate. Although we have focused on questions that have been repeated frequently over time, some of the results are based on a few questions that have been asked once or twice.

The analyzes we present are taken from international surveys, such as the International Social Survey Program (ISSP), the World Values Survey and the European Social Survey (ESS), as well as Norwegian surveys such as the Norwegian National Election Studies and the Norwegian Monitor survey. Many of the questions may seem a bit outdated and characterized by being designed at a time when the gender equality debate was different than today. However, the primary thing for us has been to examine variation in support between groups and change

over time. We have also been concerned with pointing out that the way the questions are formulated, and the context in which they were asked, can have an impact on the image we get of people's attitudes to gender equality.

We hope that this survey and these simple analyzes can be a contribution to knowledge about whether and to what extent norms on gender equality are increasingly under pressure as a result of tendencies towards polarization in the public debate and in public opinion in Norway. In addition, we emphasize the need to analyze and assess what is meant by antifeminism and what kind of content it should be filled with. Any expression of opposition or skepticism to gender norms and feminism should not be interpreted as anti-feminism. However, the analyzes of variation in support for various gender equality issues presented in this report can form a starting point for assessing whether there are signs that opposition to gender equality is part of any ongoing tendencies towards increasing polarization around key gender equality issues in Norway.

The main finding in this report is that we find no signs of increasing opposition to gender equality in the form of greater skepticism of gender equality ideals, understood as equal family roles for women and men, or less support for gender equality policy.

Gender-equality ideals

We find a markedly increasing support for equality among women and men in working-life and the family, and no tendency for increasing opposition or skepticism to the value of equality. Our analyzes show a close unison support for women's employment, a stronger support for women's fulltime employment, fewer and fewer believe that it should first and foremost be the mother who takes care of the children, and that it is not just the father who has responsibility for the financial support of the family.

Women support gender-equality ideals to a greater extent than men. This applies to the entire period we are looking at. However, relatively speaking, the increase in support for equal family roles has been more marked among men than women, which must be seen in light

of the fact that support was initially lower among men than among women.

The multivariate analyzes we have carried out indicate that the importance of background factors such as age and education has diminished over time. There is still greater support among younger people than among older people, and among those with higher education than those with less education, but such background factors have had less to say for views on gender equality over time. We interpret this as that gender equality has become a value shared by the many. The most important exception is that the difference between the inhabitants of Oslo and the rest of the country has increased over time. Support for gender equality is clearly highest among the people of Oslo. Overall, analyzes of indices of support for gender equality, measured as equal family roles, indicate that there has been greater agreement on gender equality over time. There is less dispersion in the attitudes of the population on these questions. Thus, it does not appear that there has been increasing polarization in views on gender equality, although there are still clear differences between groups.

Gender essentialism

We find far less obvious gender differences when it comes to gender essentialism - the idea that women and men have inherently different aspirations, priorities and interests. For example, fewer and fewer people believe that home and family are what matter most to women. However, when the question is whether there are fundamental gender differences in thoughts and feelings, then many, of both men and women, agree. Admittedly, the support for the idea that women and men are fundamentally different is declining, and there are slightly lower proportions of women than men who believe this. Nevertheless, we note that there is still relatively high support for the idea that women and men are fundamentally different, but there are slightly more men than women who believe that "Men are from Mars, women from Venus".

Discrimination

Many of the issues analyzed in this report measure support for gender equality ideals. Another aspect of the debate on gender equality concerns the view of discrimination based on gender. Since 1993, questions on this topic has been a part of “Norsk Monitor”. There are persistent gender differences in the proportions answering that women and men are treated differently. Among men, there is stability over time in the proportion who believes that women face differential treatment, while the proportion of women, who believe that women face differential treatment, has slightly increased.

We find a similar trend based on the Election Survey's question of whether gender equality should be continued, where there is stability in the proportion of men who believe this, while there is a clear increase in the proportion of women who believe that gender equality should be pursued.

Abortion – view on self-determination

We have included analyzes of views on abortion in this report. Support for the right to self-determined abortion has increased dramatically over time. It has gone from great resistance to broad support. We see this pattern among both men and women and in all age groups. In addition, it is interesting that the difference between women and men has changed over time in the view of abortion. While men for a long time were more positive than women about women's right to self-determined abortion, today there are slightly more women than men who support this alternative. The fact that the gender difference in views on self-determined abortion have reversed is interesting. One possible reason may be that this is the only question included in the report, where we have a time series all the way back to 1969. In other words, we do not know if there might have been greater support among men than among women for other gender equality issues in the past, simply because we do not have information about this. However, studies from other countries indicate that in the 1970s and 1980s, too, women supported an equal family model to a greater extent than men (Bolzendahl & Myers, 2004; Brooks & Bolzendahl, 2004). In any case, our analyzes do not indicate

that national conservative and anti-feminist currents in the view of abortion have gained a stronger foothold in Norway, as we have seen in e.g. parts of Eastern and Southern Europe (Kuhar & Paternotte, 2018).

Conclusion

The analyzes presented in this report were developed out of a genuine curiosity about whether gender equality and feminism contribute to the polarization of the public debate on gender equality issues, also in Norway. Measured by the questions that we have used and analyzes we have done, the conclusion is relatively clear: we find no tendency of increasing polarization in views on gender equality. On the contrary, we find a growing consensus on gender equality, and no increase in the proportions who strongly disagree with ideals about gender equality.

Still, these patterns of support should be followed closely in the years to come. Firstly, it may be that those who express opposition to gender equality are in a clear minority, but that opposition to gender equality is something they feel strongly about and they are active in mobilizing against gender equality. Secondly, support for gender equality may be an expression of what is perceived as "politically correct", but not an expression of a strong commitment to gender equality, as was perhaps the case among many of those who most strongly supported gender equality a few years ago. Thirdly, we cannot rule out that we would find significant differences between groups in support of gender equality if we had looked at other background factors than those we have included in the analyzes here, e.g. political voting. Finally, several of the existing gender equality issues have been criticized for being a bit outdated. It may be that they are not as well suited to measuring contradictions around issues of gender equality that are disputed today, or where there is particularly strong opposition.

In 2021, Core – Centre for Research on Gender Equality at Institute for Social Research, will prepare a new survey on gender equality. We will include some of the most well suited questions asked in previous surveys in order to be able to investigate trends over time. In addition, we intend to include new questions in order to map gender equality attitudes

and practices more broadly, and to analyze support, opposition and possible polarization around various gender equality issues.

Appendiks. Oversikt over survey-spørsmål som inngår i notatet

Appendikset gir en oversikt over survey-spørsmål som analyseres i notatet. De nevnes i den samme rekkefølgen som de diskuteres i notatet.

- En yrkesaktiv mor kan etablere et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som er hjemmeværende (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994, 2002, 2012).
- Et barn under skolealder vil sannsynligvis lide under at moren er yrkesaktiv (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994, 2002, 2012).
- Når alt kommer til alt, er det familielivet det går utover når kvinnen har heltidsarbeid (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994, 2002, 2012).
- Å ha en jobb er greit, men det de fleste kvinner egentlig ønsker er hjem og barn (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994, 2002, 2012).
- Å være husmor er like tilfredsstillende som å ha lønnet arbeid (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994, 2002, 2012).
- Både mannen og kvinnen bør bidra til familiens inntekt (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994, 2002, 2012).
- Mannens oppgave er å tjene penger, kvinnens oppgave er å ta seg av hjemmet og familien (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994, 2002, 2012, 2018).

- Mener du at kvinner burde arbeide utenfor hjemmet på heltid, deltid eller ikke i det hele tatt under følgende omstendigheter: Når hun har barn under skolepliktig alder. (ISSP 1994, 2002, 2012).
- Mener du at kvinner burde arbeide utenfor hjemmet på heltid, deltid eller ikke i det hele tatt under følgende omstendigheter: Etter at det yngste barnet har begynt på skolen. (ISSP 1994, 2002, 2012).
- Familielivet lider ofte under at menn er altfor opptatt av arbeidet sitt (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994).
- Det er viktig for barn i førskolealder at far deltar mye i det daglige stedet (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994).
- Fedre bør redusere sin arbeidstid mens barna er under skolealder (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 1994).
- Menn burde ta en større del av husarbeidet enn de gjør i dag (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 2002).
- Menn burde ta en større del av omsorgen med barn enn de gjør i dag (Sterkt enig, Enig, Verken/eller, Uenig, Sterkt uenig). (ISSP 2002).
- Tenk deg en familie med barn under skolealder. Etter din mening, hvordan kan de best organisere sitt familie- og arbeidsliv? (Mor hjemme/far heltid, Mor deltid/far heltid, Begge heltid, Begge deltid, Far deltid/mor heltid, Far hjemme/mor deltid, Vet ikke). (ISSP 2012).

- Og hvilket av disse alternativene mener du er minst gunstig? (Mor hjemme/far heltid, Mor deltid/far heltid, Begge heltid, Begge deltid, Far deltid/mor heltid, Far hjemme/mor deltid, Vet ikke). (ISSP 2012).
- Tenk deg et par der begge jobber heltid og som nå har et nyfødt barn. En av foreldrene slutter å jobbe i en periode for å ta seg av barnet. (Synes du det bør være mulig å få betalt permisjon, og i så fall hvor lenge?) ..... Tenk fortsatt på det samme paret. De har omtrent lik arbeidssituasjon og begge har rett til betalt permisjon. Hvordan bør denne permisjonen deles mellom dem? (Moren bør ta hele den betalte permisjonen og faren bør ikke ta noe, Moren bør ta mesteparten av den betalte permisjonen, og faren bør bare ta noe av den, Moren og faren bør ta halvparten av den betalte permisjonen hver, Faren bør ta mesteparten av den betalte permisjonen, og moren bør bare ta noe av den, Faren bør ta hele den betalte permisjonen og moren bør ikke ta noe, Vet ikke). (ISSP 2012).
- Hva mener du personlig - er det galt eller ikke galt at en kvinne tar abort hvis det er stor fare for alvorlig sykdom/misdannelse hos barnet? (Alltid galt, Nesten alltid galt, Galt i enkelte tilfeller, Ikke galt i det hele tatt, Vet ikke). (ISSP 1998, 2008).
- Hva mener du personlig - er det galt eller ikke galt at en kvinne tar abort hvis familien har svært lave inntekter og ikke råd til å få flere barn. (Alltid galt, Nesten alltid galt, Galt i enkelte tilfeller, Ikke galt i det hele tatt, Vet ikke). (ISSP 1998, 2008, 2018).
- Folk snakker om endrede kjønnsroller i dag. Jeg skal nå lese opp noen utsagn om dette. Vil du for hvert utsagn si om du er helt enig, noe enig, noe uenig eller helt uenig? (Verdiundersøkelsen 2008)

- En yrkesaktiv mor kan ha et like nært og godt forhold til sine barn som en mor som ikke arbeider
  - Et barn i førskolealder vil sannsynligvis lide dersom moren er yrkesaktiv
  - Å være yrkesaktiv er greit, men det de fleste kvinner egentlig ønsker er hjem og barn
  - Å være husmor er like tilfredsstillende som å ha lønnet arbeid.
  - Å ha en jobb er den beste måten for en kvinne å bli uavhengig på
  - Både mann og kone bør bidra økonomisk til husholdningen
  - Fedre er like godt egnet som mødre til å passe på barna
  - Menn bør ta like mye ansvar som kvinner for hus og barn
-
- Bruk dette kortet og si i hvor stor grad du godtar eller misliker at en kvinne/mann har en heltidsjobb mens hun har barn under 3 år? (Misliker sterkt, Misliker, Verken godtar eller misliker, Godtar, Godtar helt). (EES 2018).
-
- I de senere år er det lagt vekt på å skape likestilling mellom kvinner og menn. Vil du si at likestilling bør føres videre, er den ført langt nok, er den ført for langt, eller har du ingen mening om saken? (Valgundersøkelsen 1985, 1989, 1993, 2002, 2013, 2017).
-
- Så ser vi på diskusjonen om adgang til abort. Vi har samlet noen av de standpunktene som blir hevdet i denne debatten. Hvilken av disse uttalelsene stemmer best med din egen mening? (Abort bør aldri tillates, Abort bør tillates bare hvis kvinnens liv eller helse er i fare, Abort bør også tillates hvis kvinnen på grunn av personlige forhold har meget vanskelig for å ta seg av et barn, Selvbestemt abort, Den enkelte kvinne må selv få bestemme om hun vil føde sitt barn, Vet ikke). (Valgundersøkelsen 1969, 1973, 1977, 1981, 1985, 1989, 1993, 1997, 2001, 2005, 2009, 2013, 2017).
-
- A og B diskuterer forskjellsbehandling av kvinner og menn i Norge. Hvem er du mest enig med? (A sier: Det spiller i dag liten

rolle om du er kvinne eller mann for hvilke muligheter du har for å få en ledende stilling, høy lønn eller andre goder. **B** sier: Fortsatt diskrimineres kvinner, slik at de har vanskeligere for å oppnå de samme godene som menn). (Norsk Monitor 1993-2019 – annethvert år).

- Hvor fornøyd er du med situasjonen på følgende samfunnsområder i Norge i dag? Likebehandling av kvinner og menn. (Meget fornøyd, Ganske fornøyd, Verken/eller, Litt misfornøyd, Meget misfornøyd). (Norsk Monitor 2001-2019 – annethvert år).
- Egentlig er kvinner og menn svært forskjellige fra naturens side når det gjelder tanker og følelser. (Helt uenig, Delvis uenig, Delvis enig, Helt enig, Helt umulig å svare). (Norsk Monitor 2005-2019 – annethvert år).
- Kvinner har samme behov for yrkeskarriere som menn. (Helt uenig, Delvis uenig, Delvis enig, Helt enig, Helt umulig å svare). (Norsk Monitor 1991-2019 – annethvert år).
- Menn og kvinner bør dele ansvaret for husarbeid og barneoppdragelse likt (Helt uenig, Delvis uenig, Delvis enig, Helt enig, Helt umulig å svare). (Norsk Monitor 1985-2019 – annethvert år).
- Det snakkes om endringer i menns og kvinners roller i familien. Nedenfor beskrives tre slags familier. Hvilken av disse svarer best til din oppfatning av hvordan en familie skal være? (**A** En familie der de to partnerne har like krevende jobber og hvor husarbeid og barnepass deles likt, **B** En familie der kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen, og der hun har hovedansvaret for hus og barn, **C** En familie der bare mannen har jobb, og det er kvinnen som tar seg av hus og barn, **I** tvil). (Norsk Monitor 1985-2019 – annethvert år).

Litteratur

- Arpi, I. & Wyndhamn, A.-K. (2020). *Genusdoktrinen*. Stockholm: Fri Tanke.
- Bolzendahl, C. I. & Myers, D. J. (2004). Feminist Attitudes and Support for Gender Equality: Opinion Change in Women and Men, 1974-1998. *Social Forces*, 83(2), 759-789.
doi.org/10.1353/sof.2005.0005
- Breidahl, K. N. & Larsen, C. A. (2016). The myth of unadaptable gender roles: Attitudes towards women's paid work among immigrants across 30 European countries. *Journal of European Social Policy*, 26(5), 387-401. doi:10.1177/0958928716664292
- Brooks, C. & Bolzendahl, C. (2004). The transformation of US gender role attitudes: cohort replacement, social-structural change, and ideological learning. *Social Science Research*, 33(1), 106-133.
doi:10.1016/S0049-089X(03)00041-3
- Cotter, D., Hermsen, J. M. & Vanneman, R. (2011). The End of the Gender Revolution? Gender Role Attitudes from 1977 to 2008. *American Journal of Sociology*, 117(1), 259-289.
doi:10.1086/658853
- Davis, S. N. & Greenstein, T. N. (2009). Gender Ideology: Components, Predictors, and Consequences. *Annual Review of Sociology*, 35(1), 87-105. doi:10.1146/annurev-soc-070308-115920
- Edlund, J. & Öun, I. (2016). Who should work and who should care? Attitudes towards the desirable division of labour between mothers and fathers in five European countries. *Acta Sociologica*, 59, 151-169. doi:10.1177/0001699316631024
- Ellingsæter, A. L. (2020a). Barnehagerevolusjonen. I A. L. Ellingsæter, A. Hatland, P. Haave & S. Stjernø (red.), *Den nye velferdsstatens historie. Ekspansjon og omdanning* (s. 323-335). Oslo: Gyldendal.
- Ellingsæter, A. L. (2020b). Familiepolitisk linjeskift? I A. L. Ellingsæter, A. Hatland, P. Haave & S. Stjernø (red.), *Den nye velferdsstatens*

- historie. Ekspansjon og omdanning etter 1966* (s. 146-153). Oslo: Gyldendal.
- Ellingsæter, A. L. (2020c). Fedrekvotepolitikken dynamikk. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 61(4), 323-342. doi:10.18261/issn.1504-291X-2020-04-01 ER
- Ellingsæter, A. L. (2020d). Kvinneopprør og ny familiepolitikk. I A. L. Ellingsæter, A. Hatland, P. Haave & S. Stjernø (red.), *Den nye velferdsstatens historie. Ekspansjon og omdanning etter 1966* (s. 80-96). Oslo: Gyldendal.
- Ellingsæter, A. L. (2020e). Likestilling i revers? I A. L. Ellingsæter, A. Hatland, P. Haave & S. Stjernø (red.), *Den nye velferdsstatens historie. Ekspansjon og omdanning etter 1966* (s. 337-347). Oslo: Gyldendal.
- Ellingsæter, A. L. (2020f). Slaget om kontantstøtten. I A. L. Ellingsæter, A. Hatland, P. Haave & S. Stjernø (red.), *Den nye velferdsstatens historie. Ekspansjon og omdanning etter 1966* (s. 237-244). Oslo: Gyldendal.
- Ellingsæter, A. L. & Kitterød, R. H. (2021). Den «uferdige» revolusjonen: Hva betyr utdanning for fedres familiearbeid? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 27-50. doi:10.18261/issn.1504-291X-2021-01-
- Ellingsæter, A. L., Kitterød, R. H. & Lyngstad, J. (2017). Universalising Childcare, Changing Mothers' Attitudes: Policy Feedback in Norway. *Journal of Social Policy*, 46(1), 149-173. doi.org/10.1017/S0047279416000349
- Ellingsæter, A. L. & Pedersen, E. (2016). Institutional Trust: Family Policy and Fertility in Norway. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 23(1), 119-141. doi:10.1093/sp/jxv003
- Esping-Andersen, G. (2009). *The incomplete revolution: adapting to women's new roles*. Cambridge: Polity Press.
- Gerson, K. (2010). *The Unfinished Revolution. How a New Generation is Reshaping Family, Work and Gender in America*. Oxford: Oxford University Press.

- Giani, M., Hope, D. & Skorge, Ø. (2021). Household Education Gaps and Gender Role Attitudes. *Political Science Research and Methods*, 1-8. doi:10.1017/psrm.2021.16
- Goldin, C. (2014). A Grand Gender Convergence: Its Last Chapter. *American Economic Review*, 104(4), 1091-1119. doi:10.1257/aer.104.4.1091
- Hellevik, O. (2009). Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy. *Quality & Quantity*, 43(1), 59–74. doi.org/10.1007/s11135-007-9077-3
- Hellevik, O. (2015). Hva betyr respondentbortfallet i intervjuundersøkelser? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 56(2), 211-231.
- Hellevik, O. (2016). Extreme nonresponse and response bias. *Quality & Quantity*, 50(5), 1969-1991. doi:10.1007/s11135-015-0246-5
- Holm-Hansen, J. (2020). Vold i nære relasjoner som tema i russisk og polsk politikk – De nasjonalkonservative utfordres i kjernesak. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 44(4), 255-268. doi:10.18261/issn.1891-1781-2020-04-02
- Holth, B. A. (2010). *Verdiundersøkelsen 2008. Dokumentasjonsrapport*. Notater 47/2010. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Inglehart, R. & Norris, P. (2003). *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Jordan, J. (2013). Policy feedback and support for the welfare state. *Journal of European Social Policy*, 23(2), 134-148. doi.org/10.1177/0958928712471224
- Kitterød, R. H. & Nadim, M. (2020). Embracing gender equality: Gender-role attitudes among second-generation immigrants in Norway. *Demographic Research*, 42(14), 411-440. doi:https://www.demographic-research.org/volumes/vol42/14/files/42-14_Supplementary%20material.pdf
- Kitterød, R. H. & Rønsen, M. (2014). Jobb og hjem i barnefasen. Nå jobber også far mindre når barna er små. *Søkelys på arbeidslivet*, 31(1-2), 23-41.

- Knight, C. R. & Brinton, M. C. (2017). One Egalitarianism or Several? Two Decades of Gender-Role Attitude Change in Europe. *American Journal of Sociology*, 122(5), 1485-1532. doi:10.1086/689814
- Korolczuk, E. & Graff, A. (2018). Gender as “Ebola from Brussels”: The Anticolonial Frame and the Rise of Illiberal Populism. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 43(4), 797-821. doi:10.1086/696691
- Kuhar, R. & Paternotte, D. (2018). *Anti-gender campaigns in Europe. Mobilizing against Equality*. Rowman & Littlefield International.
- Lewis, J., Campbell, M. & Huerta, C. (2008). Patterns of paid and unpaid work in Western Europe: gender, commodification, preferences and the implications for policy. *Journal of European Social Policy*, 18(1), 21-37. doi:10.1177/0958928707084450
- Magnussen, M.-L., Repstad, P. & Urstad, S. (2012). Skepsis til likestilling på Sørlandet – et resultat av religion? *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 36(3-04), 204-202.
- Peterson, J. B. (2018). *12 rules for life. An Antidote to Chaos*. London: Penguin.
- Pettersen, S. V. (2018). Holdninger, verdier og tillit. I A. B. Dalgard (red.), *Levekår blant norskfødte med innvandrereforeldre i Norge 2016*. Rapporter 2018/20 (s. 109-120). Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Roggeband, C. & Krizsán, A. (2018). Reversing gender policy progress: patterns of backsliding in Central and Eastern European new democracies. *European Journal of Politics and Gender*, 1(3), 367-385. doi:10.1332/251510818X15311219732356
- Sanandaji, N. (2016). *The Nordic Gender Equality Paradox*. Stockholm: Timbro.
- Schou, L. (2017). Fedrekvoten - uttak og holdninger. *Arbeid og velferd*(3), 81-95.
- Skjeie, H. & Teigen, M. (2003). *Menn imellom*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Vaage, O. F. (2012). *Tidene skifter. Tidsbruk 1971-2010*. Statistiske analyser 125, Statistisk sentralbyrå.

Walter, J. G. (2018). The adequacy of measures of gender roles attitudes: a review of current measures in omnibus surveys. *Quality & Quantity*, 52(2), 829-848. doi:10.1007/s11135-017-0491-x

